

راهنمای عملی گذار

استراتژی‌ها و سناریوهای رهایی از نظام استبدادی

تحلیلی مبتنی بر تجارب تاریخی و مقایسه‌ای
با تمرکز بر عملگرایی و اجماع‌سازی

تنظیم: مهدی سالم

ریچموند هیل

۱۴۰۴ بهمن

فهرست مطالب

۱

خلاصه مدیریتی

۱	۱ مقدمه: چرا این راهنما و چرا اکنون؟
۵	۱.۱ ضرورت و فوریت: چرا الان؟
۵	۱.۱.۱ نقطه عطف دی‌ماه ۱۴۰۴
۶	۲.۱.۱ چرا بازگشت به وضعیت قبل ممکن نیست؟
۷	۲.۱ این راهنما برای کیست؟
۷	۳.۱ رویکرد و روش‌شناسی
۷	۱.۳.۱ اصول راهنما
۸	۲.۳.۱ منابع و مبانی تحلیل
۸	۳.۳.۱ تیم پژوهشی (چارچوب تحلیلی)
۹	۴.۱ ساختار کتاب
۹	۱.۴.۱ پیوستها: دانش تکمیلی
۱۰	۵.۱ نحوه استفاده از این راهنما
۱۰	۱.۵.۱ راهنمای خواندن
۱۰	۲.۵.۱ مسیرهای خواندن پیشنهادی
۱۱	۶.۱ محدودیت‌ها و هشدارها
۱۲	۷.۱ یادداشت شخصی نویسنده
۱۲	۸.۱ خط زمانی: از انقلاب ۵۷ تا امروز
۱۴	۹.۱ چارچوب تحلیلی: چهار سؤال بنیادین
۱۴	۱۰.۱ تعریف مفاهیم کلیدی
۱۵	۱۱.۱ پرسش‌های راهنما برای خواننده

۱۷

۲ تشریح نظام حاکم: آناتومی قدرت

۱۷	۱.۲ ماهیت نظام: شبه‌تمامیت‌خواه
۱۷	۱.۱.۲ نه دموکراسی، نه تمامیت‌خواه کلاسیک
۱۸	۲.۱.۲ ایدئولوژی: ولایت فقیه
۱۸	۲.۲ چهار ستون قدرت
۱۹	۱.۲.۲ ستون اول: دستگاه نظامی-امنیتی
۲۱	۲.۲.۲ ستون دوم: روحانیت و نهادهای مذهبی
۲۱	۳.۲.۲ ستون سوم: اقتصاد رانتی و شبکه‌های وابستگی
۲۲	۴.۲.۲ ستون چهارم: نیروهای نیابتی منطقه‌ای
۲۳	۳.۲ تحلیل SWOT نظام
۲۵	۴.۲ ظرفیت سرکوب: ارزیابی واقع‌بینانه
۲۵	۱.۴.۲ آنچه دی‌ماه ۱۴۰۴ نشان داد
۲۵	۲.۴.۲ محدودیت‌های ظرفیت سرکوب
۲۶	۳.۴.۲ آستانه شکست سرکوب
۲۷	۵.۲ شکاف‌ها و نقاط آسیب‌پذیر

۲۷	.....	۱.۵.۲ شکاف‌های درون حکومت
۲۷	.....	۲.۵.۲ بحران جانشینی
۲۸	.....	۳.۵.۲ شکاف جامعه-حکومت
۲۸	.....	۶.۲ پتانسیل فروپاشی: سناریوها
۲۹	.....	۷.۲ جمع‌بندی فصل
۳۱	.....	۳ طیف‌شناسی اپوزیسیون: نقشه نیروهای تغییر
۳۱	.....	۱.۳ مقدمه: چرا طیف‌شناسی مهم است؟
۳۱	.....	۲.۳ نقشه کلی جریانات
۳۲	.....	۳.۳ جریان اول: مشروطه‌خواهان و پهلوی‌گرایان
۳۲	.....	۱.۳.۳ معرفی
۳۲	.....	۲.۳.۳ تحلیل SWOT
۳۴	.....	۴.۳ جریان دوم: جمهوری‌خواهان سکولار
۳۴	.....	۱.۴.۳ معرفی
۳۴	.....	۲.۴.۳ تحلیل SWOT
۳۵	.....	۵.۳ جریان سوم: چپ‌ها
۳۵	.....	۱.۵.۳ معرفی
۳۵	.....	۲.۵.۳ تحلیل SWOT
۳۵	.....	۶.۳ جریان چهارم: ملی-مذهبی‌ها و اصلاح طلبان
۳۵	.....	۱.۶.۳ معرفی
۳۶	.....	۲.۶.۳ وضعیت پیچیده
۳۷	.....	۷.۳ جریان پنجم: جنبش‌های قومی-ملی
۳۷	.....	۱.۷.۳ نقشه اقوام و جریانات
۳۷	.....	۲.۷.۳ موضع‌گیری‌ها درباره آینده
۳۸	.....	۸.۳ جریان ششم: جنبش‌های مدنی و اجتماعی
۳۸	.....	۱.۸.۳ جنبش زنان
۳۹	.....	۲.۸.۳ جنبش کارگری
۳۹	.....	۳.۸.۳ جنبش دانشجویی
۳۹	.....	۹.۳ سازمان مجاهدین خلق: یک مورد خاص
۴۰	.....	۱۰.۳ جدول مقایسه‌ای جریانات
۴۲	.....	۱۱.۳ چرا ائتلاف شکل نمی‌گیرد؟
۴۲	.....	۱۲.۳ نقاط همگرایی ممکن
۴۳	.....	۱۳.۳ مدل ائتلاف پیشنهادی
۴۴	.....	۱۴.۳ توصیه‌های اختصاصی برای هر جریان
۴۵	.....	۱۵.۳ نقش دیاسپورا
۴۵	.....	۱۵.۳.۱ آمار و توزیع جغرافیایی
۴۵	.....	۲.۱۵.۳ پتانسیل و محدودیت‌های دیاسپورا
۴۶	.....	۱۶.۳ ارتباط داخل و خارج: چالش اصلی
۴۷	.....	۱۷.۳ سناریوهای ائتلاف
۴۸	.....	۱۸.۳ نمونه منشور ائتلاف حداقلی
۴۸	.....	۱۹.۳ جمع‌بندی فصل
۵۱	.....	۴ سناریوهای گذار: پنج مسیر برای تغییر
۵۱	.....	۱.۴ مقدمه: چرا سناریونویسی؟
۵۱	.....	۲.۴ چارچوب تحلیل سناریوها
۵۱	.....	۱.۲.۴ دو متغیر کلیدی
۵۲	.....	۲.۲.۴ معیارهای ارزیابی
۵۲	.....	۳.۴ سناریوی اول: انقلاب خشونت‌پر هیز

۵۲	تعریف	۱.۳.۴
۵۳	الهامبخش‌های تاریخی	۲.۳.۴
۵۳	پیش‌نیازها	۳.۳.۴
۵۳	مراحل اجرا	۴.۳.۴
۵۴	تاکتیک‌های کلیدی	۵.۳.۴
۵۴	نقش اعتصاب نفت	۶.۳.۴
۵۵	تحلیل هزینه-فایده	۷.۳.۴
۵۵	کارت امتیازی سناریو	۸.۳.۴
۵۶	سناریوی دوم: قیام مسلحانه	۹.۴
۵۶	تعریف	۱.۴.۴
۵۶	نمونه‌های تاریخی	۲.۴.۴
۵۶	چرا این سناریو برای ایران نامناسب است؟	۳.۴.۴
۵۷	کارت امتیازی سناریو	۴.۴.۴
۵۷	سناریوی سوم: کودتای نظامی	۵.۴
۵۸	تعریف	۱.۵.۴
۵۸	انواع کودتا	۲.۵.۴
۵۸	شرایط وقوع کودتا	۳.۵.۴
۵۸	احتمال سنجی برای ایران	۴.۵.۴
۵۹	سناریوی «کودتای اصلاحگر»	۵.۵.۴
۵۹	کارت امتیازی سناریو	۶.۵.۴
۶۰	سناریوی چهارم: فروپاشی از درون	۶.۴
۶۰	تعریف	۱.۶.۴
۶۰	نمونه تاریخی: شوروی ۱۹۹۱	۲.۶.۴
۶۰	محرك‌های احتمالی فروپاشی	۳.۶.۴
۶۱	خطرات فروپاشی بدون آمادگی	۴.۶.۴
۶۱	کارت امتیازی سناریو	۵.۶.۴
۶۲	سناریوی پنجم: گذار مذاکره‌ای	۷.۴
۶۲	تعریف	۱.۷.۴
۶۲	نمونه‌های موفق تاریخی	۲.۷.۴
۶۳	پیش‌نیازهای گذار مذاکره‌ای	۳.۷.۴
۶۳	چرا برای ایران دشوار است؟	۴.۷.۴
۶۴	سناریوی «مذاکره از موضع قدرت»	۵.۷.۴
۶۴	عناصر یک توافق احتمالی	۶.۷.۴
۶۵	کارت امتیازی سناریو	۷.۷.۴
۶۵	سناریوی ششم: سناریوی ترکیبی (توصیه شده)	۸.۴
۶۵	منطق سناریو	۱.۸.۴
۶۶	اجزای سناریوی ترکیبی	۲.۸.۴
۶۶	جزئیات هر محور	۳.۸.۴
۶۷	نمودار جریان سناریوی ترکیبی	۴.۸.۴
۶۹	کارت امتیازی سناریوی ترکیبی	۵.۸.۴
۶۹	ماتریس مقایسه‌ای کامل	۹.۴
۷۱	نمودار رadar مقایسه‌ای	۱۰.۴
۷۱	جمع‌بندی و توصیه‌های استراتژیک	۱۱.۴
۷۲	ده توصیه اجرایی	۱.۱۱.۴
۷۲	اگر فقط یک کار می‌توانستد بکند...	۲.۱۱.۴

۷۵	۵ بُعد بین‌المللی: بازیگران، منافع و امکانات
۷۵	۱.۵ مقدمه: نقش عامل خارجی . . . . .
۷۶	۱.۱.۵ دو دیدگاه افراطی - هر دو اشتباه . . . . .
۷۶	۲.۵ نقشه بازیگران بین‌المللی . . . . .
۷۸	۳.۵ آمریکا: ابرقدرت تعیین‌کننده . . . . .
۷۸	۱.۱۳.۵ موقعیت کنونی (دولت ترامپ) . . . . .
۷۸	۲.۳.۵ منافع آمریکا در ایران . . . . .
۷۸	۳.۳.۵ قول ترامپ و تعهد اخلاقی . . . . .
۷۹	۴.۳.۵ چه می‌توان از آمریکا خواست؟ . . . . .
۷۹	۴.۵ اسرائیل: دشمن دشمن . . . . .
۷۹	۱.۱۴.۵ موقعیت اسرائیل . . . . .
۸۰	۲.۱۴.۵ آنچه اسرائیل می‌تواند/نمی‌تواند . . . . .
۸۰	۵.۵ اتحادیه اروپا: رویکرد متفاوت . . . . .
۸۰	۱.۵.۵ تفاوت اروپا با آمریکا . . . . .
۸۱	۲.۵.۵ کشورهای کلیدی اروپا . . . . .
۸۱	۳.۵.۵ چه می‌توان از اروپا خواست؟ . . . . .
۸۲	۶.۵ روسیه و چین: حامیان نظام . . . . .
۸۲	۱.۶.۵ روسیه: شریک تاکتیکی . . . . .
۸۲	۲.۶.۵ چین: منافع اقتصادی . . . . .
۸۳	۷.۵ همسایگان ایران . . . . .
۸۳	۸.۵ انواع مداخله بین‌المللی . . . . .
۸۳	۱.۸.۵ طیف مداخله . . . . .
۸۴	۲.۸.۵ جزئیات انواع مداخله . . . . .
۸۴	۹.۵ درس‌های تاریخی: مداخله خوب و بد . . . . .
۸۴	۱.۹.۵ نمونه‌های موفق . . . . .
۸۵	۲.۹.۵ نمونه‌های ناموفق یا فاجعه‌بار . . . . .
۸۶	۳.۹.۵ درس‌های کلیدی . . . . .
۸۶	۱۰.۵ استراتژی دیپلماسی اپوزیسیون . . . . .
۸۶	۱.۱۰.۵ اصول راهنما . . . . .
۸۷	۲.۱۰.۵ برنامه عملی دیپلماسی . . . . .
۸۷	۳.۱۰.۵ پیام کلیدی به هر مخاطب . . . . .
۸۸	۱۱.۵ سناریوی جنگ: تحلیل احتمال و پیامد . . . . .
۸۸	۱.۱۱.۵ آیا جنگ محتمل است؟ . . . . .
۸۸	۲.۱۱.۵ پیامد جنگ برای جنبش آزادی‌خواهی . . . . .
۸۹	۱۲.۵ جمع‌بندی فصل . . . . .
۹۱	۶ تقویت اپوزیسیون: چگونه قوی‌تر شویم؟
۹۱	۱.۶ مقدمه: معادله قدرت . . . . .
۹۲	۱.۱.۶ وضعیت فعلی توازن قوا . . . . .
۹۲	۲.۱.۶ دو محور استراتژی . . . . .
۹۲	۲.۶ بخش اول: چگونه ما قوی‌تر شویم؟ . . . . .
۹۳	۱.۱۲.۶ ۱. ائتلاف‌سازی عملی . . . . .
۹۴	۲.۱۲.۶ ۲. ساختارسازی سازمانی . . . . .
۹۶	۳.۱۲.۶ ۳. ارتباط با داخل کشور . . . . .
۹۸	۴.۱۲.۶ ۴. جذب منابع و امکانات . . . . .
۹۹	۵.۱۲.۶ ۵. روایتسازی و ارتباطات . . . . .
۱۰۰	۳.۶ بخش دوم: چگونه حکومت ضعیفتر شود؟ . . . . .
۱۰۰	۱.۱۳.۶ ۱. شکستن ستون‌های قدرت . . . . .

۱۰۱	۲. نافرمانی مدنی گستردگی	۲.۳.۶
۱۰۲	۳. اعتصاب: سلاح برنده	۳.۳.۶
۱۰۴	۴. ایجاد شکاف در نظام	۴.۳.۶
۱۰۵	۵. فشار بین المللی هدفمند	۵.۳.۶
۱۰۶	ماتریس اولویت‌بندی اقدامات	۴.۶
۱۰۸	جدول زمانی اقدامات	۵.۶
۱۰۸	چک‌لیست اقدامات فوری	۶.۶
۱۰۹	موانع و راه حل‌ها	۷.۶
۱۰۹	شاخص‌های موفقیت	۸.۶
۱۰۹	جمع‌بندی فصل	۹.۶
۱۱۳	۷ تحلیل ریسک: چه می‌تواند اشتباه شود؟	
۱۱۳	چارچوب تحلیل ریسک	۱.۷
۱۱۳	ماتریس ارزیابی	۱.۱.۷
۱۱۴	ریسک‌های اصلی: تحلیل تفصیلی	۲.۷
۱۱۴	ریسک ۱: سرکوب شدیدتر	۱.۲.۷
۱۱۵	ریسک ۲: خستگی و فرسایش جنبش	۲.۲.۷
۱۱۵	ریسک ۳: تجزیه کشور	۳.۲.۷
۱۱۶	ریسک ۴: جنگ داخلی	۴.۲.۷
۱۱۷	ریسک ۵: تفرقه و شکاف در اپوزیسیون	۵.۲.۷
۱۱۷	ریسک ۶: مداخله خارجی منفی	۶.۲.۷
۱۱۸	ریسک ۷: بازگشت اقتدارگرایی	۷.۲.۷
۱۱۹	سناریوهای بدترین حالت	۳.۷
۱۱۹	ماتریس ریسک-پاسخ	۴.۷
۱۲۱	نقاط تصمیم‌گیری بحرانی	۵.۷
۱۲۱	چک‌لیست مدیریت ریسک	۶.۷
۱۲۲	جمع‌بندی فصل	۷.۷
۱۲۵	۸ نقشه راه عملیاتی: از امروز تا روز گذار	
۱۲۵	مقدمه: از استراتژی به عمل	۱.۸
۱۲۵	چهار مرحله کلی	۱.۱.۸
۱۲۶	مرحله اول: تثبیت (۳-۵ ماه)	۲.۸
۱۲۶	هدف مرحله	۱.۲.۸
۱۲۶	گام‌های عملیاتی	۲.۲.۸
۱۲۶	خروجی‌های مورد انتظار	۳.۲.۸
۱۲۷	شاخص‌های موفقیت مرحله ۱	۴.۲.۸
۱۲۷	مرحله دوم: سازماندهی (۱۲-۳ ماه)	۳.۸
۱۲۷	هدف مرحله	۱.۳.۸
۱۲۷	گام‌های عملیاتی	۲.۳.۸
۱۲۸	ساختار سازمانی توسعه‌یافته	۳.۳.۸
۱۲۸	خروجی‌های مورد انتظار	۴.۳.۸
۱۲۹	مرحله سوم: بسیج (۱۸-۶ ماه)	۴.۸
۱۲۹	هدف مرحله	۱.۴.۸
۱۲۹	گام‌های عملیاتی	۲.۴.۸
۱۲۹	تقویم کمپین‌ها	۳.۴.۸
۱۳۰	شاخص‌های آمادگی برای اقدام نهایی	۴.۴.۸
۱۳۰	مرحله چهارم: اقدام (فرصت مناسب)	۵.۸
۱۳۱	محرك‌های احتمالی	۱.۵.۸

۱۳۱	پروتکل اقدام	۲.۵.۸
۱۳۱	سناریوهای اقدام	۳.۵.۸
۱۳۲	نمودار گانت کلی	۶.۸
۱۳۴	شاخص‌های پایش پیشرفت	۷.۸
۱۳۴	چکلیست شروع فوری	۸.۸
۱۳۵	جمع‌بندی فصل	۹.۸
۱۳۷	مجموع‌بندی: بهسوی آینده	۹
۱۳۷	د پیام کلیدی	۱.۹
۱۴۰	فراخوان عمل	۲.۹
۱۴۰	برای شهروندان عادی داخل کشور	۱.۲.۹
۱۴۰	برای فعالان سیاسی داخل کشور	۲.۲.۹
۱۴۰	برای ایرانیان خارج از کشور	۳.۲.۹
۱۴۰	برای رهبران و سازمان‌های اپوزیسیون	۴.۲.۹
۱۴۱	برای جامعه بین‌المللی	۵.۲.۹
۱۴۱	برای عوامل و کارکنان نظام	۶.۲.۹
۱۴۲	خلاصه مسیر پیشنهادی	۳.۹
۱۴۲	کلام آخر: امید واقع‌بینانه	۴.۹
۱۴۳	جمع‌بندی نهایی	۵.۹
۱۴۳	سپاس‌گزاری	
۱۴۵	مجموع‌بندی: فراخوان عمل	۱۰
۱۴۶	د پیام کلیدی	۱.۱۰
۱۴۷	آنچه آموختیم	۲.۱۰
۱۴۷	خلاصه مسیر پیشنهادی	۳.۱۰
۱۴۸	فراخوان عمل	۴.۱۰
۱۴۸	به هر ایرانی	۱.۴.۱۰
۱۴۸	به رهبران اپوزیسیون	۲.۴.۱۰
۱۴۸	به نظامیان ایران	۳.۴.۱۰
۱۴۹	به جامعه جهانی	۴.۴.۱۰
۱۴۹	کلام آخر: امید واقع‌بینانه	۵.۱۰
۱۵۰	سپاس‌گزاری	
۱۵۱	نظريه‌های انقلاب و گذار دموکراتیک	آ
۱۵۱	چرا نظریه مهم است؟	۱.آ
۱۵۱	نظریه ساختاری انقلاب (تدا اسکاچپول)	۲.آ
۱۵۱	معرفی نظریه	۱.۲.آ
۱۵۲	سه شرط ساختاری انقلاب	۲.۲.آ
۱۵۲	کاربرد برای ایران	۳.۲.آ
۱۵۲	نظریه بسیج منابع (چارلز تیلی)	۳.آ
۱۵۲	معرفی نظریه	۱.۳.آ
۱۵۳	مدل بسیج تیلی	۲.۳.آ
۱۵۳	پنج نوع منبع برای بسیج	۳.۳.آ
۱۵۳	ساختار فرصت سیاسی	۴.۳.آ
۱۵۴	روش مبارزه غیرخشونت‌آمیز (جین شارپ)	۴.آ
۱۵۴	معرفی جین شارپ	۱.۴.آ
۱۵۴	ستون‌های قدرت	۲.۴.آ
۱۵۵	روش مبارزه	۳.۴.آ
۱۵۵	روش‌های مؤثر برای ایران	۴.۴.آ

۱۵۶	۵.۴.آ	مراحل مبارزه غیرخشونت‌آمیز . . . . .
۱۵۶	۵.آ	انقلاب‌های محملی و رنگی . . . . .
۱۵۶	۱.۵.آ	تعريف . . . . .
۱۵۶	۲.۵.آ	الگوی مشترک . . . . .
۱۵۷	۳.۵.آ	چرا برخی موفق و برخی ناموفق؟ . . . . .
۱۵۷	۶.آ	نظريه گذار دموکراتيک . . . . .
۱۵۷	۱.۶.آ	مكتب «ترانزيتولوژي» . . . . .
۱۵۷	۲.۶.آ	چهار بازيگر اصلی . . . . .
۱۵۸	۳.۶.آ	سناريوهای گذار . . . . .
۱۵۸	۴.۶.آ	كاربرد برای ايران . . . . .
۱۵۸	۷.آ	نظريه‌های جدیدتر . . . . .
۱۵۸	۱.۷.آ	اريكا چنويث: چرا مبارزه مدنی موفق‌تر است؟ . . . . .
۱۵۹	۲.۷.آ	تيموتى گارتن اشن: جامعه مدنی . . . . .
۱۵۹	۳.۷.آ	آسف بيات: غيرجنبيش‌ها . . . . .
۱۵۹	۸.آ	چارچوب تركيبي برای ايران . . . . .
۱۶۰	۹.آ	جمع‌بندی: ده درس از نظريه‌ها . . . . .

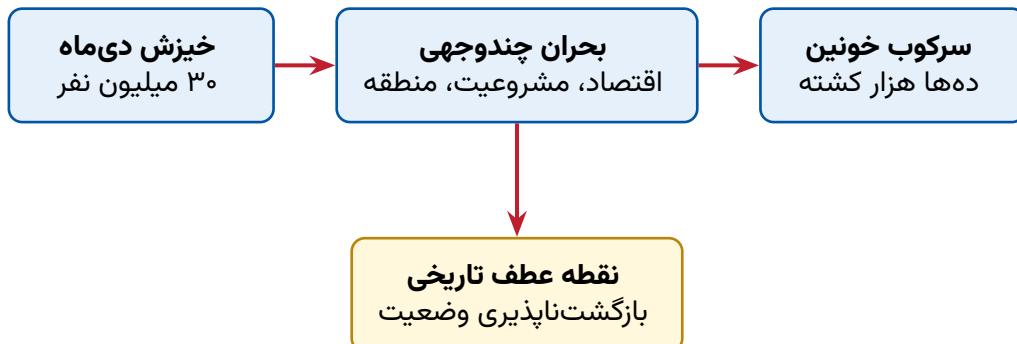
خلاصه مدیریتی

پیام کلیدی این سند

جمهوری اسلامی در نقطه‌ای از تاریخ خود قرار دارد که ترکیب بحران مشروعیت، فشار بین‌المللی، ناکارآمدی اقتصادی و گسست عمیق با جامعه، فرصتی تاریخی برای گذار ایجاد کرده است. اما این فرصت بدون استراتژی منسجم، ائتلاف فراگیر و آمادگی برای مدیریت دوره انتقال، می‌تواند به فاجعه‌ای بزرگتر تبدیل شود. این سند نقشه راهی عملی برای گذار موفق ارائه می‌دهد.

وضعیت کنونی: یک تصویر

رویدادهای دی‌ماه ۱۴۰۴ نقطه عطفی در تاریخ معاصر ایران است. حدود ۳۰ میلیون نفر در بیش از ۴۰۰ شهر به خیابان آمدند و پاسخ نظام، کشتاری بی‌سابقه بود: طبق برآوردها بین ۱۲,۸۴ هزار کشته، بیش از ۳۰۰,۰۰۰ مجروح و هزاران زندانی.

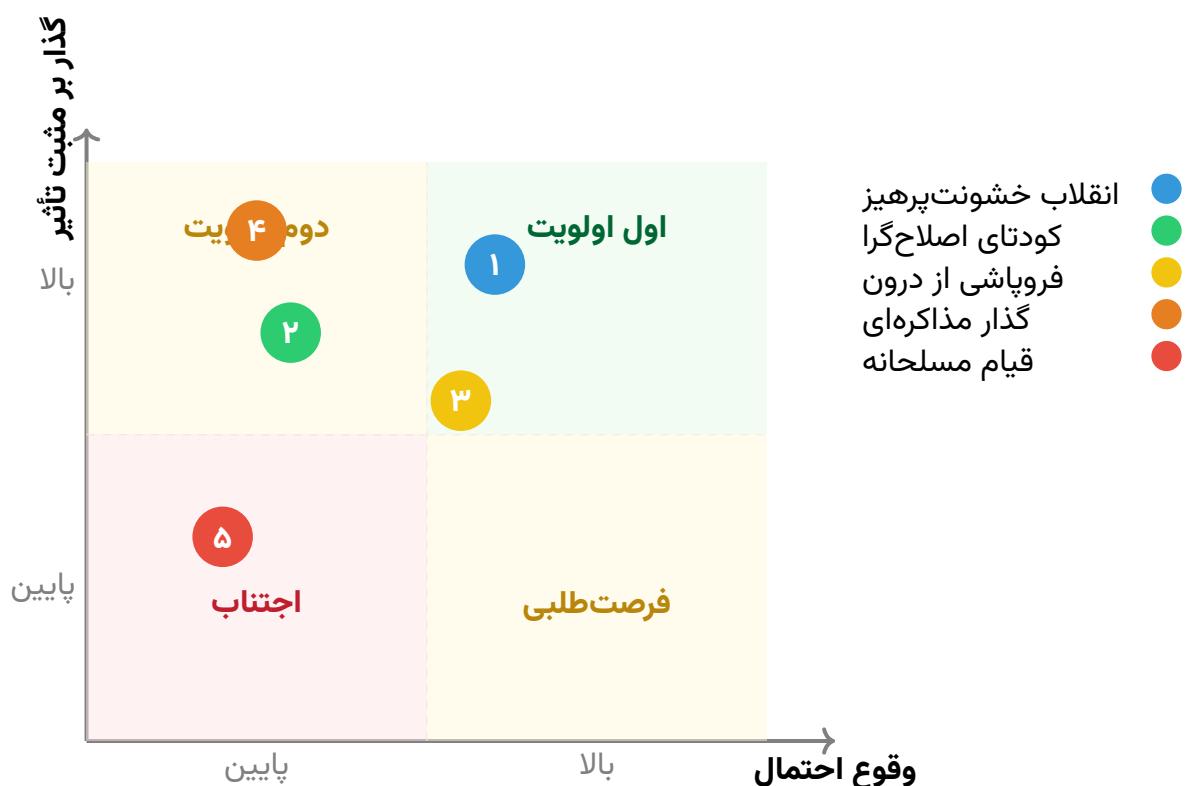
پنج سناریوی گذار

سناریو	احتمال	هزینه انسانی	زمان	پایداری نتیجه
انقلاب خشونت پرهیز	متوجه	متوسط	۳-۱ سال	بالا
کودتای اصلاح گرا	پایین	پایین	کوتاه	متوسط
فروپاشی از درون	متغیر	پایین	نامعلوم	پایین
گذار مذاکره ای	متوسط	پایین	۵-۲ سال	بالا
قیام مسلحه ای	پایین	پایین	نامعلوم	بسیار پایین

توضیح

سناریوی توصیه شده: ترکیب فشار مردمی خشونت پرهیز + فشار بین المللی هدفمند + ایجاد شکاف در نظام = «فشار هوشمند چندجانبه»

ماتریس استراتژیک: احتمال × تأثیر

د ۵ توصیه کلیدی

توصیه‌های استراتژیک فوری

۱. ائتلاف فراغیر: تشکیل شورای هماهنگی با حداقل توافقات (دموکراسی، حقوق بشر، تمامیت ارضی)
۲. رهبری جمیعی: پرهیز از تمرکز بر یک فرد؛ ایجاد ساختار رهبری چندلایه و توزیع شده
۳. ارتباط با داخل: اولویت دادن به شبکه‌سازی با فعالان داخلی و درک نیازهای واقعی آنها
۴. نافرمانی مدنی: طراحی کمپین‌های نافرمانی با ریسک کم و مشارکت بالا (اعتراض، تحریم)
۵. شکاف در نظام: هدفگیری لایه‌های میانی قدرت برای ایجاد انشقاق
۶. دیپلماسی موازی: حضور فعال در مجامع بین‌المللی و لابی هدفمند
۷. روایت مشترک: ساخت روایت ملی فراغیر که همه اشاره را شامل شود
۸. آمادگی روز بعد: تدوین طرح حکومت انتقالی و جلوگیری از خلاً قدرت
۹. عدالت انتقالی: طراحی مکانیزم‌های عدالت بدون انتقام‌جویی کور
۱۰. مدیریت انتظارات: شفافیت درباره دشواری‌های مسیر و پرهیز از وعده‌های غیرواقعی

نقشه راه زمانی

پیام به مخاطبان مختلف

پیام کلیدی	مخاطب
امنیت شما اولویت است. هر اقدام کوچک مهم است. شبکه‌سازی افقی کلید موفقیت است.	فعالان داخل کشور
وحدت عملی بر اختلاف نظری مقدم است. از رقابت بر سر رهبری بپرهیزید.	اپوزیسیون خارج
آینده‌ای شرافتمندانه در ایران دموکراتیک ممکن است. از کشتار هموطنان دست بکشید.	نیروهای مسلح
سکوت در برابر کشتار، همدستی است. حمایت مؤثر، نه فقط بیانیه.	جامعه جهانی
صدای شما شنیده می‌شود. مقاومت روزمره هم مبارزه است.	مردم عادی

هشدارهای حیاتی

ریسک‌هایی که باید جدی گرفته شوند

- سوریه‌ای شدن: خلاً قدرت بدون آمادگی می‌تواند به جنگ داخلی بینجامد
- تجزیه: ضعف دولت مرکزی می‌تواند تمایلات گریز از مرکز را تقویت کند
- مداخله منفی: قدرت‌های منطقه‌ای ممکن است از بی‌ثباتی سوءاستفاده کند
- بازگشت اقتدارگرایی: بدون نهادسازی، احتمال ظهور دیکتاتوری جدید وجود دارد
- انتقام‌جویی: عدالت بدون ضابطه می‌تواند به چرخه خشونت بینجامد

سخن پایانی

«آزادی هرگز داوطلبانه از سوی ستمگر اعطای نمی‌شود؛ باید توسط ستمدیده مطالبه شود.»
— مارتین لوتر کینگ

فصل ۱

مقدمه: چرا این راهنمای و چرا اکنون؟

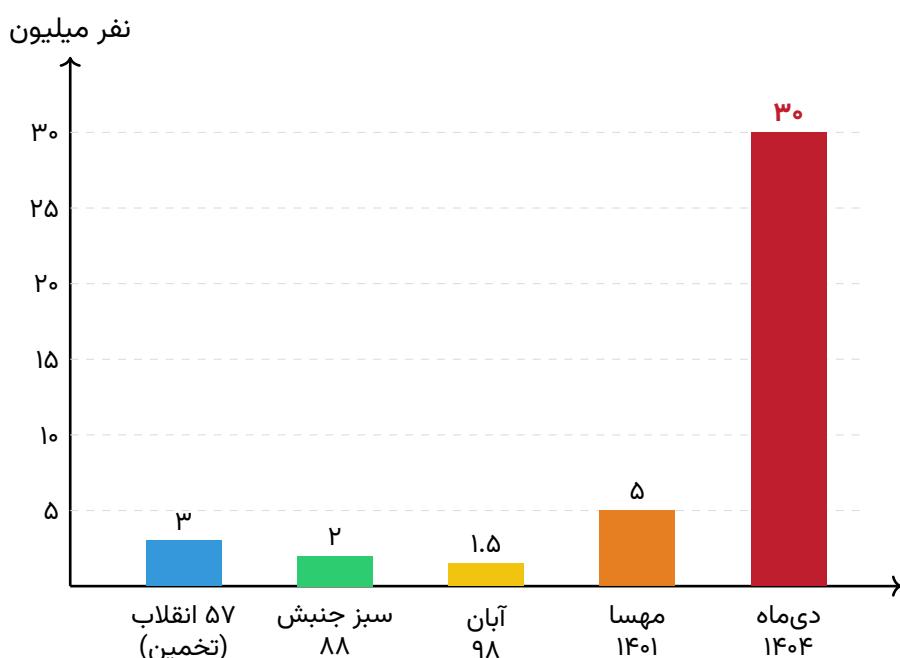
خلاصه فصل

این فصل به سه پرسش بنیادین پاسخ می‌دهد: چرا گذار از جمهوری اسلامی ضروری و فوری شده است؟ این راهنمای برای چه کسانی و با چه رویکردی نوشته شده؟ و چگونه می‌توان از آن استفاده کرد؟ رویدادهای دی‌ماه ۱۴۰۴ نشان داد که وضعیت موجود نه برای مردم قابل تحمل است و نه برای نظام قابل ادامه. اما گذار بدون نقشه راه می‌تواند به فاجعه بینجامد.

۱.۱ ضرورت و فوریت: چرا الان؟

۱.۱.۱ نقطه عطف دی‌ماه ۱۴۰۴

در دی‌ماه ۱۴۰۴، ایران شاهد بزرگترین خیزش مردمی تاریخ خود بود. آنچه با اعتراض بازاریان تهران به سیاست‌های اقتصادی آغاز شد، در عرض روزها به جنبشی فراگیر تبدیل شد که حدود ۳۰ میلیون نفر را در بیش از ۴۰۰ شهر به خیابان‌ها کشاند.

پاسخ نظام به این خیزش، بیسابقه‌ترین سرکوب در تاریخ جمهوری اسلامی بود:

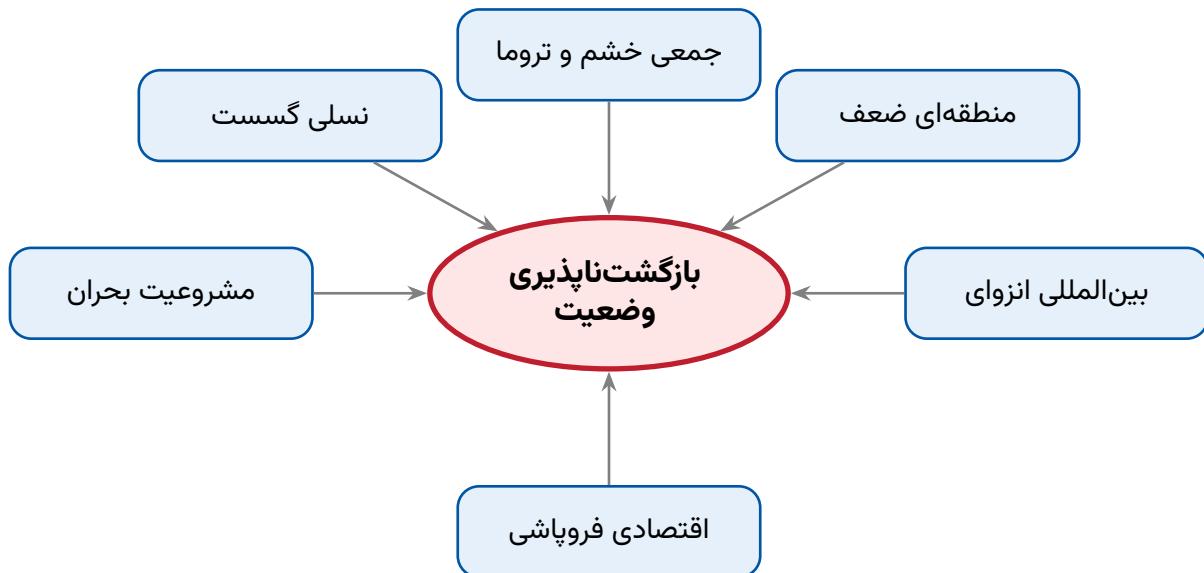
توضیح	برآورد	شاخص
عمدتاً با شلیک مستقیم گلوله جنگی	۰۰۰,۸۴ - ۰۰۰,۱۲	کشته‌شدگان
بسیاری با جراحات دائمی	۰۰۰,۳۰۰+	مجروهان
وضعیت بسیاری نامعلوم	دها هزار	بازداشت‌شدگان
گستردگی جغرافیایی بیسابقه	۴۰۰+	شهرهای درگیر

چرا این ارقام مهم است؟

کشتار ۰۰۰,۸۰ نفر در دو روز – اگر برآورد بالا درست باشد – این نظام را در ردیف خونین‌ترین سرکوب‌های تاریخ معاصر قرار می‌دهد. این سطح از خشونت نشان‌دهنده چند چیز است:

- نظام حاضر است برای بقا، هر قیمتی بپردازد
- ظرفیت و آمادگی سرکوب فراتر از تصور بسیاری بود
- پیوند عاطفی بین حکومت و مردم به‌طور بازگشت‌ناپذیر گستته شده است

۲.۱.۱ چرا بازگشت به وضعیت قبل ممکن نیست؟

۱. **تروما و خشم جمعی:** خانواده‌های قربانیان، زخمی‌ها و شاهدان کشتار هرگز فراموش نخواهند کرد. این حافظه جمعی به نیروی محرکه مبارزه تبدیل شده است.

۲. **گستت نسلی غیرقابل ترمیم:** نسل جوان ایران – که اکثریت جمعیت را تشکیل می‌دهد – هیچ پیوند هویتی یا ایدئولوژیک با نظام ندارد.

۳. **فروپاشی اقتصادی:** تحریم‌ها، فساد سیستماتیک و ناکارآمدی، اقتصاد را به مرز فروپاشی رسانده است. نظام توانایی ارائه رفاه اقتصادی را از دست داده است.

۴. ضعف منطقه‌ای: سقوط اسد در سوریه، ضربات سنگین به حزب‌الله و فشار بر شبکه نیابتی، عمق استراتژیک نظام را تضعیف کرده است.

۵. انزوای بین‌المللی: تنش با غرب به اوج رسیده و حتی متحداً نظیر روسیه و چین در حال بازنگری رابطه هستند.

۲.۱ این راهنمایی برای کیست؟

این سند برای طیف وسیعی از مخاطبان نوشته شده است:

خط در که کسانی کشور: داخل مدنی و سیاسی فعالان
دارند نیاز عملی راهبردهای به و هستند مبارزه مقدم

و جریان‌ها کشور: از خارج اپوزیسیون
کنند ایفا مؤثرتری نقش می‌خواهند که شخصیت‌هایی

ایرانی میلیون‌ها ایرانی: دیاسپورای
کنند کمک می‌خواهند که کشور از خارج

که کسانی بین‌المللی: سیاست‌گذاران و تحلیل‌گران
دارند نیاز ایران تحولات پویایی از عمیق‌تر درک به

می‌خواهد که کسی هر علاقه‌مندان: عموم
کرد می‌توان چه و می‌گذرد چه بفهمد

۳.۱ رویکرد و روش‌شناسی

۱.۳.۱ اصول راهنمایی

پنج اصل محوری این پژوهش

- آ. **عملگرایی:** هدف انباشت دانش نظری نیست؛ هدف ارائه توصیه‌های قابل اجرا است.
- ب. **واقعبینی:** نه خوشبینی ساده‌لوحانه، نه بدبینی فلجهننده. ارزیابی صادقانه فرصت‌ها و محدودیت‌ها.
- ج. **فراگیری:** احترام به تنوع دیدگاه‌ها و تلاش برای یافتن حداقل مشترکات.
- د. **مسئولیت:** آگاهی از پیامدهای احتمالی توصیه‌ها و اولویت دادن به حفظ جان انسان‌ها.
۵. **یادگیری از تاریخ:** استفاده از تجربیات سایر کشورها، بدون کپی‌برداری مکانیکی.

۲.۳.۱ منابع و مبانی تحلیل

این راهنمای بر سه پایه استوار است:

گذار نظریه‌های

- اسکاچپول
- تیلی
- شارپ جین
- دموکراتیک گذار نظریه
- (الف) (پیوست

موردی مطالعات

- لهستان
- چکسلواکی
- جنوبی آفریقای
- رومانی
- منفی) (درس سوریه
- ب) (پیوست

اختصاصی تحلیل

- ج.ا. قدرت ساختار
- اپوزیسیون طیف‌شناسی
- میدانی داده‌های تحلیل
- سناریوها ارزیابی
- اصلی) (فصل

۳.۳.۱ تیم پژوهشی (چارچوب تحلیلی)

این سند از منظر یک تیم چندتخصصی فرضی نوشته شده که شامل:

- **تاریخ‌دان انقلاب‌ها:** تحلیل الگوهای و چرخه‌های تاریخی
- **جامعه‌شناس سیاسی:** بررسی جنبش‌ها، طبقات و بسیج اجتماعی
- **روان‌شناس اجتماعی:** درک ذهنیت جمعی و فرهنگ سیاسی
- **اقتصاددان سیاسی:** تحلیل منافع مادی و شبکه‌های رانی
- **استراتژیست نظامی:** ارزیابی توازن قوا و سناریوهای امنیتی
- **حقوق‌دان بین‌الملل:** چارچوب‌های حقوقی و مکانیزم‌های بین‌المللی

۴.۱ ساختار کتاب

وضعیت‌شناسی و مبانی اول: بخش

سرکوب ظرفیت ضعف، نقاط قدرت، ستون‌های – حاکم نظام تشریح : ۲ فصل

نیروها و بازیگران دوم: بخش

ائتلاف پتانسیل، SWOT جریانات، نقشه – اپوزیسیون طیف‌شناسی : ۳ فصل

دیپلماسی مداخله، بازیگران، – بین‌المللی بُعد : ۵ فصل

سناریوها و استراتژی‌ها سوم: بخش

هزینه-فایده تحلیل با مسیر پنج – گذار سناریوهای : ۴ فصل

شود ضعیفتر حکومت و قوی‌تر ما چگونه – اپوزیسیون تقویت : ۶ فصل

حالت بدترین سناریوهای ریسک، ماتریس – ریسک تحلیل : ۸ فصل

آینده و اجرا چهارم: بخش

هرچو مرگ از جلوگیری بعد، روز چالش‌های – گذار دوره مدیریت : ۷ فصل

زمانی جدول مشخص، گام‌های – عملیاتی راه نقشه : ۹ فصل

عمل فراخوان کلیدی، پیام‌های – جمع‌بندی : ۱۰ فصل

۱.۴.۱ پیوست‌ها: دانش تکمیلی

برای حفظ تمرکز فصول اصلی بر توصیه‌های عملی، مباحث نظری و اطلاعات تفصیلی در پیوست‌ها ارائه شده‌اند:

پیوست	عنوان	محظوظ
الف	نظریه‌های انقلاب و گذار	اسکاچپول، تیلی، شارپ، نظریه گذار دموکراتیک
ب	مطالعات موردی	۱۲ نمونه تاریخی با تحلیل تطبیقی
ج	ساختار قدرت ج.ا.	نمودار سازمانی، شبکه‌های قدرت، نقاط آسیب‌پذیر
د	تاریخ جنبش‌های ایران	از ۱۳۵۷ تا ۱۴۰۴ دیماه
۵	آمار و داده‌ها	اقتصادی، جمعیتی، نظامی
۶	مستندات حقوق بشری	کشتارها، زندانیان، گزارش‌های بین‌المللی
ز	کتاب‌شناسی تفصیلی	منابع فارسی و انگلیسی

۵.۱ نحوه استفاده از این راهنمای

۱.۵.۱ راهنمای خواندن

کادرهای راهنمای در سراسر کتاب

در این کتاب از کادرهای رنگی مختلف استفاده شده است:

آبی		خلاصه فصل و نکات کلیدی
طلایی		نقل قول‌ها و گفتارهای مهم
سبز		الگوهای درس‌ها و توصیه‌های مثبت
قرمز		هشدارها و ریسک‌ها
بنفش		نکات استراتژیک
خاکستری		توضیحات فنی و تکمیلی

۲.۵.۱ مسیرهای خواندن پیشنهادی

بسته به نیاز و زمان شما، سه مسیر خواندن پیشنهاد می‌شود:

دقیقه) ۳۰ (سریع مسیر

فصل هر آبی کادرهای +) ه (فصل مدیریتی خلاصه فقط پرمبلغه افراد تصمیم‌گیران، برای: مناسب

ساعت) ۴-۳ (میانه مسیر

پیوستها بدون ۱۰ تا ۰ فصول
جدی علاقهمندان فعالان، برای: مناسب

ساعت) ۱۰+ (کامل مسیر

شما کاری حوزه با مرتبط پیوستهای + فصول تمام
جریانات رهبران استراتژیستها، پژوهشگران، برای: مناسب

۶.۱ محدودیتها و هشدارها

آنچه این راهنمایی نیست

- **پیش‌بینی قطعی نیست:** هیچ‌کس نمی‌تواند آینده را با قطعیت پیش‌بینی کند.
سناریوها احتمالات هستند، نه قطعیات.
- **دستورالعمل نظامی نیست:** این سند راهنمای عملیات نظامی یا خشونت‌آمیز نیست و چنین توصیه‌ای ارائه نمی‌دهد.
- **نسخه نهایی نیست:** شرایط به سرعت تغییر می‌کند. این سند باید به روزرسانی شود.
- **جایگزین اجماع نیست:** توصیه‌ها نیاز به بحث، نقد و اجماع‌سازی دارند.
- **بی‌طرف محض نیست:** این سند از موضع طرفداری از دموکراسی و حقوق بشر نوشته شده است.

درباره امنیت

هشدار امنیتی: اگر در داخل ایران هستید، لطفاً در نگهداری و اشتراک‌گذاری این سند احتیاط کنید. از ابزارهای ارتباطی امن استفاده کنید و هویت خود را محافظت کنید.

۷.۱ یادداشت شخصی نویسنده

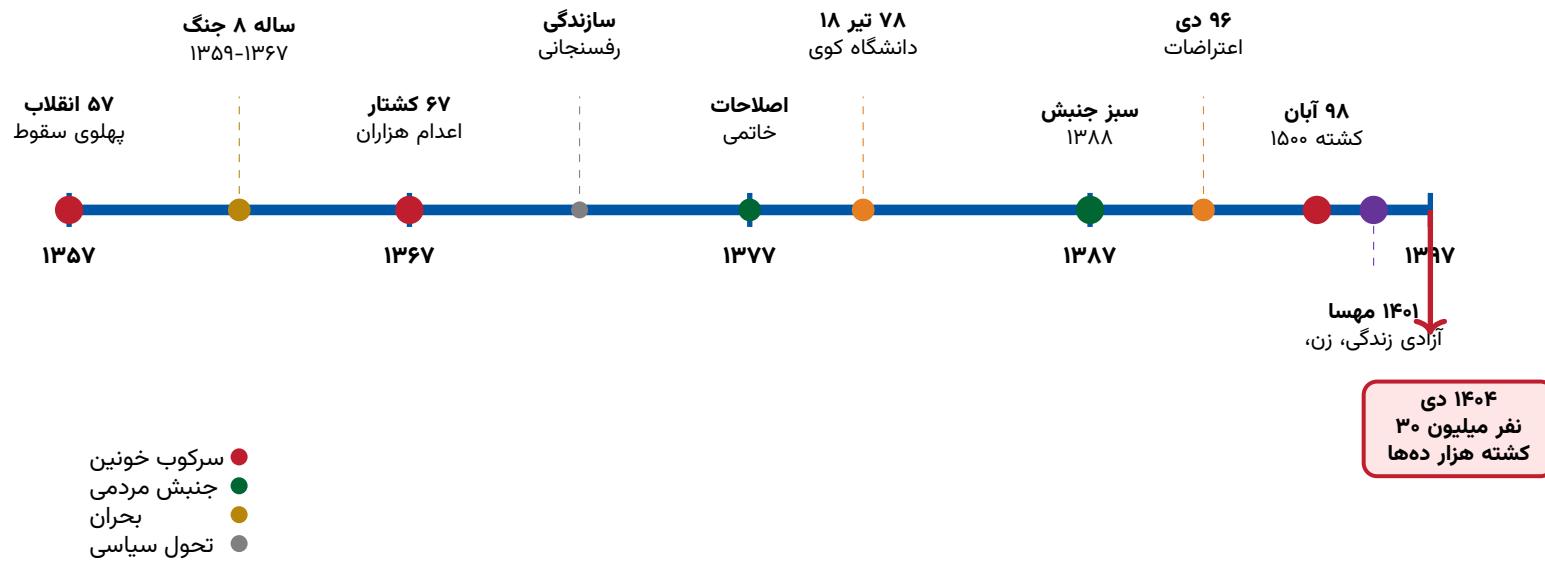
چرا این کار را می‌کنم؟

در روزهای دی‌ماه ۱۴۰۴، مثل میلیون‌ها ایرانی دیگر، با ناباوری و درد شاهد کشتار هموطنانم بودم. سؤالی که ذهنم را رها نمی‌کرد این بود: «حالا چه باید کرد؟» این سند تلاشی است برای پاسخ به این سؤال – نه با شعار و احساسات، بلکه با تحلیل، مقایسه و برنامه‌ریزی. می‌دانم که ناقص است و می‌دانم که نقد خواهد شد. اما باور دارم که سکوت و انفعال بدتر از اقدام ناقص است. این سند متعلق به هیچ جریان سیاسی خاصی نیست. متعلق به همه ایرانیانی است که آینده‌ای آزاد و دموکراتیک می‌خواهند.

مهندی سالم
ریچموند‌هیل، بهمن ۱۴۰۴

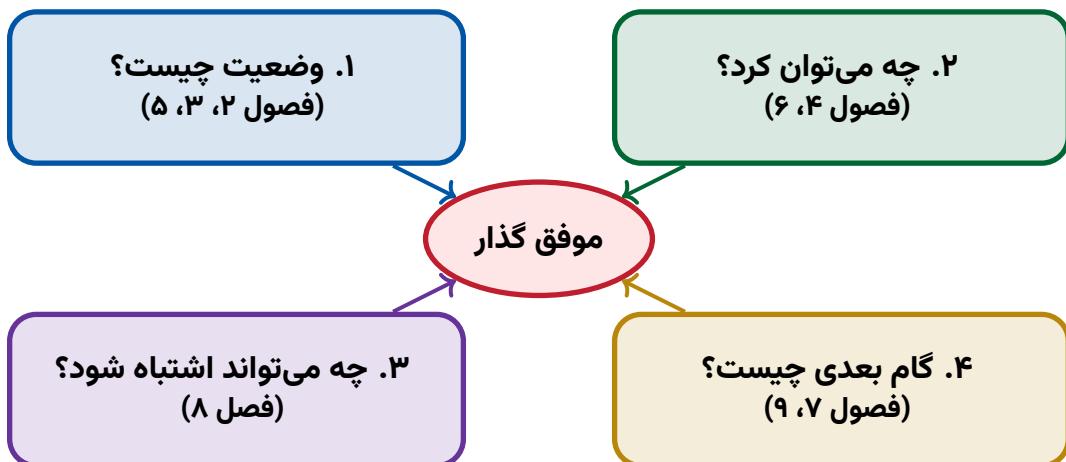
۸.۱ خط زمانی: از انقلاب ۵۷ تا امروز

برای درک وضعیت کنونی، نگاهی گذرا به مسیر طی شده ضروری است:

۹.۱ چارچوب تحلیلی: چهار سؤال بنیادین

تمام این راهنمایی حول چهار سؤال اساسی سازمان یافته است:

۱۰.۱ تعریف مفاهیم کلیدی

برای اجتناب از سوءتفاهم، تعریف دقیق برخی مفاهیم ضروری است:

مفهوم	تعریف در این سند
گذار	فرآیند تغییر نظام سیاسی از اقتدارگرایی به دموکراسی، صرفنظر از روش (انقلاب، اصلاح، مذاکره، فروپاشی)
سرنگونی	پایان یافتن نظام جمهوری اسلامی به شکل فعلی، نه لزوماً با خشونت
فروپاشی	از هم پاشیدن ساختار قدرت از درون، بدون فشار سازمان یافته بیرونی
انقلاب	تغییر بنیادین در ساختار قدرت با مشارکت گستردگی مردمی
کوتنا	تغییر قدرت توسط بخشی از نیروهای مسلح یا نخبگان حاکم
اپوزیسیون	همه نیروها و افرادی که خواهان تغییر نظام سیاسی هستند
نافرمانی مدنی	سرپیچی سازمان یافته و خشونت پرهیز از قوانین و دستورات حکومت
خشونت پرهیزی	استراتژی مبارزه بدون استفاده از خشونت فیزیکی علیه انسانها
ائتلاف	همکاری جریانات مختلف حول اهداف مشترک، با حفظ استقلال هر جریان
عدالت انتقالی ملی	mekanizmehai pasxoghiyi be nqas حقوق بشر گذشته، همراه با آشتی

۱۱.۱ پرسش‌های راهنمایی برای خواننده

در پایان هر فصل، پرسش‌هایی برای تأمل و بحث ارائه می‌شود. برای این فصل:

پرسش‌هایی برای تأمل

۱. آیا فکر می‌کنید وضعیت واقعاً «بازگشت ناپذیر» شده است؟ چرا؟
۲. کدام مخاطب این سند هستید و چه انتظاری از آن دارید؟
۳. در طیف «خوشبینی تا بدبینی» درباره امکان گذار، خود را کجا می‌بینید؟
۴. چه اطلاعات یا تحلیل‌هایی در این سند انتظار دارید ببینید؟
۵. اگر یک توصیه می‌توانستید به اپوزیسیون بدهید، چه بود؟

منابع این فصل

- گزارش‌های سازمان‌های حقوق بشری درباره رویدادهای دی‌ماه ۱۴۰۴
- تحلیل‌های مراکز پژوهشی بین‌المللی
- مصاحبه‌ها و شهادت‌های شاهدان عینی
- داده‌های آماری منابع مستقل
- ادبیات نظری گذار دموکراتیک (تفصیل در پیوست الف)

در فصل بعد، به تشریح دقیق نظام حاکم می‌پردازیم: ستون‌های قدرت، نقاط ضعف و ظرفیت سرکوب.

فصل ۲

تشريح نظام حاكم: آناتومی قدرت

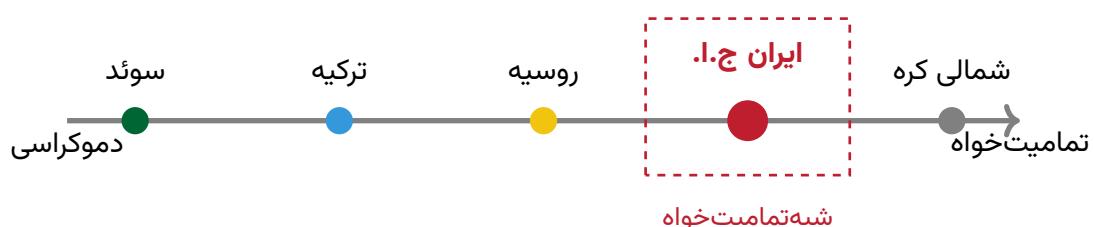
خلاصه فصل

جمهوری اسلامی نظامی «شبه تمامیت‌خواه» است که بر چهار ستون اصلی استوار است: دستگاه نظامی-امنیتی (به‌ویژه سپاه)، شبکه روحانیت و نهادهای مذهبی، اقتصاد رانی و شبکه‌های وابستگی، و نیروهای نیابتی منطقه‌ای. این نظام با بحران‌های متعدد مشروعیت، کارآمدی و جانشینی مواجه است. شناخت دقیق ساختار قدرت، نقاط ضعف و شکاف‌های درونی آن، پیش‌نیاز هر استراتژی موفق گذار است.

۱.۲ ماهیت نظام: شبه تمامیت‌خواه

۱.۱.۲ نه دموکراسی، نه تمامیت‌خواه کلاسیک

جمهوری اسلامی در هیچ‌یک از دسته‌بندی‌های کلاسیک نظام‌های سیاسی نمی‌گنجد. این نظام ترکیبی منحصربه‌فرد است:

ویژگی	وجه دموکراتیک‌نما	وجه اقتدارگرا
انتخابات	برگزاری منظم انتخابات	نظارت استصوابی، حذف نامزدها
نهادها	پارلمان، دولت، قوه قضائیه	همه زیر نظر رهبری، بدون استقلال
رسانه	وجود مطبوعات	سانسور شدید، انحصار صداوسیما
احزاب	وجود جناح‌بندی	همه در چارچوب نظام، بدون اپوزیسیون واقعی
جامعه مدنی	NGOها و تشکل‌ها	تحت کنترل و سرکوب

۲.۱.۲ ایدئولوژی: ولایت فقیه

مبانی مشروعیت

«ولایت فقیه» ستون فکری نظام است: حاکمیت الهی از طریق فقیه جامع الشرایط. این نظریه:

- مشروعیت را آسمانی و نه زمینی (مردمی) می‌داند
- رهبر را پاسخگوی خدا می‌داند، نه مردم
- نقد رهبری را کفر و خروج از دین تلقی می‌کند
- مرزهای قدرت رهبری را نامحدود می‌داند

بحran ایدئولوژیک

ایدئولوژی ولایت فقیه دچار بحران عمیق شده است:

- اکثریت مراجع تقلید شیعه آن را قبول ندارند
- نسل جوان هیچ تعلقی به آن ندارد
- حتی بخش‌هایی از روحانیت حکومتی زیر سؤالش می‌برند
- عملکرد ۴۵ ساله نظام، وعده‌های ایدئولوژیک را نقض کرده

۲.۲ چهار ستون قدرت

قدرت جمهوری اسلامی بر چهار ستون اصلی استوار است. فروپاشی هر یکی می‌تواند کل ساختمان را متزلزل کند:

۱.۲.۲ ستون اول: دستگاه نظامی-امنیتی

سپاه پاسداران: دولت در دولت

سپاه پاسداران انقلاب اسلامی مهم‌ترین نهاد قدرت در ایران است:

بخش	نیرو (تخمین)	وظیفه اصلی
نیروی زمینی	۰۰۰,۱۵۰	دفاع سرزمینی، سرکوب داخلی
نیروی هوافضا	۰۰۰,۱۵	موشک‌های بالستیک، پهپادها
نیروی دریایی	۰۰۰,۲۰	خلیج فارس، تنگه هرمز
نیروی قدس	۰۰۰,۱۵	عملیات برون‌مرزی، نیروهای نیابتی
بسیج	۵-۱ میلیون	سرکوب داخلی، کنترل اجتماعی
سازمان اطلاعات	نامعلوم	جاسوسی، ضدجاسوسی، سرکوب

قدرت اقتصادی سپاه

سپاه فقط یک نیروی نظامی نیست؛ یک امپراتوری اقتصادی است:

- **قرارگاه خاتم الانبیا:** بزرگ‌ترین پیمانکار کشور (نفت، گاز، زیرساخت)

- کنترل بنادر و گمرکات: قاچاق و واردات غیررسمی

- بنیادهای وابسته: میلیاردها دلار دارایی

- سهم از اقتصاد: تخمین ۲۰-۴۰٪ GDP

این قدرت اقتصادی، انگیزه قوی برای حفظ وضع موجود ایجاد می‌کند.

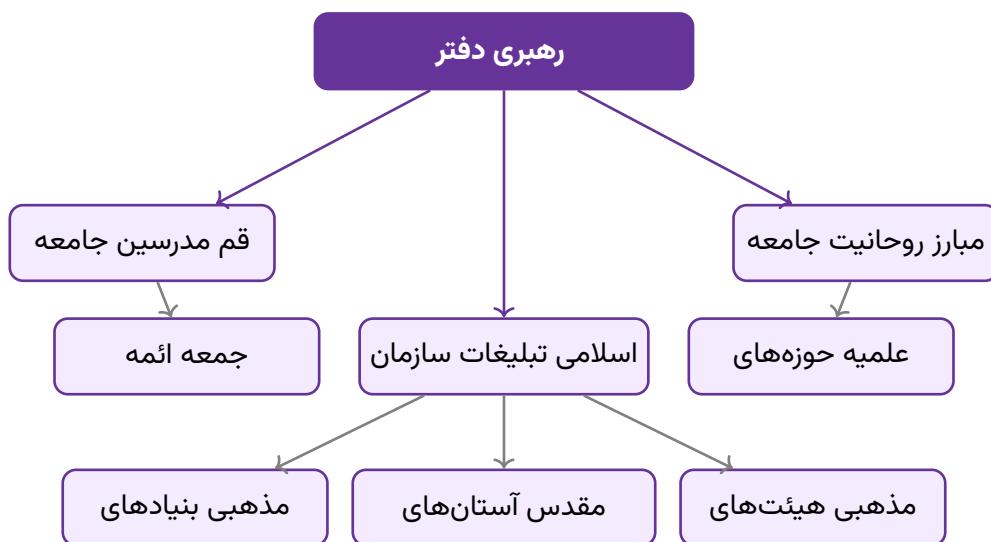
لایه‌بندی نیروهای سرکوب

نکته استراتژیک

هدف: لایه میانی. تجربه نشان داده که «هسته سخت» تغییر نمی‌کند، اما لایه‌های میانی در شرایط خاص می‌توانند یا بی‌طرف شوند یا حتی طرف مردم را بگیرند. کلید موفقیت، ایجاد شکاف در این لایه است.

۲.۲.۲ ستون دوم: روحانیت و نهادهای مذهبی

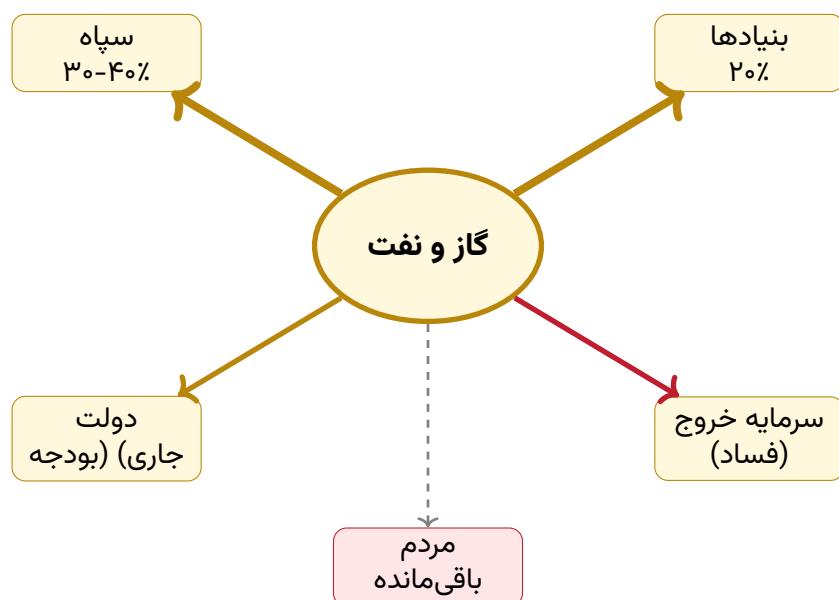

شکاف در روحانیت

برخلاف تصور، روحانیت یکدست نیست:

- **مراجع مستقل:** بسیاری از مراجع بزرگ (صانعی، منتظری سابقان، و...) با ولایت فقیه مخالف بوده‌اند
- **روحانیون منتقد:** طیفی از آخوندها علناً یا در خفا منتقد نظام هستند
- **بحران جذب:** حوزه‌ها با کمبود طلبه مواجهه‌اند
- **باعتباری:** لباس روحانیت در جامعه بی‌ارزش شده

۳.۲.۲ ستون سوم: اقتصاد رانتی و شبکه‌های وابستگی

نهاد اقتصادی	بنیاد تعاقون سپاه	قرارگاه خاتم الانبیا	آستان قدس رضوی	بنیاد مستضعفان	ستاد اجرایی فرمان امام	حوزه فعالیت	دارایی (تخمین)
بنیاد تعاقون سپاه	۱۰+ میلیارد دلار	نامعلوم	۵۰ میلیارد دلار	همه‌چیز!	۹۵ میلیارد دلار	املاک، صنایع، کشاورزی	املاک، کشاورزی، صنایع
قرارگاه خاتم الانبیا	+۲۰ میلیارد دلار	نامعلوم	۵۰ میلیارد دلار	املاک، صنایع	۹۵ میلیارد دلار	نفت، گاز، زیرساخت	املاک، صنایع
آستان قدس رضوی	۵۰ میلیارد دلار	نامعلوم	۵۰ میلیارد دلار	نفت، گاز، زیرساخت	۹۵ میلیارد دلار	مخابرات، بانک، صنایع	همه‌چیز!
بنیاد مستضعفان	۱۰+ میلیارد دلار	نامعلوم	۵۰ میلیارد دلار	املاک، صنایع	۹۵ میلیارد دلار	املاک، کشاورزی، صنایع	املاک، صنایع، کشاورزی
ستاد اجرایی فرمان امام	۹۵ میلیارد دلار	نامعلوم	۹۵ میلیارد دلار	همه‌چیز!	۹۵ میلیارد دلار	املاک، صنایع، کشاورزی	املاک، صنایع، کشاورزی

اقتصاد زیرزمینی

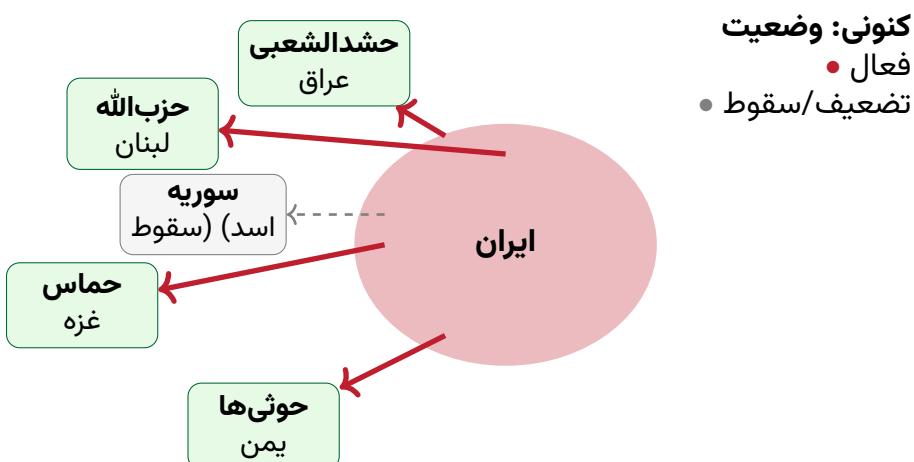
علاوه بر اقتصاد رسمی، اقتصاد زیرزمینی گسترده‌ای وجود دارد:

- قاچاق سوخت: میلیاردها دلار سالانه
- قاچاق کالا از طریق اسکله‌های غیررسمی
- پولشویی و فرار مالیاتی
- تحریم‌شکنی سازمان یافته

این اقتصاد، شبکه‌ای از منافع مشترک بین حکومت‌ها و بخشی از بازار ایجاد کرده است.

۴.۲.۲ ستون چهارم: نیروهای نیابتی منطقه‌ای

«محور مقاومت» شبکه‌ای از گروه‌های مسلح تحت حمایت ایران است:

ضربه به محور مقاومت

در سال‌های اخیر، این شبکه ضربات سنگینی خوردگه است:

- سوریه: سقوط بشار اسد و از دست رفتن پل ارتباطی
- حزب الله: ترور نصرالله، تلفات سنگین، ضربه اقتصادی

- حماس: جنگ ویرانگر غزه، کشته شدن رهبران
  - عراق: فشار آمریکا و ضعف نفوذ
- این تضعیف، «عمق استراتژیک» نظام را به شدت کاهش داده است.

۳.۲ تحلیل SWOT نظام

(S) قوت نقاط

- مجب و گستردہ سرکوب دستگاہ
- کاهش) حال در (هرچند مالی ذخایر
- داخلی رسانه‌های کنترل
- بحران مدیریت ساله ۴۵ تجربه
- داخلی اطلاعاتی شبکه
- ۱۰-۲۰٪) (وفادار سخت هسته

قدرت رأس در نسبی انسجام •

(O) فرصت‌ها

- رقبا) (ضعف منطقه ژئوپلیتیک تغییر
- غرب با توافق احتمال
- غنی طبیعی منابع
- تحصیل کرده کار نیروی
- توان نظام که (جغرافیا) موقعیت ندارد) را آنها از استفاده

(W) ضعف نقاط

- مشروعیت عمیق، بحران
- مزمن اقتصادی ناکارآمدی
- شدید نسلی گسست
- سرمایه و مغازها فرار
- رهبری جانشینی بحران
- سیستماتیک فساد

بین‌المللی انزوای •

(T) تهدیدها

- گستردہ مردمی خیزش
- تحریم‌ها تشدید
- اسرائیل/آمریکا نظامی حمله
- مسلح نیروهای در شکاف
- نفت قیمت سقوط
- جانشینی بحران
- اقتصادی فروپاشی

۴.۲ ظرفیت سرکوب: ارزیابی واقع‌بینانه

۱.۴.۲ آنچه دی‌ماه ۱۴۰۴ نشان داد

مشاهده	تحلیل
سرعت واکنش	نظام در عرض ساعات اولیه توانست نیروهای سرکوب را بسیج کند
شدت خشونت	استفاده از گلوله جنگی از روز اول؛ الگوی «جنگ شهری» نه «کنترل شورش»
گستردگی	سرکوب همزمان در +۴۰۰ شهر نشان‌دهنده لجستیک قوی
آمادگی	به نظر می‌رسد نظام از قبل برای چنین سناریویی آماده بود
یکپارچگی	شواهدی از نافرمانی گستردگ در نیروها دیده نشد

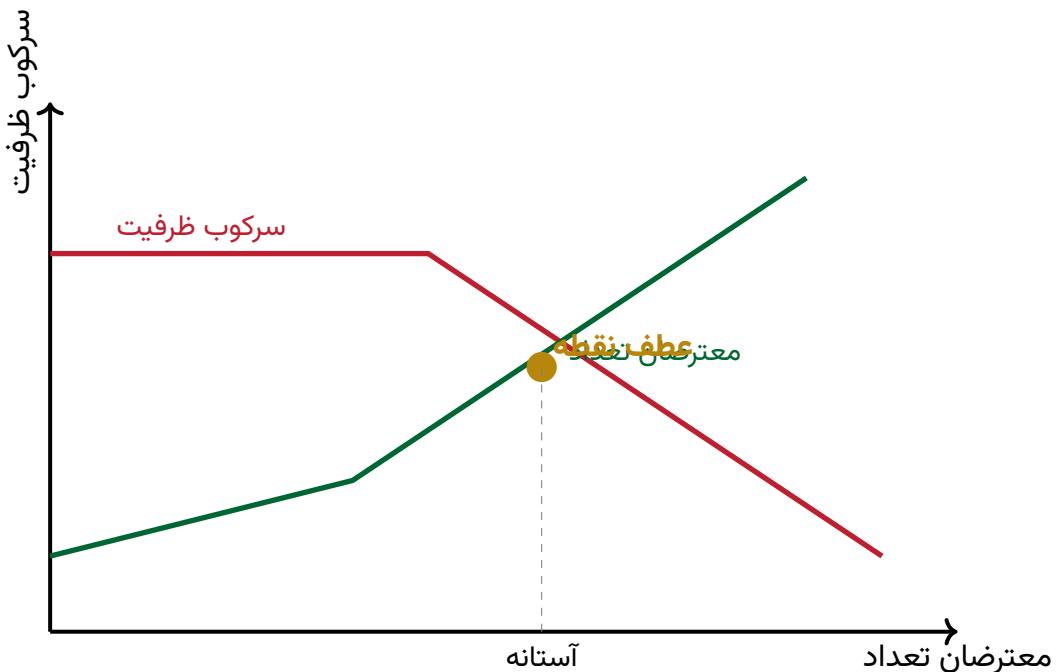
۲.۴.۲ محدودیت‌های ظرفیت سرکوب

نقاط محدودیت

اما سرکوب نامحدود نیست:

۱. **نیروی انسانی:** هسته قابل اعتماد محدود است (۱۰-۲۰ هزار نفر)
۲. **جغرافیا:** نمی‌توان همه‌جا را همزمان پوشش داد
۳. **زمان:** سرکوب طولانی‌مدت خسته‌کننده و فرساینده است
۴. **روحیه:** حتی نیروهای وفادار در برابر کشتار مستمر دچار فرسایش می‌شوند
۵. **هزینه بین‌المللی:** سرکوب خونین، فشار خارجی را افزایش می‌دهد
۶. **اقتصاد:** اعتصاب گستردگ می‌تواند اقتصاد را فلجه کند

۳.۴.۲ آستانه شکست سرکوب

سؤال کلیدی

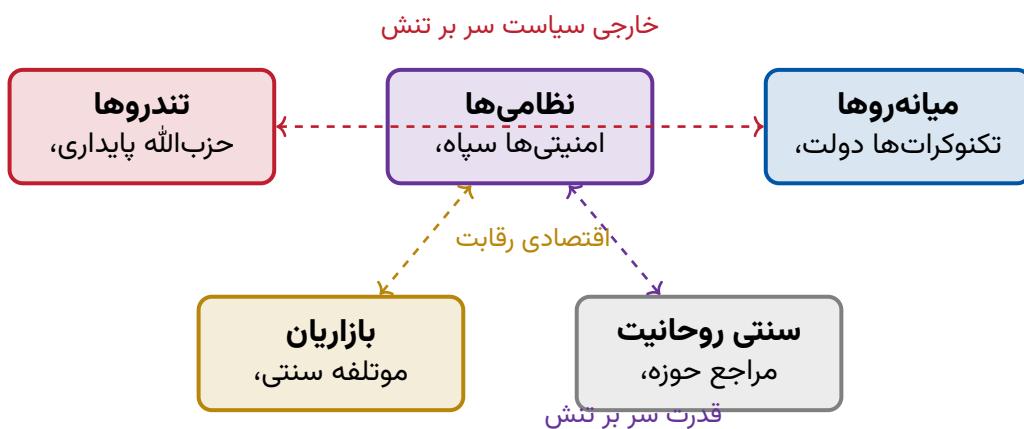
آیا دیماه به «نقطه عطف» رسید؟
۳۰ میلیون نفر در خیابان، به این نقطه نزدیک شد. اما:

- خشونت افسارگسیخته، معترضان را پراکنده کرد
- نبود رهبری منسجم، ادامه کاری را مشکل کرد
- عدم آمادگی برای سرکوب به این شدت

درس: دفعه بعد باید آماده‌تر باشیم.

۵.۲ شکاف‌ها و نقاط آسیب‌پذیر

۱.۵.۲ شکاف‌های درون حکومتی

موضوع	طرفین	شکاف
مذاکره با غرب	تندروها / میانه‌روها	سیاست خارجی
سهم از رانت	سپاه / بازاریان	اقتصاد
رهبر بعدی کیست؟	جناحای مختلف	جانشینی
قدرت مدنی یا نظامی؟	نظامی‌ها / روحانیون	سبک حکمرانی
چقدر خشونت؟	تندروها / واقع‌گرایان	سرکوب

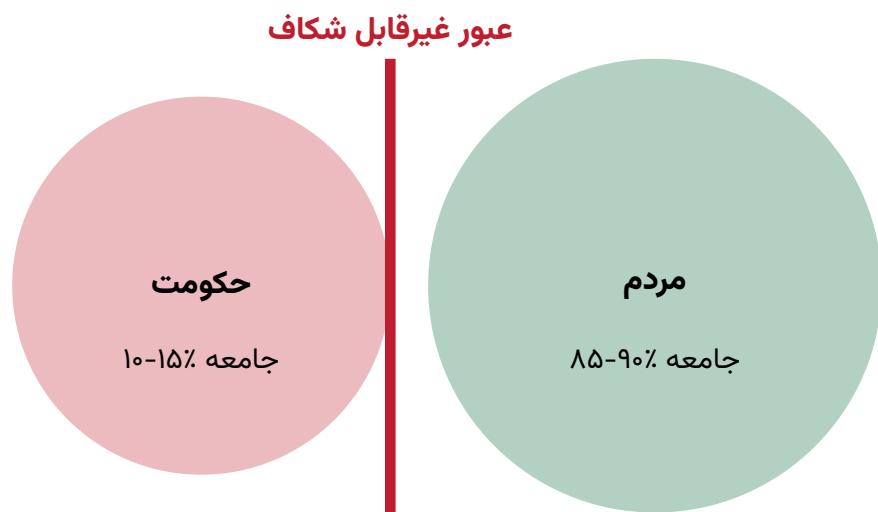
۲.۵.۲ بحران جانشینی

بمب ساعتی جانشینی

خامنه‌ای ۸۵ ساله است و سؤال جانشینی حیاتی است:

- **گزینه‌ها محدودند:** مجتبی خامنه‌ای (بی‌تجربه، منفور)، رئیسی (فوت شده)، چند نفر دیگر
- **شورای رهبری:** احتمال رهبری جمعی؟ (ضعف ذاتی)
- **تنش جناحی:** هر گزینه‌ای مخالفانی دارد
- **فرصت برای اپوزیسیون:** لحظه گذار می‌تواند آسیب‌پذیرترین زمان باشد

۳.۵.۲ شکاف جامعه-حکومت

که رساند نقطه‌ای به را شکاف این دیماه کشtar است غیرممکن تقریباً «همزیستی» به بازگشت

۶.۲ پتانسیل فروپاش: سناریوها

سناریو	محرك	احتمال	توضیح
۱	فوت رهبری	بالا	بحران جانشینی می‌تواند شکافها را عیان کند
۲	شکست اقتصادی کامل	متوسط	ناتوانی از پرداخت حقوق، تورم افسارگسیخته
۳	خیزش غیرقابل کنترل	متوسط	اعتراضات + اعتصاب سراسری
۴	شکاف در سپاه	پایین	انشقاق فرماندهان یا یگان‌ها
۵	حمله خارجی	پایین	ضربه نظامی که ساختار را فلنج کند
۶	ترکیبی	نامعلوم	ترکیب چند عامل همزمان

درس از تاریخ

نظام‌های اقتدارگرا معمولاً به یکی از این شکل‌ها سقوط می‌کنند:

آ. فشار از پایین: انقلاب مردمی (ایران ۵۷، رومانی ۸۹)

ب. شکاف از بالا: کودتا یا انشقاق نخبگان (پرتغال ۷۴)

ج. فروپاشی تدریجی: ناکارآمدی مژمن (شوریوی ۹۱)

د. مذاکره: گذار مصالحه‌ای (لهستان ۸۹، آفریقای جنوبی ۹۴)

برای ایران، سناریوی «ترکیبی» محتمل‌ترین است: فشار مردمی + بحران جانشینی + فشار خارجی.

۷.۲ جمع‌بندی فصل

نکات کلیدی برای استراتژی گذار

۱. سپاه کلیدی است: بدون ایجاد شکاف یا بی‌طرف کردن بخشی از سپاه، سرنگونی بسیار دشوار است.
۲. اقتصاد نقطه ضعف است: فشار اقتصادی (تحریم + اعتصاب) می‌تواند نظام را فلجه کند.
۳. جانشینی فرصت است: آماده باشید برای بهره‌برداری از بحران جانشینی.
۴. شکاف‌ها را تقویت کنید: پیام‌های متفاوت به جناح‌های مختلف.
۵. واقع‌بین باشید: نظام هنوز توان سرکوب دارد. برنامه‌ریزی بلندمدت لازم است.

پرسش‌هایی برای تأمل

۱. کدام ستون قدرت نظام به نظر شما آسیب‌پذیرترین است؟ چرا؟
۲. آیا فکر می‌کنید ایجاد شکاف در سپاه ممکن است؟ چگونه؟
۳. بحران جانشینی چه فرصت‌هایی برای اپوزیسیون ایجاد می‌کند؟
۴. تجربه دی‌ماه چه درس‌هایی درباره ظرفیت سرکوب نظام داد؟
۵. کدام سناریوی فروپاشی را محتمل‌تر می‌دانید؟

منابع این فصل

- تحلیل‌های مراکز پژوهشی، Crisis Group، IISS و غیره
- گزارش‌های رسانه‌های مستقل فارسی‌زبان
- پژوهش‌های دانشگاهی درباره ساختار قدرت ایران
- شهادت‌های افراد مطلع (خارج شده از نظام)
- تفصیل بیشتر در پیوست ج (ساختار قدرت ج.ا.)

در فصل بعد، به طیف‌شناسی اپوزیسیون می‌پردازیم؛ چه نیروهایی برای تغییر وجود دارند و چگونه می‌توانند همکاری کنند.

فصل ۳

طیف‌شناسی اپوزیسیون: نقشه نیروهای تغییر

خلاصه فصل

اپوزیسیون ایران متنوع، پراکنده و فاقد انسجام است. این فصل نقشه‌ای جامع از جریانات مختلف ارائه می‌دهد: از مشروطه‌خواهان تا جمهوری‌خواهان، از چپ‌ها تا ملی-مذهبی‌ها، از جنبش‌های قومی تا فعالان مدنی. برای هر جریان، تحلیل SWOT، پایگاه اجتماعی و پتانسیل همکاری بررسی می‌شود. درک این تنوع و یافتن نقاط مشترک، پیش‌نیاز هر ائتلاف مؤثر است.

۱.۳ مقدمه: چرا طیف‌شناسی مهم است؟

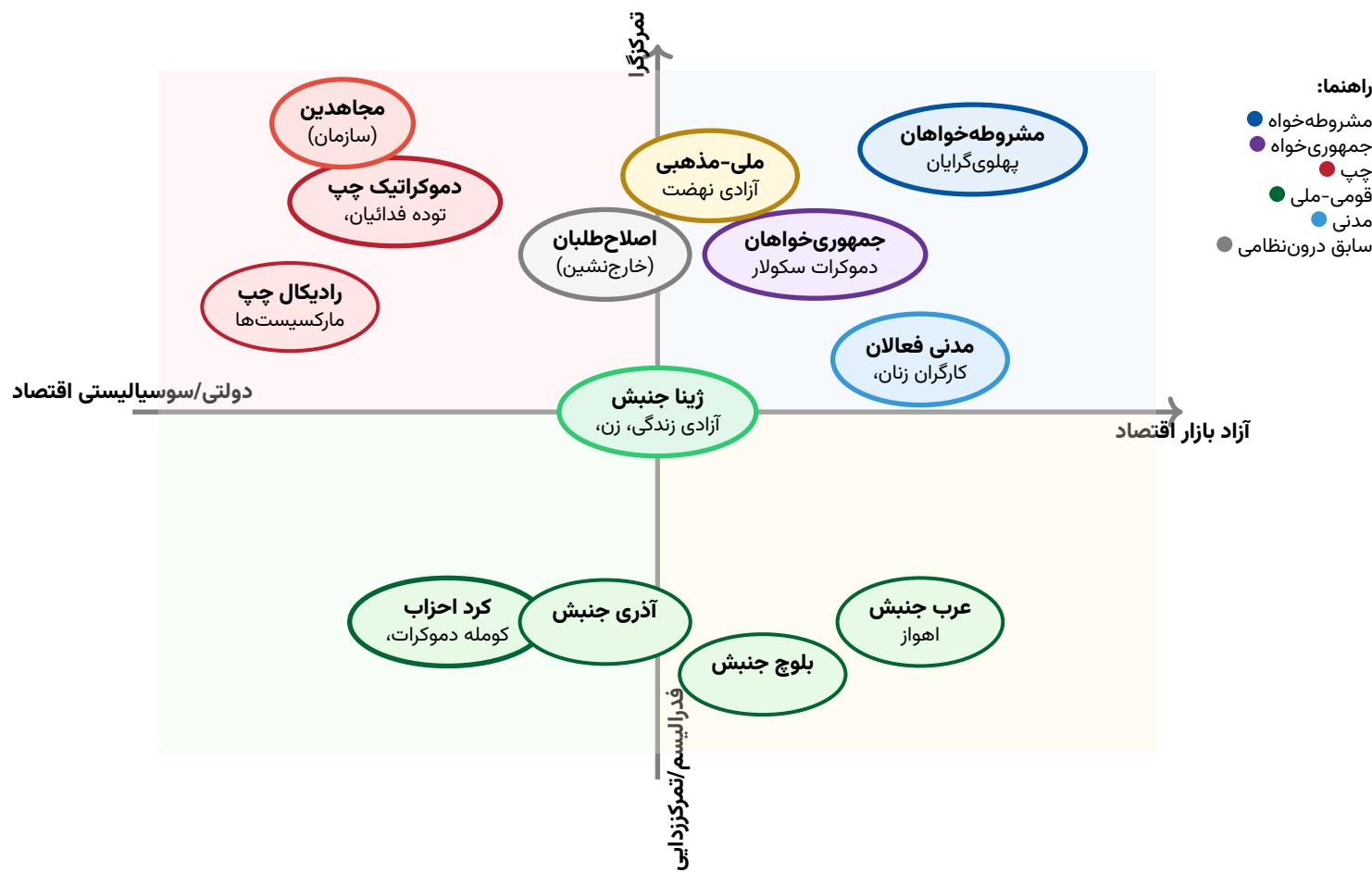
یک واقعیت تلحیح

«ما اگر متحد بودیم، دی‌ماه پیروز می‌شدیم. ۳۰ میلیون نفر در خیابان بودند، اما رهبری منسجمی نداشتند که بگوید حالا چه کنیم.»
— یک فعال داخل کشور، بهمن ۱۴۰۴

شناخت دقیق اپوزیسیون به سه دلیل ضروری است:

۱. برای ائتلاف‌سازی: باید بدانیم با چه کسانی می‌توان همکاری کرد و بر سر چه موضوعاتی
۲. برای استراتژی: هر جریان قابلیت‌ها و محدودیت‌های خاص خود را دارد
۳. برای پرهیز از اشتباه: تاریخ نشان داده که درگیری‌های درونی اپوزیسیون می‌تواند مهلك‌تر از سرکوب حکومت باشد

۲.۳ نقشه کلی جریانات

۳.۳ جریان اول: مشروطه‌خواهان و پهلوی‌گرایان

۱.۳.۳ معرفی

این طیف خواهان بازگشت به نظام پادشاهی مشروطه است، با رضا پهلوی به عنوان چهره شاخص.

پهلوی‌گرایان و مشروطه‌خواهان

فرشگرد
جوان‌تر) (فعال،

ایران ملی شورای
پهلوی) (رضا

سننی مشروطه‌خواهان
قدیم) (نسل

ریاستارت
حسینی) محمد (سید

۲.۳.۳ تحلیل SWOT

قوت نقاط

- پهلوی) (رضا شناخته شده چهره
- بین‌المللی رسانه‌های به دسترسی
- دیاسپورا از بخشی حمایت
- غرب سیاسی محافل با روابط
- فهم قابل و ساده روایت

ضعف نقاط

- ۲۸ کودتا (ساواک، منفی تاریخی بار مرداد)
- سازمانی انسجام عدم
- کشور داخل با ارتباط ضعف
- خارج به وابستگی اتهام
- جریانات سایر با تنش

فرصت‌ها

- تقویت را نوستالژی ج.ا. از نارضایتی کرده
- غربی دولت‌های برخی حمایت
- بالا رسانه‌ای توجه
- از بی‌تجربه جوان نسل برای حذابیت گذشته

تهدیدها

- جریانات سایر شدید مخالفت
- اپوزیسیون در تفرقه خطر
- ج.ا. تبلیغاتی استفاده
- اجتماعی پایگاه محدودیت

توصیه استراتژیک

برای مشروطه‌خواهان:

- تأکید بر «انتخاب مردم» به جای «حق تاریخی»
- فاصله‌گیری صریح از جنبه‌های منفی گذشته
- همکاری عملی با سایر جریانات بدون شرط رهبری

- تقویت ساختار سازمانی و ارتباط با داخل

۴.۳ جریان دوم: جمهوری خواهان سکولار

۱.۴.۳ معرفی

طیف متنوعی که خواهان جمهوری سکولار و دموکراتیک است، بدون پادشاه و بدون دین حکومتی.

سکولار جمهوری خواهان

ایران مشروطه حزب
شده) (جمهوری خواه

جمهوری خواهان جبهه
گستردہ) (چتر

مستقل شخصیت‌های
آکادمیک‌ها) (روشنفکران،

۲.۴.۳ تحلیل SWOT

نقاط ضعف	نقاط قوت
<ul style="list-style-type: none"> پراکندگی و عدم انسجام فاقد چهره شاخص واحد ضعف سازمانی شدید رقابت‌های شخصی	<ul style="list-style-type: none"> سازگاری با اصول دموکراتیک مدرن عدم بار تاریخی منفی پتانسیل پذیرش توسط طیف وسیع‌تر جدابیت برای تحصیل‌کردن
تهدیدها	فرصت‌ها
<ul style="list-style-type: none"> فشار از دو طرف (مشروطه‌خواهان و چپ) خطر حاشیه‌ای شدن ضعف در رقابت رسانه‌ای	<ul style="list-style-type: none"> موقعیت میانه برای ائتلاف‌سازی نارضایتی از هر دو گزینه افراطی حملات اتحادیه اروپا

پتانسیل کلیدی

جمهوری خواهان سکولار می‌توانند نقش «پل» را بین جریانات مختلف ایفا کنند. موضع میانه آن‌ها اگر با سازمان‌دهی قوی همراه شود، می‌تواند محور ائتلاف باشد.

۵.۳ جریان سوم: چپ‌ها

۱.۵.۳ معرفی

چپ ایران تاریخ طولانی اما پر فراز و نشیب دارد:

چپ طیف

(اکثریت) خلق فدائیان
دموکراتیک چپ

توده حزب
شده (ضعیف)

نوین چپ
سوسیال دموکرات

رادیکال چپ
تروتسکیست مائوئیست،

۲.۵.۳ تحلیل SWOT

نقاط ضعف	نقاط قوت
<ul style="list-style-type: none"> • بار تاریخی منفی (توده و شوروی) • پیری کادرها • عدم جذابیت برای نسل جوان • انشعابات متعدد 	<ul style="list-style-type: none"> • تجربه سازمانی تاریخی • ارتباط با جنبش کارگری • تحلیل طبقاتی از جامعه • شبکه بین‌المللی
تهدیدها	فرصت‌ها
<ul style="list-style-type: none"> • آنتی‌کمونیسم در جامعه • رقابت با سایر جریانات • محدودیت منابع 	<ul style="list-style-type: none"> • نارضایتی اقتصادی گسترده • جنبش کارگری فعال • موج جهانی چپ جدید

۶.۳ جریان چهارم: ملی-مذهبی‌ها و اصلاح طلبان

۱.۶.۳ معرفی

این طیف شامل کسانی است که سابقه درون‌نظامی دارند اما اکنون منتقد یا مخالف شده‌اند:

اصلاح طلبان و ملی-مذهبی‌ها

آزادی نهضت
(کم‌فعال)

ملی-مذهبی‌ها

خارج‌نشین اصلاح طلبان
سابق) (خاتمی‌گرایان

درون نظام منتقدان
مهم) (موقع

۲.۶.۳ وضعیت پیچیده

چالش اصلی

این طیف در موقعیت دشواری قرار دارد:

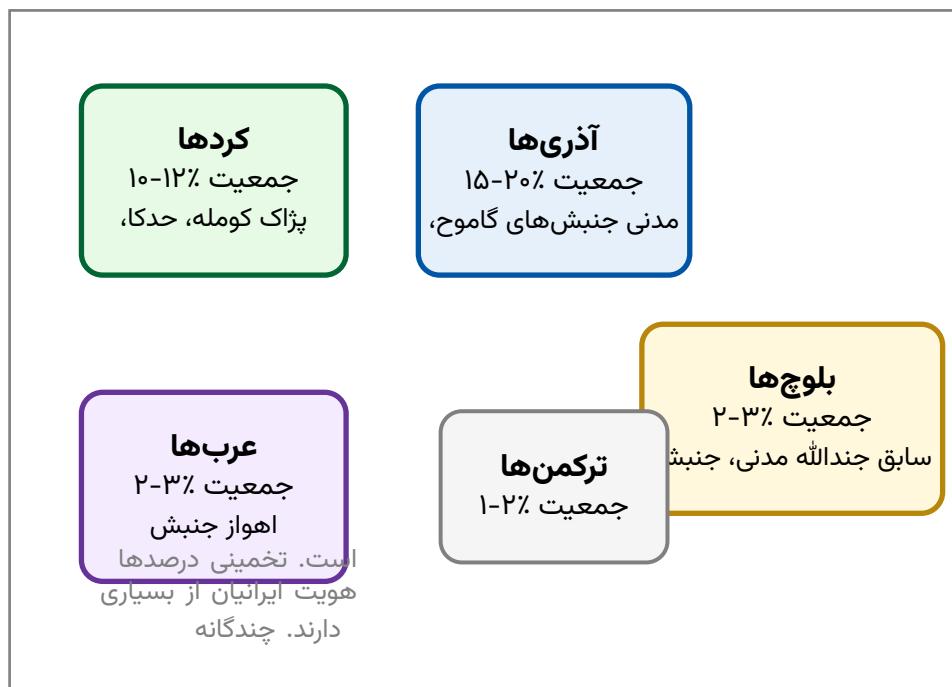
- از یک طرف، اپوزیسیون رادیکال آن‌ها را «خودی» می‌داند
- از طرف دیگر، نظام آن‌ها را «خائن» می‌نامد
- سابقه همکاری با نظام، اعتماد عمومی را کاهش داده
- اما تجربه حکمرانی و شناخت درونی نظام می‌تواند ارزشمند باشد

نکته مهم

برخی از چهره‌های این طیف که صادقانه تغییر موضع داده‌اند، می‌توانند نقش مهمی در دوره گذار ایفا کنند: آن‌ها نظام را از درون می‌شناسند و می‌توانند در مذاکره یا شکاف‌اندازی مؤثر باشند.

۷.۳ جریان پنجم: جنبش‌های قومی-ملی

۱.۷.۳ نقشه اقوام و جریانات

۲.۷.۳ موضع‌گیری‌ها درباره آینده

جریان	استقلال	فردالیسم	خودمختاری	تمرکزدایی
احزاب کرد	برخی	اکثراً	✓	✓
جنبش آذری	برخی افراطی	برخی	اکثراً	✓
جنبش بلوج	برخی	کم	✓	✓
جنبش عرب	برخی افراطی	برخی	✓	✓

نقطه حساس

موضوع «تمامیت ارضی» یکی از حساس‌ترین نقاط در رابطه اپوزیسیون سراسری با جنبش‌های قومی است:

- بخشی از جریانات قومی خواهان استقلال هستند
- اکثر اپوزیسیون سراسری با استقلال مخالف است
- اما تمرکزدایی و حقوق قومی می‌تواند نقطه مشترک باشد

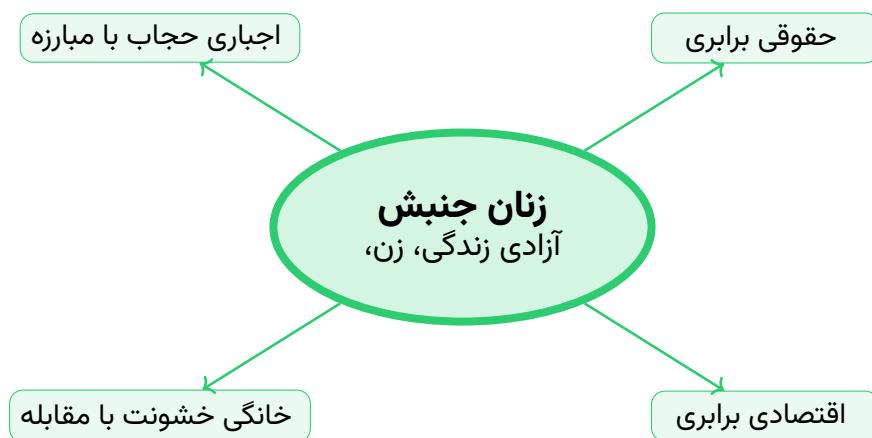
فرمول پیشنهادی

«ایران واحد، غیرمتمرکز و کثرتگرا»
این فرمول می‌تواند مبنای توافق باشد:

- تمامیت ارضی حفظ شود
- اما قدرت به استان‌ها توزیع شود
- حقوق زبانی و فرهنگی تضمین شود
- انتخاب استانداران محلی شود
- منابع به صورت عادلانه توزیع شود

۸.۳ جریان ششم: جنبش‌های مدنی و اجتماعی

۱.۸.۳ جنبش زنان

نقش تاریخی

جنبش زنان ایران یکی از قوی‌ترین و پیشروترین جنبش‌های زنان در خاورمیانه است. از مشروطه تا امروز، زنان در خط مقدم مبارزه برای آزادی بوده‌اند. شعار «زن، زندگی، آزادی» به نماد جهانی مقاومت تبدیل شد.

۲.۸.۱۳ جنبش کارگری

بخش	ویژگی‌ها و پتانسیل
نفت و گاز	کلیدی‌ترین بخش؛ اعتصاب می‌تواند فلج‌کننده باشد
پتروشیمی	مرتبط با نفت؛ تجربه اعتراضی
فولاد و فلزات	سازمان یافته؛ سابقه مبارزاتی (هفت‌تپه)
معلمان	گسترده‌ترین تشکل صنفی؛ نفوذ اجتماعی بالا
بازنشستگان	تعداد زیاد؛ مظلومیت؛ کم‌ریسک‌تر
رانندگان	اعتصاب می‌تواند توزیع را مختل کند

اهمیت استراتژیک جنبش کارگری

اعتصاب سراسری کارگران، به‌ویژه در بخش نفت، می‌تواند ضربه‌ای کاری به نظام بزند:

- درآمد نفتی قطع می‌شود
  - اقتصاد فلز می‌شود
  - توانایی پرداخت به نیروهای سرکوب کاهش می‌یابد
- درس ۱۳۵۷: اعتصاب کارگران نفت نقش تعیین‌کننده در سقوط پهلوی داشت.

۳.۸.۱۴ جنبش دانشجویی

- پیشینه: از ۱۸ تا ۷۸ تا امروز، همیشه در خط مقدم
- قوت: شجاعت، خلاقیت، شبکه‌سازی
- ضعف: ناپایداری (فارغ‌التحصیلی)، سرکوب شدید
- نقش: جرقه‌زنی، تولید محتوا، پل نسلی

۹.۳ سازمان مجاهدین خلق: یک مورد خاص

وضعیت پیچیده مجاهدین

سازمان مجاهدین خلق (فرقه رجوی) وضعیت خاصی دارد:

- ادعا: سازمان یافته‌ترین اپوزیسیون با هزاران عضو
- واقعیت: ساختار فرقه‌ای، منزوی، بدون پایگاه داخلی
- سابقه: همکاری با صدام، عملیات مسلحانه، فرقه‌گرایی
- موضع اپوزیسیون: اکثریت قریب به اتفاق با آن‌ها همکاری نمی‌کند

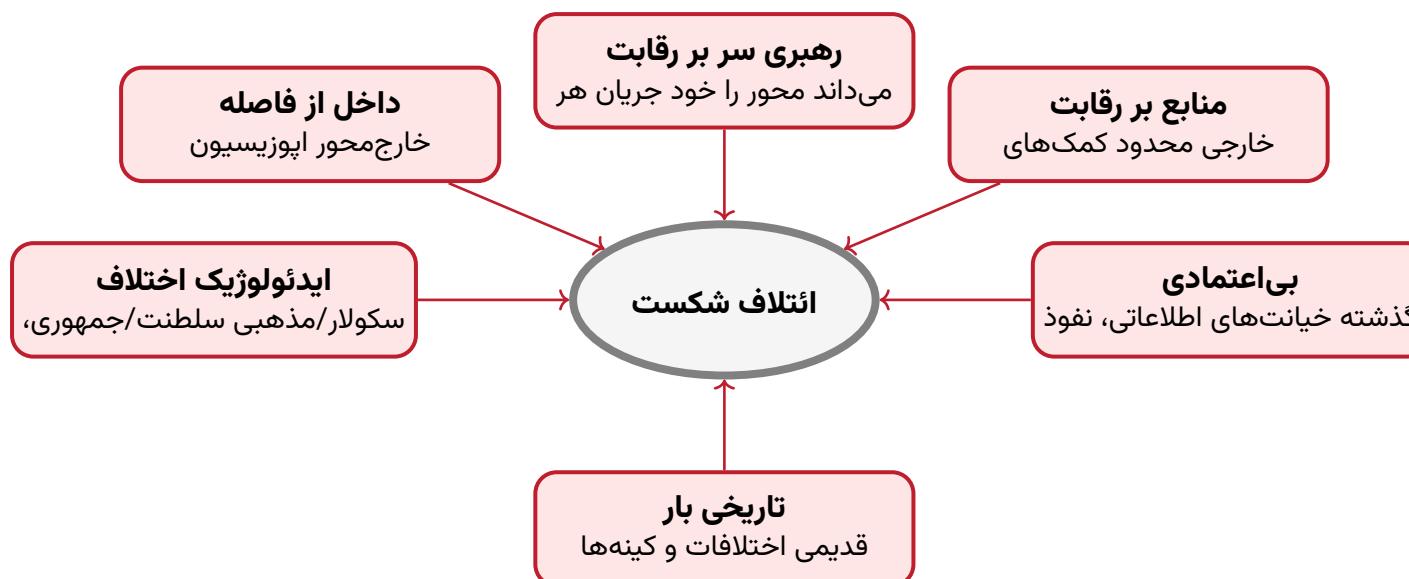
توصیه

سازمان مجاهدین به دلیل ساختار فرقه‌ای، سابقه تاریخی و عدم پذیرش عمومی، شریک مناسبی برای ائتلاف نیست. هر همکاری با آن‌ها می‌تواند به اعتبار سایر جریانات آسیب بزند.

۱۰.۳ جدول مقایسه‌ای جریانات

معیار	مشروطه‌خواه	جمهوری‌خواه	چپ	ملی-مذهبی	القومی	مدنی
سازمان‌یافتنگی	متوسط	ضعیف	متوسط	ضعیف	متتفاوت	ضعیف
چهره شاخص	رضا پهلوی	متعدد/ضعیف	ندارد	ندارد	متعدد	متعدد
پایگاه داخلی	متوسط	ضعیف	ضعیف	ضعیف	قوى (محلی)	قوى
پایگاه خارج	قوى	متوسط	ضعیف	ضعیف	متتفاوت	متوسط
منابع مالی	خوب	ضعیف	ضعیف	ضعیف	متتفاوت	ضعیف
رسانه	قوى	متوسط	ضعیف	ضعیف	حدود	شبکه‌ای
انعطاف	متوسط	بالا	متوسط	بالا	متتفاوت	بالا
پذیرش عمومی	متوسط	پایین	پایین	پایین	محلی	بالا

۱۱.۳ چرا ائتلاف شکل نمی‌گیرد؟

یک مثال تاریخی

در سال ۱۹۸۹، اپوزیسیون لهستان (همبستگی) شامل کمونیست‌های سابق، کاتولیک‌ها، لیبرال‌ها و سوسیالیست‌ها بود. آن‌ها اختلافات عمیق داشتند، اما بر سر یک هدف توافق کردند: پایان دادن به حکومت تک‌حزبی. اختلافات را گذاشتند برای بعد از پیروزی.

۱۲.۳ نقاط همگرایی ممکن

با وجود همه اختلافات، نقاط مشترکی وجود دارد:

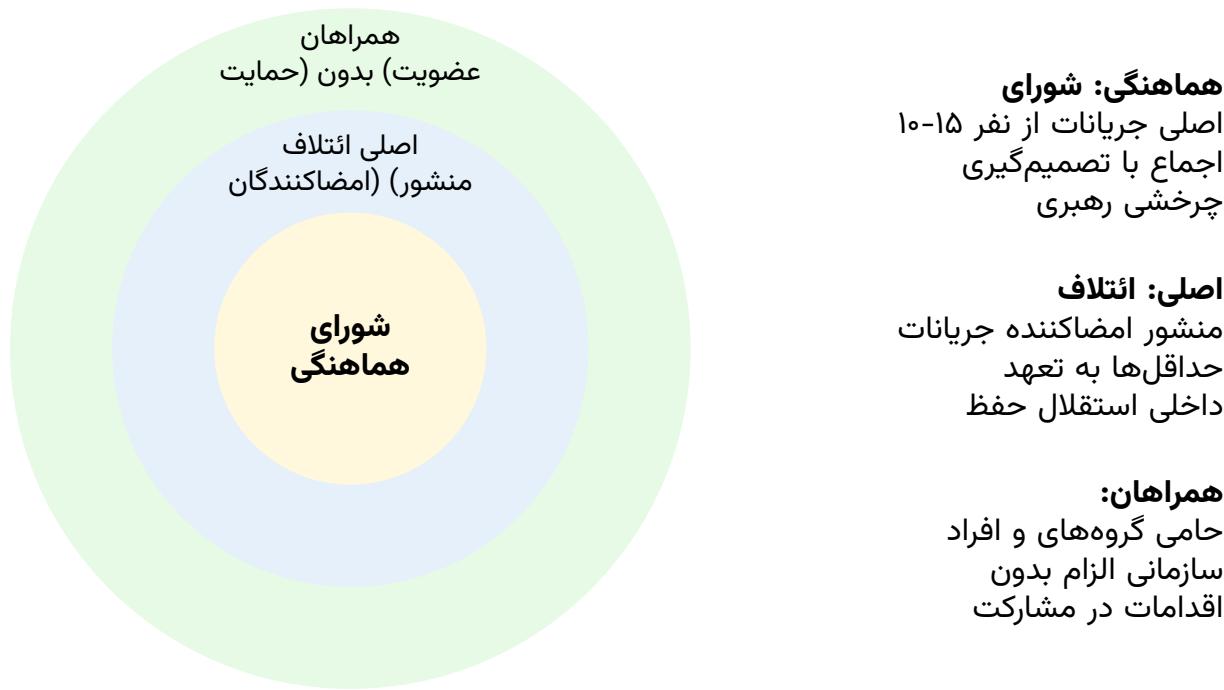

پنج حداقل مشترک

این پنج اصل می‌تواند مبنای توافق حداقلی باشد:

۱. پایان جمهوری اسلامی: همه موافق‌اند که نظام فعلی باید بروزد
  ۲. دموکراسی: نظام آینده باید مبتنی بر رأی مردم باشد
  ۳. حقوق بشر: آزادی بیان، مطبوعات، تشکل
  ۴. جدایی دین از دولت: حکومت دینی نباشد
  ۵. تمامیت ارضی با تمرکز زدایی: ایران متحده اما غیرمت مرکز
- نکته:** درباره نوع نظام (سلطنتی/جمهوری) بگذارید مردم در رفراندوم تصمیم بگیرند.

۱۳.۳ مدل ائتلاف پیشنهادی

اصول ائتلاف موفق

۱. رهبری جمعی: هیچ فرد یا جریانی «رهبر» نیست
۲. تصمیم‌گیری با اجماع: برای موضوعات کلیدی
۳. حفظ استقلال: هر جریان هویت خود را حفظ می‌کند
۴. شفافیت: جلسات علنی، گزارش‌دهی منظم
۵. تمرکز بر عمل: کمتر بحث، بیشتر اقدام

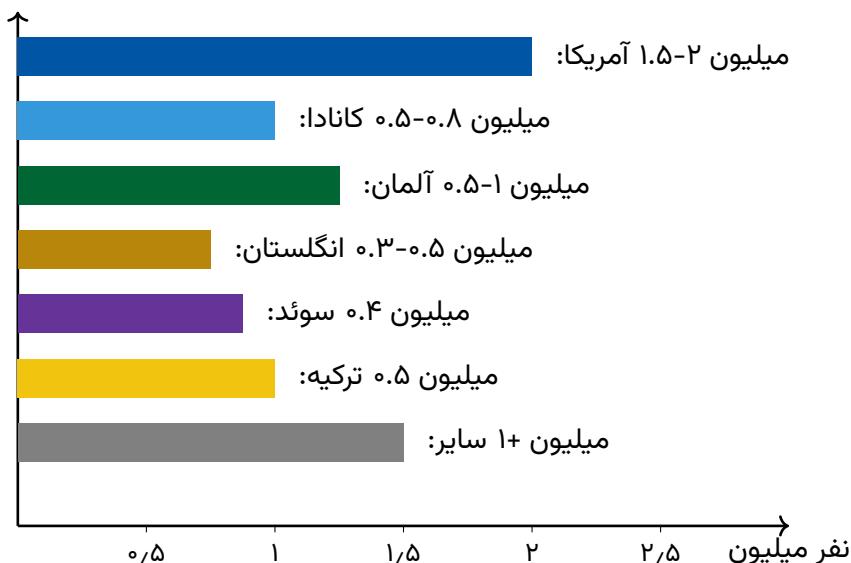
۶. انعطاف: آماده تغییر بر اساس شرایط

۱۴.۳ توصیه‌های اختصاصی برای هر جریان

توصیه‌های کلیدی	جریان
<ul style="list-style-type: none"> • از ادعای رهبری انحصاری دست بکشید • تأکید بر «انتخاب مردم» نه «حق تاریخی» • همکاری عملی با جمهوری خواهان را شروع کنید 	مشروعه خواهان
<ul style="list-style-type: none"> • متحد شوید و یک چهره یا شورای نمایندگی معرفی کنید • ساختار سازمانی بسازید، فقط به بیانیه اکتفا نکنید • نقش «پل» بین جریانات را جدی بگیرید 	جمهوری خواهان
<ul style="list-style-type: none"> • از زبان قدیمی فاصله بگیرید؛ به زبان امروز حرف بزنید • روی جنبش کارگری واقعی تمرکز کنید، نه نظریه • با جوانان ارتباط برقرار کنید 	چپ‌ها
<ul style="list-style-type: none"> • موضع شفاف بگیرید: با نظام هستید یا با مردم؟ • تجربه‌تان از درون نظام می‌تواند ارزشمند باشد • اعتمادسازی با شفافیت درباره گذشته 	ملی-مذهبی
<ul style="list-style-type: none"> • حقوق قومی را در چارچوب ایران واحد مطرح کنید • با اپوزیسیون سراسری تعامل سازنده داشته باشید • از گفتمان تجزیه‌طلبانه افراطی فاصله بگیرید 	جنبس‌های قومی
<ul style="list-style-type: none"> • استقلال‌تان را حفظ کنید اما با سیاست‌سیون هماهنگ شوید • شبکه‌های داخلی را تقویت کنید • مطالبات صنفی را به مطالبات سیاسی پیوند بزنید 	جنبس‌های مدنی

۱۵.۳ نقش دیاسپورا

۱.۱۵.۳ آمار و توزیع جغرافیایی

تخمین کلی

جمعیت دیاسپورای ایرانی: ۴ تا ۶ میلیون نفر در سراسر جهان این جمعیت از نظر تحصیلات، درآمد و نفوذ اجتماعی، یکی از موفق‌ترین دیاسپوراهای جهان است.

۲.۱۵.۳ پتانسیل و محدودیت‌های دیاسپورا

پتانسیل‌ها

- ژوئن قابل مالی منابع
- رسانه‌ها به دسترسی
- حرفه‌ای شبکه‌های
- سیاسی لابی
- عمل آزادی
- دانش و تخصص

محدودیت‌ها

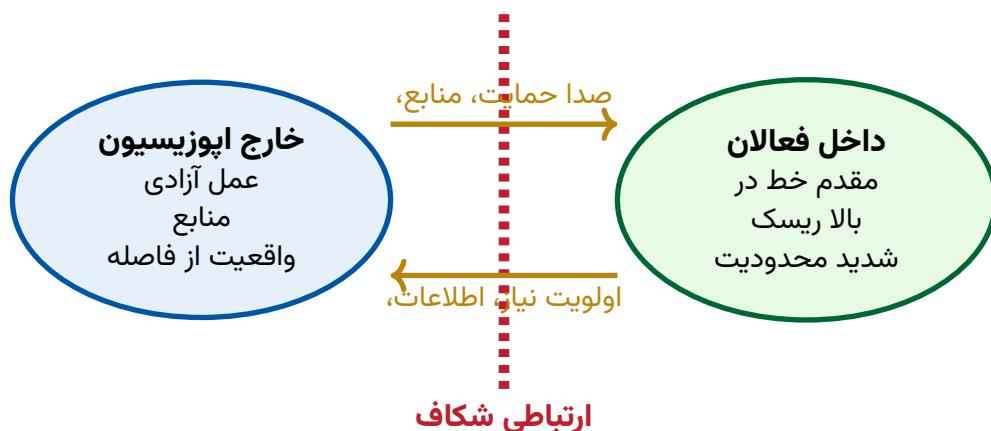
- داخل واقعیات از فاصله
- رقابت و تفرقه
- واقعی نمایندگی عدم
- اکثریت انفعال
- ج.ا. اطلاعاتی نفوذ
- داخلی‌ها بی‌اعتمادی

چگونه دیاسپورا مؤثرتر شود؟

۱. گوش دادن به داخل: اولویت‌ها را داخلی‌ها تعیین کنند، نه خارجی‌ها
۲. حمایت مالی سازمان یافته: صندوق مشترک برای کمک به فعالان و خانواده‌های زندانیان
۳. لابی حرفه‌ای: تشکیل لابی متحد در کشورهای کلیدی

۴. رسانه مشترک: حمایت از رسانه‌های مستقل فارسی‌زبان
۵. پرهیز از قهرمان‌بازی: نقش پشتیبانی، نه رهبری
۶. آماده‌سازی برای بازگشت: برنامه‌ریزی برای مشارکت در بازسازی

۱۶.۳ ارتباط داخل و خارج: چالش اصلی

مشکلات ارتباطی

- **امنیت:** ارتباط با خارج برای داخلی‌ها خطرناک است
- **سوءتفاهم:** خارجی‌ها گاهی واقعیات داخل را نمی‌فهمند
- **نمایندگی:** چه کسی نماینده واقعی مردم است؟
- **اعتماد:** نفوذ اطلاعاتی ج.ا. همه را بدین کرده
- **توقعات:** داخلی‌ها توقع حمایت عملی دارند، نه فقط بیانیه

راه حل‌های پیشنهادی

۱. **کانال‌های امن:** استفاده از ابزارهای رمزگاری شده
۲. **واسطه‌های مورد اعتماد:** افرادی که هر دو طرف به آن‌ها اعتماد دارند
۳. **گوش دادن بیشتر:** خارجی‌ها بیشتر گوش کنند، کمتر دستور دهند
۴. **حمایت عملی:** کمک مالی به خانواده‌ها، وکالت، رسانه
۵. **تأیید داخلی:** هر تصمیم مهم باید با نظر داخلی‌ها باشد

۱۷.۳ سناریوهای ائتلاف

سناریو	ترکیب	احتمال	ارزیابی
۱	محور پهلوی (مشروطه‌خواهان + بخشی از جمهوری‌خواهان)	متوسط	ساده‌تر اما محدود؛ مخالفت چپ و قومی‌ها
۲	ائتلاف فراگیر (همه جز مجاهدین)	پایین	ایده‌آل اما دشوار؛ نیاز به رهبری قوی
۳	محور داخلی (جنبشهای مدنی + حمایت خارج)	متوسط	مشروعیت بالا؛ ضعف سازمانی
۴	بدون ائتلاف (هماهنگی موردي)	بالا	واقع‌بینانه اما ناکافی
۵	ائتلاف حداقلی (توافق بر ۵ اصل، رهبری جمعی)	متوسط-بالا	توصیه شده: عملی و مؤثر

۱۸.۳ نمونه منشور ائتلاف حداقلی

پیش‌نویس منشور ائتلاف ملی برای گذار

ما، امضاکنندگان این منشور، با احترام به تفاوت‌هایمان، بر اصول زیر توافق می‌کنیم:

۱. هدف مشترک: پایان دادن به حاکمیت جمهوری اسلامی و استقرار نظامی دموکراتیک مبتنی بر رأی آزاد مردم.

۲. روش: تأکید بر مبارزه مسالمت‌آمیز و خشونت‌پرهیز، با حفظ حق دفاع مشروع مردم.

۳. نظام آینده: نوع نظام (جمهوری یا مشروطه) با رفراندوم آزاد تعیین خواهد شد. ما به نتیجه متعهدیم.

۴. اصول بنیادین:

- جدایی دین از حکومت

- برابری همه شهروندان صرف‌نظر از جنسیت، قومیت، مذهب

- آزادی بیان، مطبوعات، تشکل، اجتماعات

- استقلال قوه قضائیه

- تمامیت ارضی ایران با تمرکز زدایی و احترام به تنوع قومی

۵. دوره گذار: تشکیل دولت موقت فراگیر برای برگزاری انتخابات آزاد مجلس مؤسسان ظرف یک سال.

۶. عدالت انتقالی: رسیدگی به جنایات گذشته از طریق مکانیزم‌های حقوقی، نه انتقام‌جویی.

۷. رهبری جمعی: تصمیم‌گیری با اجماع در شورای هماهنگی؛ هیچ فرد یا جریانی برتری ندارد.

۱۹.۳ جمع‌بندی فصل

پیام‌های کلیدی

۱. **تنوع، ضعف نیست:** اپوزیسیون متنوع می‌تواند پایگاه وسیع‌تری داشته باشد، به شرط هماهنگی.
۲. **ائتلاف ضروری است:** هیچ جریانی به تنها‌یی توان سرنگونی ندارد.
۳. **حداقل‌ها کافی است:** لازم نیست همه‌چیز را الان حل کنیم؛ توافق بر اصول پایه کافی است.
۴. **داخل اولویت دارد:** هر ائتلافی که پشتوانه داخلی نداشته باشد، بی‌فایده است.
۵. **رهبری جمعی:** راه حل عملی برای عبور از رقابت‌های شخصی.
۶. **عمل مهم‌تر از حرف:** مردم از بیانیه خسته‌اند؛ اقدام می‌خواهند.

سخن پایانی

«ما نمی‌توانیم لوکس اختلاف داشته باشیم وقتی هموطنانمان زیر گلوه می‌میرند. یا متعدد می‌شویم و پیروز می‌شویم، یا متفرق می‌مانیم و شکست می‌خوریم.»
— یک فعال مدنی، دی‌ماه ۱۴۰۴

پرسش‌هایی برای تأمل

۱. کدام جریان اپوزیسیون را به خودتان نزدیک‌تر می‌دانید؟ چرا؟
۲. مهم‌ترین مانع ائتلاف از نظر شما چیست؟
۳. آیا فکر می‌کنید رفراندوم برای تعیین نوع نظام راه حل خوبی است؟
۴. نقش دیاسپورا را چگونه ارزیابی می‌کنید؟ مفید یا مضر؟
۵. اگر شما عضو شورای هماهنگی بودید، اولین اقداماتان چه بود؟

منابع این فصل

- وبسایتها و بیانیه‌های رسمی جریانات مختلف
- مصاحبه‌ها و سخنرانی‌های رهبران اپوزیسیون
- تحلیل‌های مراکز پژوهشی درباره اپوزیسیون ایران
- نظرسنجی‌های موجود درباره ترجیحات سیاسی ایرانیان
- ادبیات نظری درباره ائتلاف‌سازی (پیوست الف)

در فصل بعد، به سناریوهای مختلف گذار می‌پردازیم: از انقلاب خشونت‌پرهیز تا کودتا، از فروپاشی تا مذاکره.

فصل ۴

سناریوهای گذار: پنج مسیر برای تغییر

خلاصه فصل

گذار از جمهوری اسلامی می‌تواند از مسیرهای مختلفی اتفاق بیفتد. این فصل پنج سناریوی اصلی را بررسی می‌کند: انقلاب خشونت‌پر هیز، قیام مسلحانه، کودتای نظامی، فروپاشی از درون، و گذار مذاکره‌ای. برای هر سناریو، پیش‌نیازها، مراحل، ریسک‌ها و تحلیل هزینه-فایده ارائه می‌شود. در پایان، یک «سناریوی ترکیبی» به عنوان متحمل‌ترین و مطلوب‌ترین مسیر پیشنهاد می‌شود.

۱.۴ مقدمه: چرا سناریونویسی؟

هشدار مهم

«سناریوها پیش‌بینی نیستند. آینده را نمی‌توان پیش‌بینی کرد. سناریوها ابزاری برای فکر کردن درباره احتمالات و آماده شدن برای آن‌ها هستند.»
— پیتر شوارتز، نظریه‌پرداز سناریونویسی

سناریونویسی به ما کمک می‌کند:

۱. آماده باشیم: برای هر احتمالی برنامه داشته باشیم
۲. فرصت‌ها را بشناسیم: بدانیم کجا می‌توانیم تأثیر بگذاریم
۳. ریسک‌ها را بفهمیم: از اشتباهات احتمالی پرهیز کنیم
۴. هماهنگ شویم: درک مشترک از مسیرها داشته باشیم

۲.۴ چارچوب تحلیل سناریوها

۱.۲.۴ دو متغیر کلیدی

دو عامل اصلی سرنوشت گذار را تعیین می‌کنند:

۲.۲.۴ معیارهای ارزیابی

هر سناریو را با این معیارها ارزیابی می‌کنیم:

معیار	توضیح
احتمال وقوع	چقدر محتمل است این سناریو اتفاق بیفتد؟
هزینه انسانی	چند نفر ممکن است کشته، زخمی یا آسیب ببینند؟
زمان	چقدر طول می‌کشد تا نتیجه مشخص شود؟
پایداری نتیجه	آیا نتیجه ماندگار است یا احتمال بازگشت دارد؟
نقش اپوزیسیون	چقدر اپوزیسیون می‌تواند تأثیر بگذارد؟
ریسک فاجعه	احتمال جنگ داخلی، تجزیه یا مداخله منفی

۳.۴ سناریوی اول: انقلاب خشونت‌پرهیز

مدنی) (مقاومت خشونت‌پرهیز انقلاب : ۱ سناریوی

۱.۳.۴ تعریف

سرنگونی نظام از طریق فشار مردمی گستردگی، بدون استفاده از خشونت سازمان یافته. ابزارها: اعتراض، اعتراض، نافرمانی مدنی، عدم همکاری.

۲.۳.۴ الهامبخش‌های تاریخی

نمونه	سال	نتیجه	درس کلیدی
لهستان (همبستگی)	۱۹۸۹	موفق	اعتتصاب کارگری + کلیسا + اجماع
چکسلواکی (مخملی)	۱۹۸۹	موفق	سرعت عمل، اتحاد، فشار بین‌المللی
صربستان (اتپور)	۲۰۰۰	موفق	سازمان‌دهی حرفه‌ای جوانان
تونس	۲۰۱۱	نیمه‌موفق	جرقه + ارتش بی‌طرف
مصر	۲۰۱۱	شکست	نبود جایگزین + کودتای نظامی
سوریه	۲۰۱۱	فاجعه	خشونت نظام + جنگ داخلی

۳.۳.۴ پیش‌نیازها

۱. گستردگی مشارکت.
فعال جمعیت ۱۰-۱۵٪ حداقل

۲. اجتماعی تنوع
مناطق و طبقات همه

۳. استمرار و پایداری.
روزها نه ماهها، و هفته‌ها

۴. منسجم رهبری
واحد پیام و هماهنگی

۵. اقتصادی اعتتصاب.
بازار و نفت به‌ویژه

۶. نظام در شکاف.
مسلح نیروهای از ریزش

۷. بین‌المللی حمایت.
اقتصادی و دیپلماتیک فشار

۴.۳.۴ مراحل اجرا

محرك رویداد
عمومي خشم
اوليه اعتراض

شهرها پیوستن
اجتماعي تنوع
مشترک شعار

کارگری اعتتصاب
بازار تعطیلی
اقتصادی فشار

نیروها ریزش
ارتش انفعال
مقامات فرار

قدرت فروپاشی
موقعت دولت تشکیل
پیروزی

۱ مرحله

۲ مرحله

۳ مرحله

۴ مرحله

۵ مرحله

۵.۳.۴ تاکتیک‌های کلیدی

جعبه ابزار مقاومت مدنی (بر اساس جین شارپ)

۱. اعتراض و متقاعدسازی:

- تظاهرات، راهپیمایی
- شعارنویسی، پوستر
- تجمع نمادین

۲. عدم همکاری اجتماعی:

- تحریم اجتماعی مقامات
- عدم شرکت در مراسم حکومتی
- خروج از نهادهای رسمی

۳. عدم همکاری اقتصادی:

- اعتضاب کارگری
- تعطیلی بازار و مغازه‌ها
- عدم پرداخت قبوض/مالیات
- خروج سرمایه

۴. عدم همکاری سیاسی:

- تحریم انتخابات
- استعفای کارمندان دولت
- نافرمانی نیروهای مسلح

۵. مداخله خشونت‌پرهیز:

- اشغال فضاها
- بستن خیابان‌ها
- ایجاد نهادهای موازی

۶.۳.۴ نقش اعتضاب نفت

سلاح استراتژیک

اعتضاب کارگران نفت می‌تواند ضربه کاری بزند:

- درآمد: ۸۰-۶۰٪ درآمد ارزی دولت از نفت است
- سابقه: اعتضاب نفت ۱۳۵۷ نقش تعیین‌کننده در سقوط شاه داشت

- لجستیک: توقف توزیع سوخت کشور را فلچ می‌کند
  - نیروی سرکوب: بدون پول، پرداخت به نیروها دشوار می‌شود
- چالش: کارگران نفت تحت نظارت شدید امنیتی هستند و اعتصاب برایشان پربریسک است.

۷.۳.۴ تحلیل هزینه-فایده

فواید

- بالا مشروعیت
- (نسبی) خشونت حداقل
- گسترده مشارکت
- بین‌المللی حمایت
- دموکراسی برای محکم پایه
- سلاح به نیاز عدم

هزینه‌ها/ریسک‌ها

- (تجربه خوبین سرکوب) دی‌ماه
- طولانی استقامت به نیاز
- فرسایش و خستگی
- سازماندهی دشواری
- امنیتی نفوذ
- نتیجه قطعیت عدم

۸.۳.۴ کارت امتیازی سناریو

معیار	امتیاز	توضیح
احتمال وقوع		متوسط - نیاز به شرایط خاص
هزینه انسانی		متوسط - سرکوب محتمل است
زمان		۶ ماه تا ۳ سال
پایداری نتیجه		بالا - مشروعیت مردمی
نقش اپوزیسیون		حياتی - نیاز به رهبری
ریسک فاجعه		نسبتاً پایین
امتیاز کلی	۵/۵.۳	توصیه شده با احتیاط

درس دی‌ماه ۱۴۰۴

دی‌ماه نشان داد که:

۱. پتانسیل وجود دارد: ۳۰ میلیون نفر آماده حضورند
۲. سرکوب بی‌رحمانه است: نظام حاضر است هزاران نفر را بکشد
۳. رهبری نبود: مردم نمی‌دانستند بعد از آمدن به خیابان چه کنند
۴. اعتصاب کلید است: بدون اعتصاب سراسری، فقط خیابان کافی نیست

۵. آمادگی لازم است: دفعه بعد باید آماده‌تر باشیم

۴.۴ سناریوی دوم: قیام مسلحانه

شورش / مسلحانه قیام ۲: سناریوی

۱.۴.۴ تعریف

استفاده از خشونت سازمان یافته برای سرنگونی نظام: جنگ چریکی، شورش مسلحانه، یا قیام عمومی مسلح.

۲.۴.۴ نمونه‌های تاریخی

نمونه	سال	نتیجه	درس
کوبا	۱۹۵۹	موفق	شرایط خاص، رهبری کاریزماتیک
نیکاراگوئه	۱۹۷۹	موفق	ترکیب چریکی و مردمی
لیبی	۲۰۱۱	پیچیده	مداخله ناتو، سپس هرج و مرج
سوریه	+۲۰۱۱	فاجعه	جنگ داخلی، ۵۰۰,۰۰۰ کشته
یمن	+۲۰۱۴	فاجعه	جنگ بی‌پایان، فاجعه انسانی

۳.۴.۴ چرا این سناریو برای ایران نامناسب است؟

دلایل عدم توصیه

۱. عدم توازن نظامی:

- سپاه: ۱۹۰,۰۰۰ نیرو + بسیج میلیونی
- تسليحات سنگین، پهپاد، موشک
- تجربه جنگ شهری (سوریه، عراق)

۲. هزینه انسانی غیرقابل تحمل:

- سوریه: ۵۰۰,۰۰۰ کشته، ۱۲ میلیون آواره
- ایران می‌تواند بدتر باشد

۳. ریسک تجزیه:

- مناطق قومی ممکن است مسیر جدآگانه بروند
- مداخله همسایگان

۴. عدم حمایت بین‌المللی:

- غرب از گروه‌های مسلح حمایت نمی‌کند
- خطر برچسب تروریسم

۵. تجربه منفی منطقه:

- سوریه، لیبی، یمن همه به فاجعه انجامید

۴.۴.۴ کارت امتیازی سناریو

معیار	امتیاز	توضیح
احتمال وقوع		بسیار پایین - منابع موجود نیست
هزینه انسانی		فاجعه‌بار - صدها هزار کشته
زمان		سال‌ها یا دهه‌ها
پایداری نتیجه		بسیار پایین - هرج و مر ج محتمل
نقش اپوزیسیون		محدود - نیاز به منابع نظامی
ریسک فاجعه		بسیار بالا - جنگ داخلی
امتیاز کلی	۵/۱	اکیداً توصیه نمی‌شود

هشدار جدی

«هر کسی که مردم را به سمت مبارزه مسلح‌انه در شرایط فعلی ایران دعوت می‌کند، یا از تاریخ درس نگرفته یا منافعش در ادامه بحران است. نگاه کنید به سوریه، لیبی، یمن. می‌خواهیم ایران هم همین شود؟»

استثناء: حق دفاع مشروع

این تحلیل به معنای نفي حق دفاع مشروع نیست. اگر نظام به کشتار جمعی دست بزند، مردم حق دفاع دارند. اما این با «استراتژی مبارزه مسلح‌انه» متفاوت است.

۵.۴ سناریوی سوم: کودتای نظامی

بالا از شکاف / نظامی کودتای ۳: سناریوی

۱.۵.۴ تعریف

بخشی از نیروهای مسلح یا نخبگان حکومتی علیه رهبری قیام می‌کنند و قدرت را به دست می‌گیرند.

۲.۵.۴ انواع کودتا

کلاسیک کودتای

غیرنظمیان علیه نظامیان
(۲۰۱۳) (مصر)

کاخی کودتای

دیگر جناح علیه جناحی
نظام) (درون

اصلاحگرا کودتای

کردن دموکراتیزه برای
(پرتغال ۱۹۷۴)

۳.۵.۴ شرایط وقوع کودتا

از مسلح: نیروهای در نارضایتی.
ایدئولوژی یا فرماندهی، اقتصادی، وضعیت

ارشد فرماندهان بین اختلاف فرماندهی: در شکاف ۲.

رهبر ناتوانی یا جانشینی بحران رهبری: ضعف ۳.

انزوا نظامی، تهدید تحریم، خارجی: فشار ۴.

ندارد سرکوب توان نظام که گسترده اعتراضات داخلی: بحران ۵.

۴.۵.۴ احتمال‌سنجی برای ایران

تسهیل‌کننده عوامل

- رهبری جانشینی بحران
- میانی لایه‌های نارضایتی
- نظامیان بر اقتصادی فشار
- منطقه‌ای شکستهای
- بین‌المللی فشار

بازدارنده عوامل

- (سپاه/ارتشر) موازی ساختار
- فرماندهان ایدئولوژیک گزینش
- اطلاعاتی متقابل نظارت
- سپاه اقتصادی منافع
- سقوط از پس سرنوشت از ترس

۵.۵.۴ سناریوی «کودتای اصلاحگر»

اگر کودتای مثبت اتفاق بیفتد...

یک سناریوی خوشبینانه:

۱. گروهی از فرماندهان میانی سپاه یا ارتش تصمیم می‌گیرند جلوی کشtar بیشتر را بگیرند
۲. رهبری را برکنار یا محدود می‌کنند
۳. با اپوزیسیون تماس می‌گیرند
۴. دولت موقت مشترک تشکیل می‌دهند
۵. انتخابات آزاد برگزار می‌کنند

نمونه: انقلاب میخک پرتغال ۱۹۷۴ - افسران جوان علیه دیکتاتوری قیام کردند و دموکراسی آوردن.

۶.۵.۴ کارت امتیازی سناریو

معیار	امتیاز	توضیح
احتمال وقوع		پایین - ساختار ضدکودتا
هزینه انسانی		نسبتاً پایین - اگر سریع باشد
زمان		بسیار کوتاه - روزها
پایداری نتیجه		متوسط - بستگی به ادامه مسیر
نقش اپوزیسیون		محدود - اما مهم در مرحله بعد
ریسک فاجعه		متوسط - خطر دیکتاتوری نظامی
امتیاز کلی	۵/۵.۲	احتمال کم، اما آماده باشید

توصیه به اپوزیسیون

درباره کودتا:

- کودتا را نمی‌توان از بیرون سازماندهی کرد
- اما می‌توان زمینه را فراهم کرد: فشار مردمی + پیام به نظامیان
- پیام کلیدی: «شما هم ایرانی هستید. به مردم نپیوندید؟»
- آماده باشید: اگر کودتایی شد، سریع وارد مذاکره شوید
- هشدار: کودتایی اگر احساس خطر کنند، ممکن است دیکتاتوری جدید بسازند

۶.۴ سناریوی چهارم: فروپاشی از درون

درون از فروپاشی: ۴ سناریوی

۱.۶.۴ تعریف

نظام بدون فشار سازمان یافته بیرونی، از درون متلاشی می‌شود: به دلیل ناکارآمدی، بحران اقتصادی، شکاف نخبگان، یا بحران جانشینی.

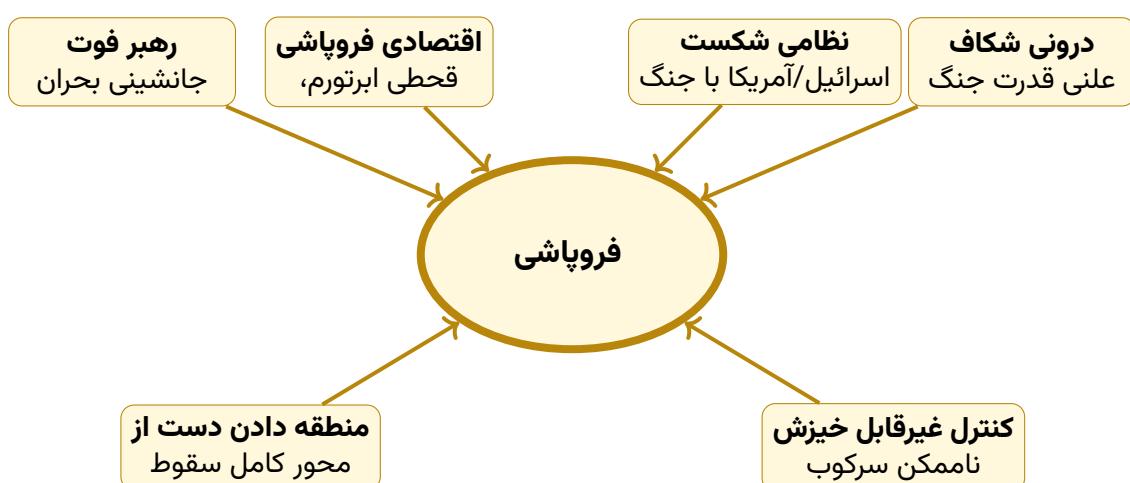
۲.۶.۴ نمونه تاریخی: شوروی ۱۹۹۱

درس شوروی

فروپاشی شوروی درس‌های مهمی دارد:

- هیچ‌کس پیش‌بینی نکرده بود - حتی سازمان سیا
- عوامل: بحران اقتصادی + شکست در افغانستان + گلاسنوست
- سرعت: از ۱۹۸۹ تا ۱۹۹۱، فقط ۲ سال
- نتیجه: مسالمت‌آمیز در اکثر جمهوری‌ها، اما هرج‌ومرج اقتصادی

۳.۶.۴ محرك‌های احتمالی فروپاشی

۴.۶.۴ خطرات فروپاشی بدون آمادگی

سناریوی کابوس

فروپاشی بدون آمادگی می‌تواند فاجعه‌بار باشد:

- خلاً قدرت: چه کسی کشور را اداره می‌کند؟

- هرج و مرج: شکستن قانون و نظم

- انتقام‌جویی: کشتار بدون محاکمه

- تجزیه: مناطق قومی مسیر جدا می‌روند

- مداخله خارجی: همسایگان از فرصت استفاده می‌کنند

- جنگ داخلی: گروه‌های مختلف بر سر قدرت می‌جنگند

نمونه: لیبی پس از قذافی، سوریه

۵.۶.۴ کارت امتیازی سناریو

معیار	امتیاز	توضیح
احتمال وقوع		متوسط - بحران‌ها در حال تشدید
هزینه انسانی		متغیر - بستگی به آمادگی
زمان		غیرقابل پیش‌بینی
پایداری نتیجه		پایین - خطر هرج و مرج
نقش اپوزیسیون		مهم در پر کردن خلاً
ریسک فاجعه		بالا - بدون آمادگی
امتیاز کلی	۵/۵.۲	احتمال متوسط، آمده باشد

توصیه حیاتی

فروپاشی ممکن است هر لحظه اتفاق بیفتد. اپوزیسیون باید:

۱. طرح حکومت موقت آمده داشته باشد

۲. کادرهای مدیریتی شناسایی کرده باشد

۳. برنامه امنیتی برای جلوگیری از هرج و مرج داشته باشد

۴. ارتباط با نیروهای مسلح برقرار کرده باشد

۵. حمایت بین‌المللی از قبل هماهنگ کرده باشد

۷.۴ سناریوی پنجم: گذار مذاکره‌ای

مصالحه / مذاکره‌ای گذار: ۵ سناریوی

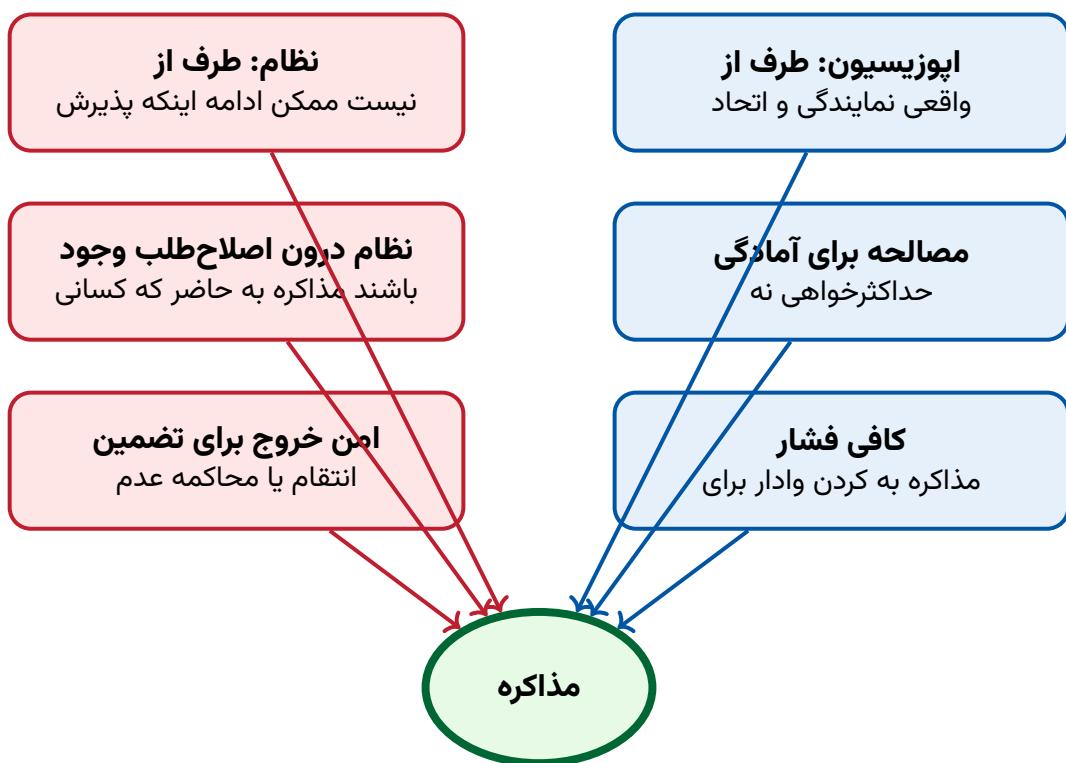
۱.۷.۴ تعریف

توافق بین بخشی از نظام و اپوزیسیون برای گذار مسالمت‌آمیز به دموکراسی. نظام می‌پذیرد که قدرت را واگذار کند، در ازای تضمین‌هایی.

۲.۷.۴ نمونه‌های موفق تاریخی

ویژگی‌های کلیدی	سال	کشور
مرگ فرانکو + اصلاح طلبان درون نظام + پادشاه میانجی	۷۸-۱۹۷۵	اسپانیا
میز گرد + انتخابات نیمه‌آزاد + واگذاری تدریجی	۱۹۸۹	لهستان
دکلرک + ماندلا + کمیسیون حقیقت	۹۴-۱۹۹۰	آفریقای جنوبی
رفاندوم + باخت پینوشه + انتقال مسالمت‌آمیز	۹۰-۱۹۸۸	شیلی
«آبرتورا» (گشايش تدریجی) + انتخابات	۱۹۸۵	برزیل

۳.۷.۴ پیش‌نیازهای گذار مذاکره‌ای

۴.۷.۴ چرا برای ایران دشوار است؟

موانع جدی

۱. ماهیت ایدئولوژیک نظام:

- ولایت فقیه با دموکراسی سازگار نیست
- مصالحه «خیانت به اسلام» تلقی می‌شود

۲. عدم وجود اصلاح طلب واقعی:

- همه جناح‌ها در سرکوب شریک‌اند
- کسی قدرت تصمیم‌برای مذاکره ندارد

۳. حجم جنایات:

- ۰,۸۰ ۰۰۰ کشته در دی‌ماه
- چگونه می‌توان این را بخشید؟

۴. خشم مردم:

- جامعه آماده مصالحه نیست
- هر مذاکره‌کننده «خائن» خوانده می‌شود

۵. منافع سپاه:

- سپاه همه‌چیز را در دموکراسی از دست می‌دهد
- انگیزه‌ای برای مصالحه ندارد

۵.۷.۴ سناریوی «مذاکره از موضع قدرت»

تنها شکل ممکن مذاکره

مذاکره فقط در یک شرایط ممکن است:
وقتی نظام احساس کند در حال سقوط است.

- فشار مردمی غیرقابل کنترل
- اعتصاب سراسری
- فشار بین‌المللی شدید
- شکاف در نیروهای مسلح

در این شرایط، بخشی از نظام ممکن است بخواهد «خروج امن» مذاکره کند.
پیام اپوزیسیون: «ما آماده مذاکره‌ایم، اما شروط ما تغییر نمی‌کند: انتخابات آزاد، آزادی زندانیان، پایان سرکوب.»

۶.۷.۴ عناصر یک توافق احتمالی

خواسته نظام	خواسته اپوزیسیون	موضوع
دوره انتقالی با حضور	انتقال کامل از طریق انتخابات	قدرت
عدم تعقیب و عفو عمومی	محاکمه جنایتکاران	امنیت
حفظ دارایی‌ها	مصادره دارایی‌های غارت شده	اقتصاد
حفظ ساختار نظامی	انحلال سپاه، ارتش ملی	نظامی
حفظ نقش دین	جدایی دین از دولت	مذهب

مصالحه چه شکلی می‌تواند باشد؟

یک فرمول احتمالی:

- عفو برای سطوح پایین و میانی (نه رهبران اصلی)
- مصونیت محدود در ازای همکاری با کمیسیون حقیقت
- حفظ بخشی از دارایی‌ها در ازای واگذاری قدرت
- ادغام نیروهای مسلح در ارتش ملی (نه انحلال کامل)

- آزادی مذهبی، اما بدون حکومت دینی

۷.۷.۴ کارت امتیازی سناریو

معیار	امتیاز	توضیح
احتمال وقوع		بسیار پایین - ماهیت نظام
هزینه انسانی		بسیار پایین - اگر واقعی شود
زمان		۱ تا ۳ سال
پایداری نتیجه		بسیار بالا - توافقی
نقش اپوزیسیون		حياتی - طرف مذاکره
ریسک فاجعه		بسیار پایین
امتیاز کلی	۵/۳	ایده‌آل اما بعید

۸.۴ سناریوی ششم: سناریوی ترکیبی (توصیه شده)

چندجانبه هوشمند فشار ترکیبی: سناریوی

۱.۸.۴ منطق سناریو

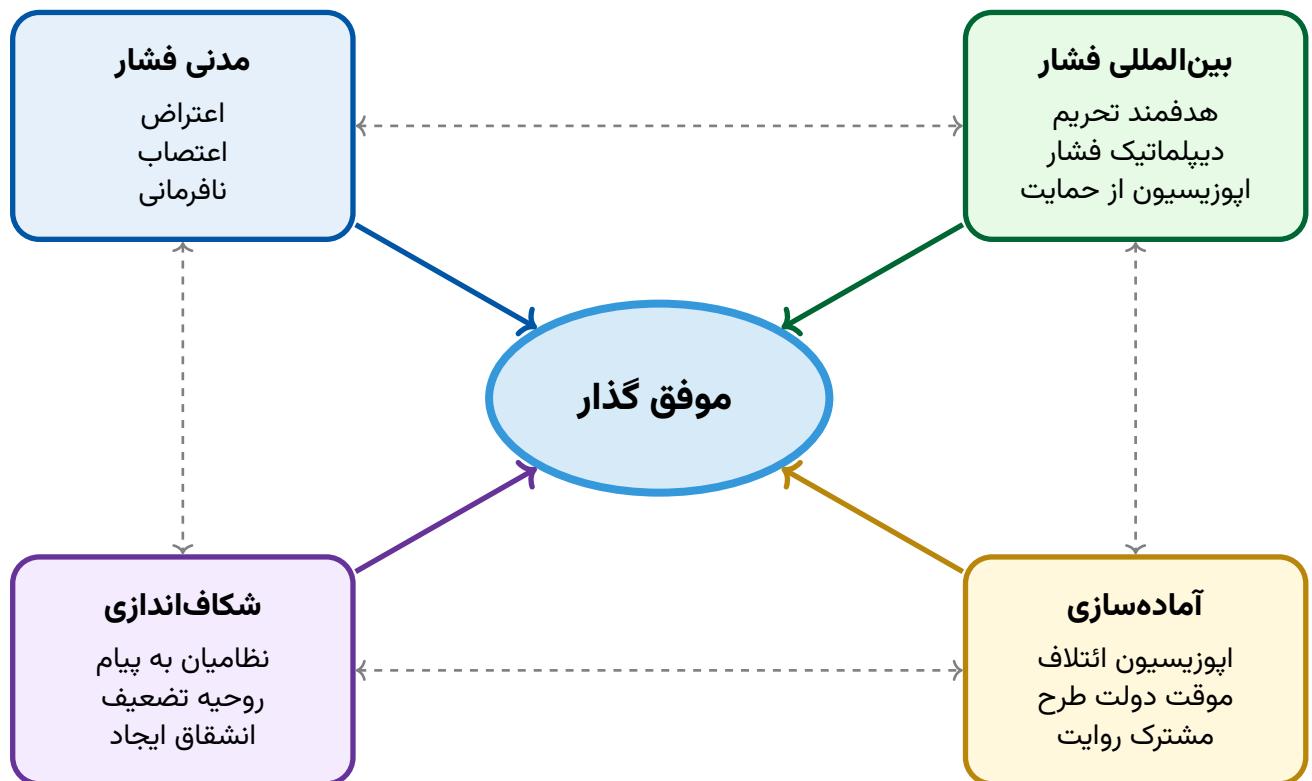
چرا ترکیبی؟

هیچ سناریوی واحدی به تنها یی کافی نیست:

- انقلاب خشونتپر هیز: نیاز به استقامت طولانی دارد
- کودتا: احتمالش کم است و کنترل ناپذیر
- فروپاشی: ممکن است هرج و مر ج بیاورد
- مذاکره: نظام حاضر نیست

راه حل: ترکیب هوشمند همه ابزارها برای ایجاد شرایطی که یکی از سناریوها (یا ترکیبی از آنها) محقق شود.

۲.۸.۴ اجزای سناریویی ترکیبی

۳.۸.۴ جزئیات هر محور

محور ۱: فشار مدنی داخلی

نمادین، کمپین‌های **کوتاه‌مدت**:
شعارنویسی هماهنگ، اعتراض روزهای

تحریم صنفی، اعتصابات **میان‌مدت**:
انتخابات در شرکت عدم حکومتی، کالاهای

قبوض پرداخت عدم بازار، تعطیلی سراسری، اعتصاب **بلند‌مدت**:

نظام شدن فلچ = بازار + خیابان + نفت اعتصاب **عطف: نقطه**

محور ۲: فشار بین‌المللی

مردم)، (نه افراد علیه هدفمند: تحریم
سفر منع دارایی‌ها، مسدودسازی

جامع از اخراج روابط، کاهش محکومیت، دیپلماتیک: فشار

مالی کمک دادن، تربیون شناختن، رسمیت به اپوزیسیون: از حمایت

سرکوب هزینه افزایش میز، روی گزینه حفظ نظامی: تهدید

محور ۳: شکافاندازی در نظام

این فرزند هم «شما سربازان: به پیام
نکنید.» آلوده خون به را دستتان ملتید.

سرکوب از که «کسانی امنیت: تصمیم
دارند.» جایی آزاد ایران در بکشند، دست

فساد دارایی‌ها، انتشار عاملان، شناسایی اطلاعات: افشاءی

منافع تضاد جناحی، اختلافات از استفاده شکاف‌ها: تقویت

محور ۴: آماده‌سازی اپوزیسیون

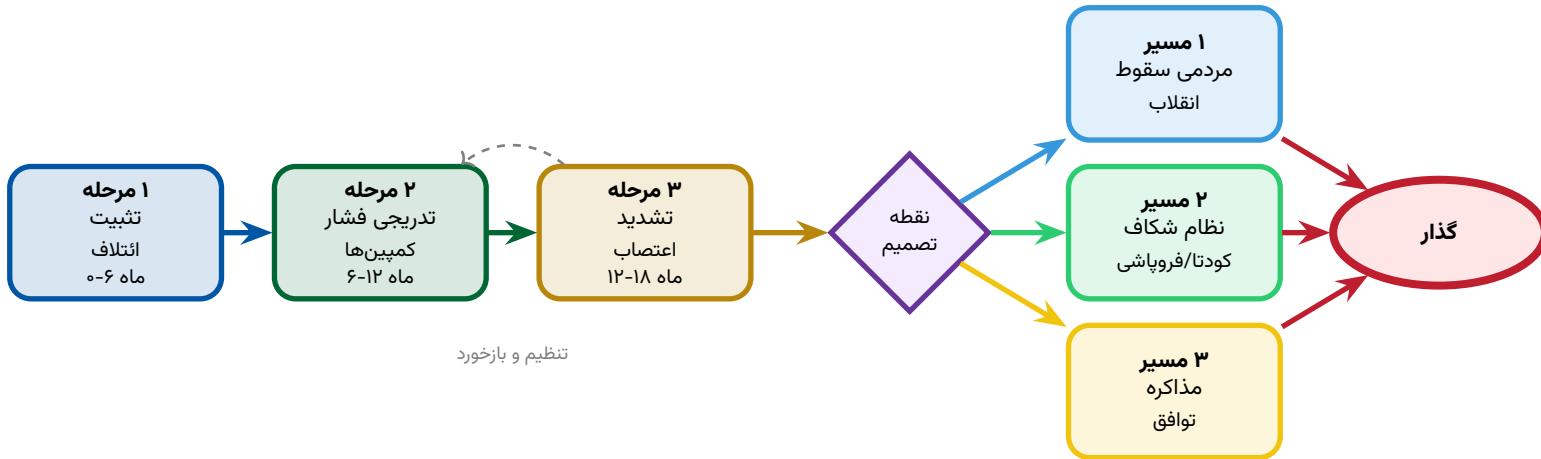
جمعی رهبری هماهنگ، شورای حداقل‌ها، بر توافق ائتلاف:

انتخابات تقویم موقت، اساسی قانون موقت، دولت گذار: طرح

نگرانی‌ها به پاسخ آینده، ایران چشم‌انداز مشترک: روایت

محلی کادرهای متخصصان، مدیران، شناسایی کادرسازی:

۴.۸.۴ نمودار جریان سناریوی ترکیبی

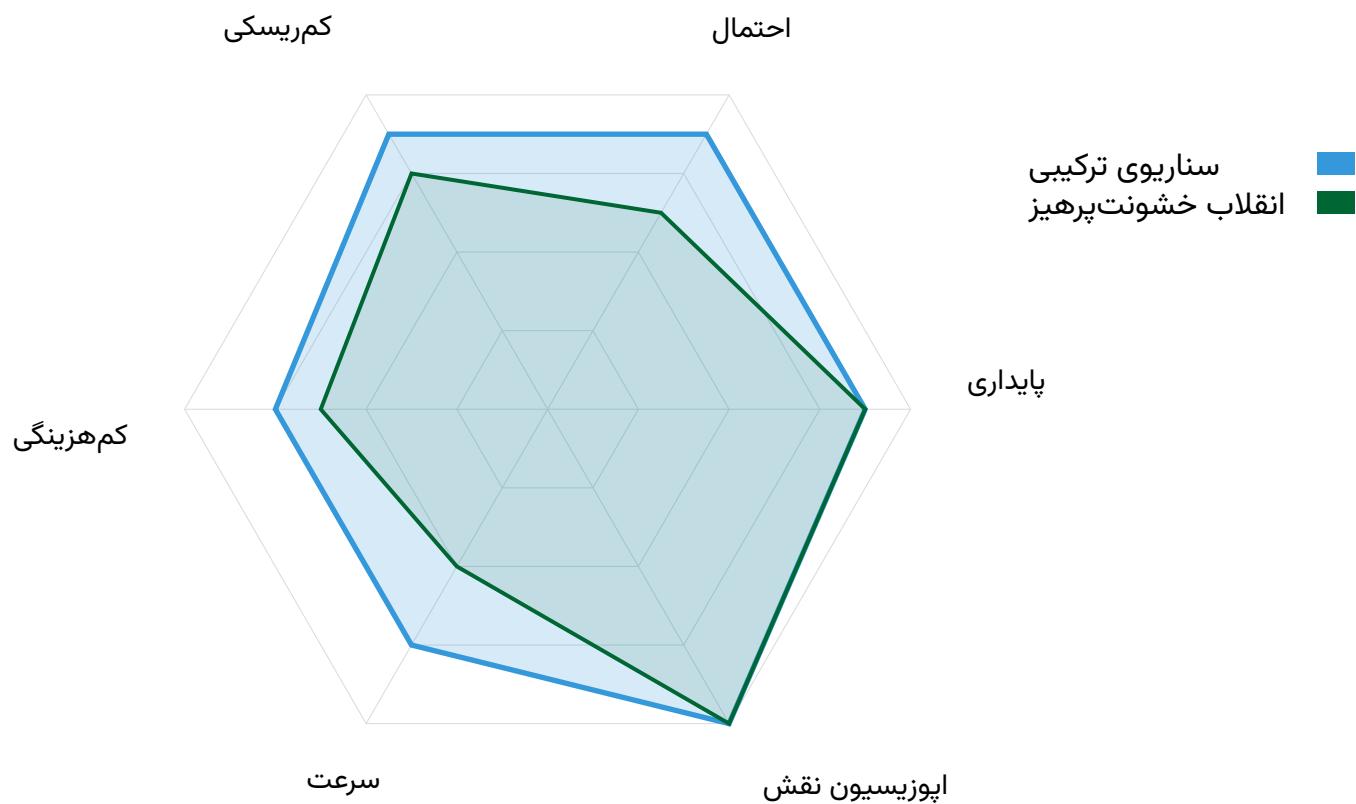
۵.۸.۱۴ کارت امتیازی سناریوی ترکیبی

معیار	امتیاز	توضیح
احتمال وقوع		بالا - چون انعطاف‌پذیر است
هزینه انسانی		متوسط - سرکوب محتمل اما کنترل شده
زمان		۱ تا ۳ سال
پایداری نتیجه		بالا - ترکیب مشروعیت و توافق
نقش اپوزیسیون		حياتی - هماهنگ‌کننده اصلی
ریسک فاجعه		نسبتاً پایین - قابل مدیریت
امتیاز کلی	۵/۴	توصیه شده

۹.۴ ماتریس مقایسه‌ای کامل

سناریو	احتمال	هزینه انسانی	زمان	پایداری	نقش اپوزیسیون	ریسک فاجعه	امتیاز کلی
انقلاب خشونت پرهیز	متوجه	متوجه	۳-۱ سال	بالا	حياتی	پایین	۵/۵.۳
قیام مسلحانه	بسیار بالا	بسیار بالا	سالها	محدود	بسیار پایین	بسیار بالا	۵/۱
کودتای نظامی	پایین	پایین	روزها	متوجه	محدود	متوجه	۵/۵.۲
فروپاشی از درون	متوجه	متغیر	نامعلوم	پایین	مهم	بالا	۵/۵.۲
گذار مذاکره‌ای	بسیار پایین	بسیار پایین	۱-۳ سال	بسیار بالا	حياتی	بسیار پایین	۵/۳
سناریوی ترکیبی	بالا	متوجه	۳-۱ سال	بالا	حياتی	پایین	۵/۴

۱۰.۴ نمودار رadar مقایسه‌ای

۱۱.۴ جمع‌بندی و توصیه‌های استراتژیک

نتیجه‌گیری اصلی

سناریویی ترکیبی (فشار هوشمند چندجانبه) بهترین مسیر است زیرا:

۱. انعطاف‌پذیر است: می‌تواند بر اساس شرایط تنظیم شود
۲. چندجانبه است: از همه ابزارها استفاده می‌کند
۳. نقش فعال اپوزیسیون: کنترل در دست نیروهای دموکراتیک است
۴. ریسک کنترل شده: نه حداکثرخواهی، نه انفعال
۵. آماده برای فرصت‌ها: هر کدام از مسیرها که باز شود، آماده‌ایم

۱.۱۱.۴ ده توصیه اجرایی

است. کافی حداقل‌ها بر توافق الان. همین - دهید تشکیل را ائتلاف ۱.

برسد. فرصت که روزی برای - کنید آماده را موقت دولت طرح ۲.

ندهید. دستور کنید، حمایت دهید، گوش - کنید برقرار ارتباط داخل با ۳.

هماهنگ. بالا، مشارکت کم‌ریسک، - کنید طراحی مدنی کمپین‌های ۴.

است. کلید نفت اعتصاب - کنید تقویت را کارگری جنبش ۵.

انتقام. نه آینده، تهدید. نه تصمیم، - دهید پیام نظامیان به ۶.

مردم. نه افراد، تحریم - کنید هدفمند را بین‌المللی فشار ۷.

آباد. و آزاد ایران چشم‌انداز - بسازید مشترک روایت ۸.

بباید. ناگهانی است ممکن - باشید آماده فروپاشی برای ۹.

سرعت. دوی نه است، ماراتن یک این - استقامت و صبر ۱۰.

۲.۱۱.۴ اگر فقط یک کار می‌توانستید بکنید...

متحد شوید.

بدون اتحاد، همه سناریوها شکست می‌خورند.
با اتحاد، همه سناریوها شانس دارند.

پرسش‌هایی برای تأمل

۱. کدام سناریو را برای ایران محتمل‌تر می‌دانید؟ چرا؟
۲. آیا با رد سناریوی مبارزه مسلحانه موافقید؟ استدلال مخالف چیست؟
۳. چه عاملی می‌تواند باعث شکاف در سپاه شود؟

۴. آیا فکر می‌کنید مردم ایران آمادگی استقامت طولانی‌مدت را دارند؟

۵. مهم‌ترین اقدام اپوزیسیون در ۶ ماه آینده چه باید باشد؟

منابع این فصل

- شارپ، جین. از دیکتاتوری به دموکراسی و ۱۹۸ روشن اقدام خشونت‌پرهیز
  - چنوفوثر، اریکا. چرا مقاومت مدنی کار می‌کند
  - اسکاچپول، تدا. دولتها و انقلاب‌های اجتماعی
  - تیلی، چارلز. آثار مربوط به جنبش‌های اجتماعی
  - مطالعات موردی کشورها (تفصیل در پیوست ب)
  - گزارش‌های مراکز پژوهشی بین‌المللی
-

در فصل بعد، به بعد بین‌المللی می‌پردازیم؛ چه کشورهایی می‌توانند کمک کنند، چگونه، و با چه محدودیت‌هایی.

فصل ۵

بعد بین‌المللی: بازیگران، منافع و امکانات

خلاصه فصل

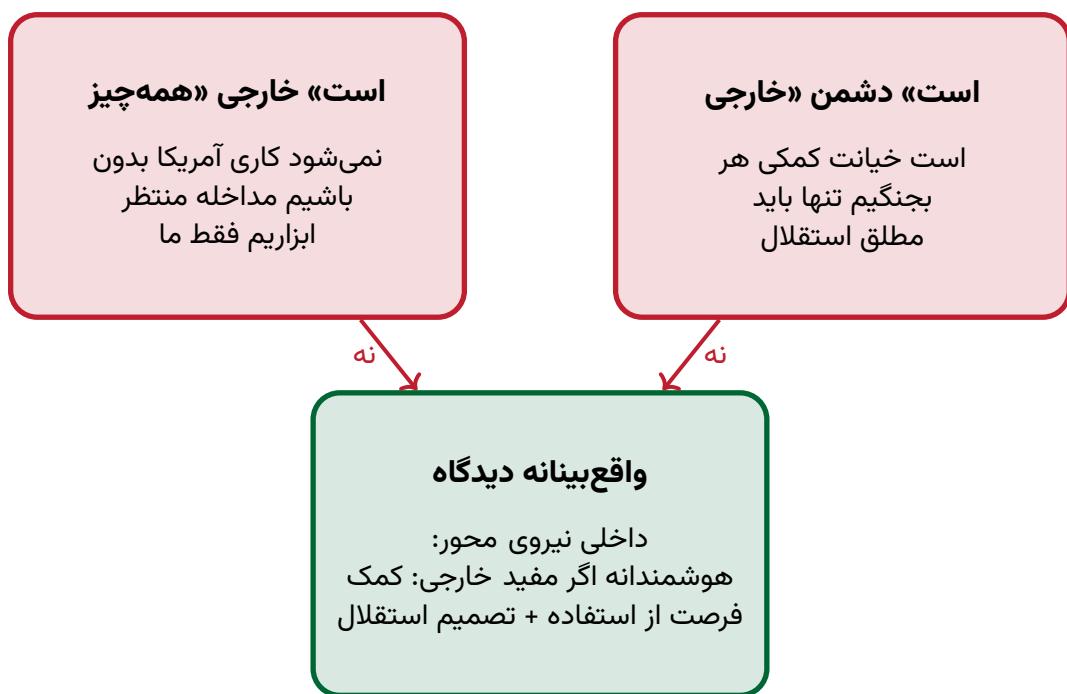
گذار در ایران در خلاً اتفاق نمی‌افتد. بازیگران بین‌المللی متعددی منافع، نگرانی‌ها و ابزارهایی دارند که می‌تواند روند گذار را تسهیل یا مختل کند. این فصل نقشه‌ای از بازیگران کلیدی (آمریکا، اسرائیل، اروپا، روسیه، چین و همسایگان) ارائه می‌دهد، انواع مداخله بین‌المللی را بررسی می‌کند، از تجربیات تاریخی درس می‌گیرد، و توصیه‌هایی برای دیپلماسی اپوزیسیون ارائه می‌دهد.

۱.۵ مقدمه: نقش عامل خارجی

یک واقعیت

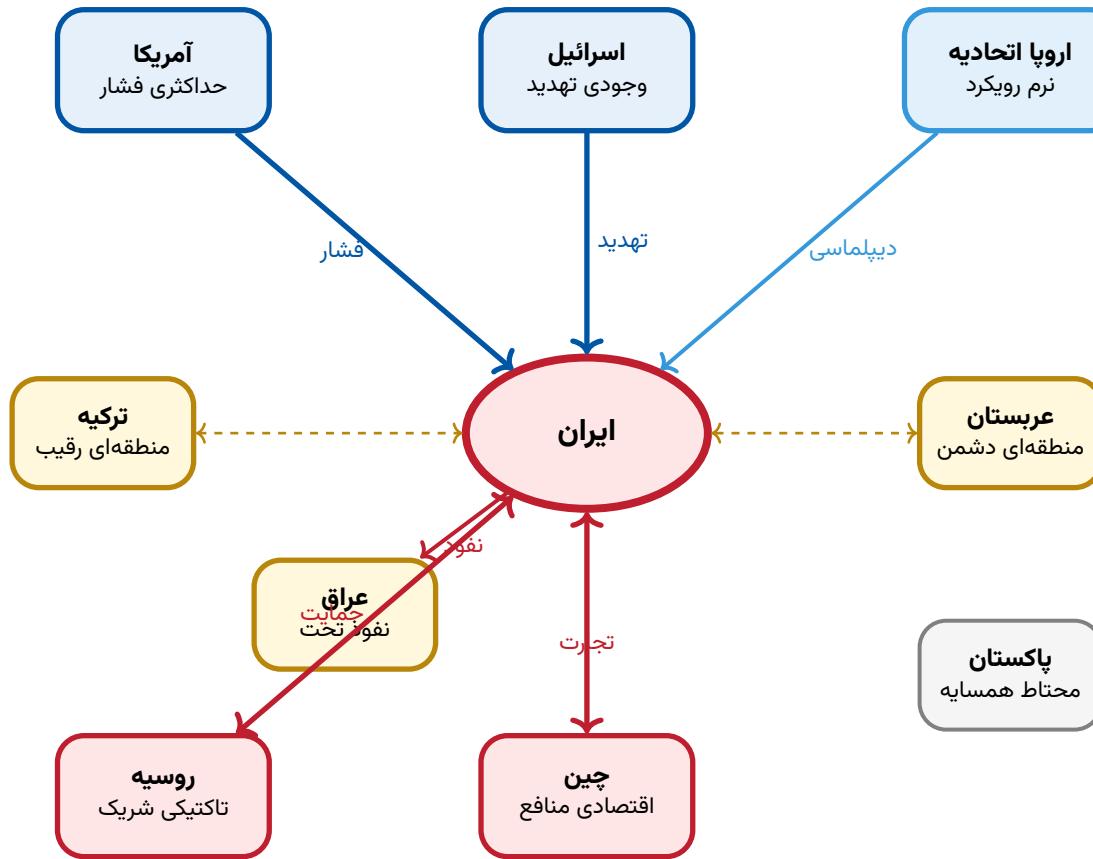
«هیچ انقلابی صرفاً داخلی نیست. در دنیای به‌هم‌پیوسته امروز، عامل بین‌المللی همیشه نقش دارد - گاهی تعیین‌کننده، گاهی حاشیه‌ای، اما همیشه حاضر.»

۱.۱.۵ دو دیدگاه افراطی - هر دو اشتباه

۲.۵ نقشه بازیگران بین‌المللی

راهنمای:
 تغییر حامی
 نظام حامی
 متغیر منافع
 بی طرف / محتاط

۳.۵ آمریکا: ابرقدرت تعیین‌کننده

۱.۳.۵ موقعیت کنونی (دولت ترامپ ۰.۲)

اعلامی سیاست‌های

واقعی محدودیت‌های

ایران بر حداکثری فشار

جدید جنگ به بی‌میلی

ایران مردم از لفظی حمایت

چین بر تمرکز

میز» «روی نظامی تهدید

«ملتسازی» به بی‌اعتمادی

گستردۀ تحریم‌های

متغیر داخلی سیاست

۲.۳.۵ منافع آمریکا در ایران

توضیح	منفعت
اولویت اول - خط قرمز استراتژیک	جلوگیری از بمب هسته‌ای
متحد کلیدی - تعهد حزبی دوگانه	امنیت اسرائیل
جريان نفت، متحدان عرب	ثبت خلیج فارس
شبکه‌های نیابتی ایران	مقابله با تروریسم
ایران در محور ضدآمریکایی	رقابت با چین/روسیه
اهمیت نمادین، کمتر عملیاتی	حقوق بشر

۳.۳.۵ قول ترامپ و تعهد اخلاقی

منگنه اخلاقی-سیاسی

ترامپ قول داده در صورت سرکوب خشن، مداخله کند:

- کشتار دی‌ماه (۸۰,۰۰۰ نفر) این شرط را محقق کرده
- اما مداخله نظامی نکرد

• فشار افکار عمومی و کنگره در حال افزایش

• سؤال: آیا این قول اجرا می‌شود؟

واقعیت: قول‌های سیاسی همیشه اجرا نمی‌شوند، اما می‌توان از آن‌ها به عنوان اهرم فشار استفاده کرد.

۴.۳.۵ چه می‌توان از آمریکا خواست؟

درخواست‌های واقع‌بینانه

۱. تحریم هدفمند بیشتر: علیه افراد مسئول کشتار، نه مردم
۲. مسدودسازی دارایی‌ها: یافتن و مصادره دارایی‌های مقامات
۳. حمایت از رسانه‌های آزاد: اینترنت، VOA، رادیو فردا
۴. به رسمیت شناختن: اپوزیسیون دموکراتیک
۵. فشار دیپلماتیک: در سازمان ملل و مجتمع بینالمللی
۶. حفظ گزینه نظامی: به عنوان اهرم فشار (نه لزوماً استفاده)

۴.۵ اسرائیل: دشمن دشمن

۱.۴.۵ موقعیت اسرائیل

اسرائیل: اولویت‌های

- (قرمز) بمب از جلوگیری.
 (نارنجی) محور تضعیف.
 (ایده‌آل) - (سبز) نظام تغییر.

۲.۴.۵ آنچه اسرائیل می‌تواند/نمی‌تواند

نمی‌تواند/نباید	می‌تواند
<ul style="list-style-type: none"> • تغییر نظام به تنها بی • اشغال زمینی • حمایت علني از اپوزیسیون (سمی است) • مشروعیت‌بخشی به گذار 	<ul style="list-style-type: none"> • حمله به تأسیسات هسته‌ای • ضربه به نیروهای نیابتی • عملیات اطلاعاتی • فشار در واشنگتن • حمایت لفظی از مردم

نکته حساس

حمایت اسرائیل سMI است: در فضای سیاسی ایران، هر ارتباطی با اسرائیل می‌تواند مخرب باشد. نظام از «مزدور اسرائیل»، علیه اپوزیسیون استفاده می‌کند. توصیه: فاصله علني، استفاده غیرمستقیم از فشار اسرائیل بر نظام.

۵.۵ اتحادیه اروپا: رویکرد متفاوت

۱.۵.۵ تفاوت اروپا با آمریکا

آمریکا

حداکثری فشار
فلج‌کننده تحریم‌های
نظامی گزینه
(ترجمیاً) رژیم تغییر
اولویت اسرائیل

اروپا اتحادیه

مذاکره و دیپلماسی
هدفمند تحریم‌های
نظامی گزینه مخالف
منطقه ثبات
حفظ) برای (تلash برجام

۲.۵.۵ کشورهای کلیدی اروپا

کشور	موضوع	ویژگی
آلمان	محظوظ	تجارت مهم، دیپلماسی محور
فرانسه	فعال تر	تمایل به نقش مستقل، میانجیگری
بریتانیا	نژدیک به آمریکا	پس از برگزیت، همسوترا با واشنگتن
سوئد	حقوق بشر	میزبان دیاسپورای بزرگ، انتقادی
هلند	تحریمگرا	سختگیر در موضوع حقوق بشر

۳.۵.۵ چه میتوان از اروپا خواست؟

درخواستهای مؤثر از اروپا

۱. تحریم عاملان سرکوب: لیست مگنیتسکی اروپایی

۲. لغو ویزا و مصادره دارایی: مقامات و خانواده‌هایشان

۳. حمایت از جامعه مدنی: کمک به، ها NGOs رسانه‌ها

۴. فشار در شورای حقوق بشر: گزارشگر ویژه، قطعنامه

۵. پناهندگی: برای فعالان در خطر

۶. عدم عادی‌سازی: تا زمان بهبود حقوق بشر

۶.۵ روسیه و چین: حامیان نظام

۱.۶.۵ روسیه: شریک تاکتیکی

روسیه منافع

اما...

ضدغربی متحد به عنوان ایران

است انرژی در رقیب ایران

فناوری و سلاح فروش

اوکراین درگیر خود روسیه

سوریه در همکاری

نیست ایدئولوژیک اتحاد

غرب مقابل در اهرم

کند معامله است ممکن

نکته استراتژیک درباره روسیه

روسیه حامی وفادار نیست. در شرایط خاص، ممکن است ایران را «بفروشد»:

- اگر معامله بزرگتری با غرب ممکن شود (مثلاً درباره اوکراین)
- اگر ایران ضعیف شود و ارزش استراتژیک اش کم شود
- اگر منافع مستقیم روسیه به خطر بیفتد

درس: به روسیه فشار نیاورید که طرف ایران باشد؛ فقط از حمایت فعال جلوگیری کنید.

۲.۶.۵ چین: منافع اقتصادی

توضیح	منفعت
ایران منبع مهم نفت برای چین	نفت
ایران در مسیر کریدور اقتصادی	جاده ابریشم
ایران متحد در مقابل آمریکا	ضد هژمونی
۸۵ میلیون مصرف‌کننده بالقوه	بازار
اصل سیاست خارجی چین	عدم مداخله

موقع چین درباره تغییر نظام

چین معمولاً در امور داخلی کشورها مداخله نمی‌کند - نه برای تغییر نظام و نه علیه آن. اما:

- در شورای امنیت و تو می‌کند
- تحریم‌ها را دور می‌زند
- به نظام مشروعيت می‌دهد

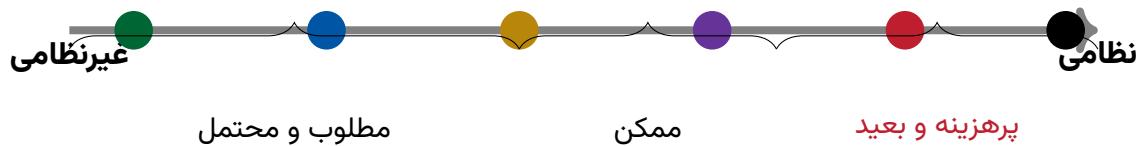
استراتژی: از چین انتظار کمک نداشته باشد، فقط بی‌طرفی اش را حفظ کنید.

۷.۵ همسایگان ایران

فرصت	نگرانی اصلی	موقع کلی	کشور
تجارت، ترانزیت	بی‌ثباتی مرزی، کردها	رقیب-شريك	ترکیه
کاهش وابستگی	حفظ تعادل	تحت نفوذ	عراق
حمایت مالی از اپوزیسیون؟	گسترش نفوذ ایران	دشمن	عربستان
میانجی‌گری	ثبت منطقه، تجارت	دشمن محظوظ	امارات
همسایگی مسالمت‌آمیز	بلوچستان، مذهب	محظوظ	پاکستان
ایران دموکراتیک = ثبات	مهاجران، آب	بی‌ثبات	افغانستان
رابطه جدید ممکن	ارمنستان، هویت	تنش	آذربایجان
حفظ رابطه	بقا	دوست	ارمنستان
بدون تغییر	گاز، مرز	بی‌طرف	ترکمنستان

۸.۵ انواع مداخله بینالمللی

۱.۸.۵ طیف مداخله

۲.۸.۵ جزئیات انواع مداخله

نوع	توضیح	احتمال	تأثیر	ریسک
بیانیه و محکومیت	اعلام موضع سیاسی	بالا	پایین	پایین
تحریم اقتصادی	فشار مالی بر نظام	بالا	متوسط	متوسط
تحریم هدفمند	علیه افراد خاص	بالا	متوسط	پایین
حمایت از رسانه	اینترنت، رادیو	بالا	متوسط	پایین
کمک به اپوزیسیون	مالی، آموزشی	متوسط	متوسط	متوسط
منطقه پرواز ممنوع	محافظت از معتراضان	پایین	بالا	بالا
حمله محدود	تأسیسات هسته‌ای	پایین	متغیر	بالا
مداخله زمینی	سرنگونی نظامی	بسیار پایین	قطعی	بسیار بالا

۹.۵ درس‌های تاریخی: مداخله خوب و بد

۱.۹.۵ نمونه‌های موفق

مداخلات بین‌المللی مفید

۱. لهستان (۱۹۸۰):

- حمایت مالی و معنوی از همبستگی
- رادیو اروپای آزاد
- فشار دیپلماتیک بدون مداخله نظامی
- نتیجه: گذار موفق

۲. آفریقای جنوبی (۱۹۸۰):

- تحریم‌های اقتصادی گسترده
- انزوای بین‌المللی
- فشار شرکت‌ها و دانشگاه‌ها

۳. صربستان (۲۰۰۰):

- حمایت از جنبش اتپور
- آموزش سازمان‌دهی
- رسانه مستقل
- نتیجه: سقوط میلوشویچ

۲.۹.۵ نمونه‌های ناموفق یا فاجعه‌بار

مداخلات مضر

۱. عراق (۲۰۰۳):

- مداخله نظامی بدون برنامه پس از سرنگونی
- انحلال ارتش = هرج و مردج
- هزاران کشته، داعش، بی‌ثباتی مزمن

۲. لیبی (۲۰۱۱):

- حمله هوایی بدون برنامه زمینی
- سقوط قذافی، سپس جنگ داخلی
- تا امروز بی‌ثبات

۳. سوریه (+۲۰۱۱):

- حمایت ناکافی و ناهماهنگ از اپوزیسیون

- خطوط قرمز بدون اجرا
- نتیجه: ۵۰۰,۰۰۰ کشته، میلیون‌ها آواره

۳.۹.۵ درس‌های کلیدی

است فاجعه‌بار بعد» «روز برای برنامه بدون نظامی مداخله ۱.

باشد مؤثر می‌تواند انزوا) (تحریم، پایدار غیرنظامی فشار ۲.

است مستقیم مداخله از بهتر داخلی جنبش از حمایت ۳.

نیست کافی یک‌جانبه اقدام است؛ ضروری بین‌المللی هماهنگی ۴.

کمک‌کننده فقط خارجی باشد؛ داخلی نیروی باید محور ۵.

۱۰.۵ استراتژی دیپلماسی اپوزیسیون

۱.۱۰.۵ اصول راهنمای

ده اصل دیپلماسی اپوزیسیون

۱. استقلال حفظ شود: دوست همه، وابسته هیچ‌کس
۲. منافع مشترک پیدا کنید: چه چیزی هم به ما و هم به آن‌ها سود می‌رساند؟
۳. واقع‌بین باشید: از کشورها انتظار نداشته باشید برای شما فدایکاری کنند
۴. حرفاًی باشید: لابی مؤثر، نه شکایت و التماس
۵. متحد ظاهر شوید: تفرقه، اعتبار بین‌المللی را از بین می‌برد
۶. پیام روشن داشته باشید: چه می‌خواهید؟ چرا؟ چگونه کمک کنند؟
۷. بدھبستان کنید: ایران آزاد چه منافعی برای آن‌ها دارد؟
۸. از رسانه استفاده کنید: فشار افکار عمومی بر دولتها مؤثر است

۹. همه تخم‌مرغ‌ها در یک سبد نباشد: با همه قدرت‌ها تعامل کنید

۱۰. صبور باشید: دیپلماسی زمان بر است

۲.۱۰.۵ برنامه عملی دیپلماسی

آمریکا

کنگره در لابی
سفید کاخ با ارتباط
Think tanks
آمریکایی رسانه‌های

اروپا

اروپا پارلمان
کلیدی دولتهای
بشر حقوق نهادهای
فعال دیاسپورای

بین‌المللی سازمان‌های

ملل سازمان
بشر حقوق شورای
بین‌المللی کیفری دادگاه
بشری حقوق سازمان‌های

۳.۱۰.۵ پیام کلیدی به هر مخاطب

مخاطب	پیام
آمریکا	«ایران آزاد متحد طبیعی شمامست. رژیم فعلی تهدید منطقه‌ای است. از ما حمایت کنید.»
اروپا	«حقوق بشر اولویت شمامست. ایران بدترین ناقض است. سکوت نکنید.»
سازمان ملل	«کشتار ۸۰,۰۰۰ نفر جنایت علیه بشریت است. مسئولان باید محکمه شوند.»
همسایگان	«ایران دموکراتیک همسایه بهتری است. منافع مشترکمان را ببینید.»
روسیه/چین	«نمی‌خواهیم دشمن شما باشیم. فقط از حمایت فعال نظام دست بکشید.»

۱۱.۵ سناریوی جنگ: تحلیل احتمال و پیامد

۱.۱۱.۵ آیا جنگ محتمل است؟

احتمال افزایش عوامل

- ایران هسته‌ای پیشرفت
- اسرائیل در تندر و دولت
- پیش‌بینی غیرقابل ترامپ
- بالا منطقه‌ای تنش
- دیپلماسی شکست

احتمال کاهش عوامل

- جنگ بالای هزینه
- آمریکا عمومی افکار بی‌میلی
- ایران واکنش ریسک
- نفت قیمت
- عراق/افغانستان تجربه

ارزیابی

احتمال جنگ تمام‌عيار: پایین (٪۲۰-۱۰)
 احتمال حمله محدود (مثلاً به تأسیسات هسته‌ای): متوسط (٪۴۰-۲۰)
 جنگ نه مطلوب است نه محتمل، اما غیرممکن هم نیست. باید برای همه احتمالات آماده بود.

۲.۱۱.۵ پیامد جنگ برای جنبش آزادی‌خواهی

هشدار جدی

- جنگ می‌تواند به جنبش آزادی‌خواهی آسیب بزند:
- **ملی‌گرایی:** مردم دور نظام جمع می‌شوند
  - **سرکوب:** بهانه برای سرکوب بیشتر
  - **اپوزیسیون = خائن:** همکاری با «دشمن»
  - **ویرانی:** زیرساخت‌ها، اقتصاد، جان مردم
  - **هرچوهرچ:** اگر نظام سقوط کند، خلاً قدرت

موقعیت پیشنهادی: نه جنگ‌طلبی، نه دفاع از نظام. «ما جنگ نمی‌خواهیم، اما اگر نظام ایران را به جنگ بکشاند، مسئول اوست.»

۱۲.۵ جمعبندی فصل

پیام‌های کلیدی

۱. محور داخلی است: گذار را ایرانی‌ها می‌آورند، نه خارجی‌ها
۲. کمک خارجی مفید است: اگر هوشمندانه استفاده شود
۳. آمریکا کلیدی است: بزرگ‌ترین اهرم فشار
۴. اروپا مکمل است: حقوق بشر، مشروعیت
۵. روسیه/چین مانع‌اند: اما نه غیرقابل مدیریت
۶. جنگ مطلوب نیست: فشار غیرنظامی بهتر است
۷. دیپلماسی حرفه‌ای: لابی متعدد و مؤثر
۸. استقلال حفظ شود: دوست همه، ابزار هیچ‌کس

پرسش‌هایی برای تأمل

۱. کدام کشور را برای کمک به گذار مهم‌تر می‌دانید؟ چرا؟
۲. آیا فکر می‌کنید آمریکا واقعاً به قولش درباره حمایت عمل می‌کند؟
۳. چگونه می‌توان از «سمی شدن» حمایت اسرائیل جلوگیری کرد؟
۴. آیا مذاکره با روسیه یا چین منطقی است؟
۵. موضع شما درباره احتمال جنگ چیست؟

منابع این فصل

- تحلیل‌های مراکز پژوهشی سیاست خارجی
- اسناد و بیانیه‌های رسمی دولتها
- گزارش‌های رسانه‌های بینالمللی
- مطالعات موردي مداخلات بینالمللی (پیوست ب)
- ادبیات روابط بینالملل و دیپلماسی

در فصل بعد، به استراتژی تقویت اپوزیسیون می‌پردازیم: چگونه ما قوی‌تر شویم و حکومت ضعیفتر.

فصل ۶

تقویت اپوزیسیون: چگونه قوی‌تر شویم؟

خلاصه فصل

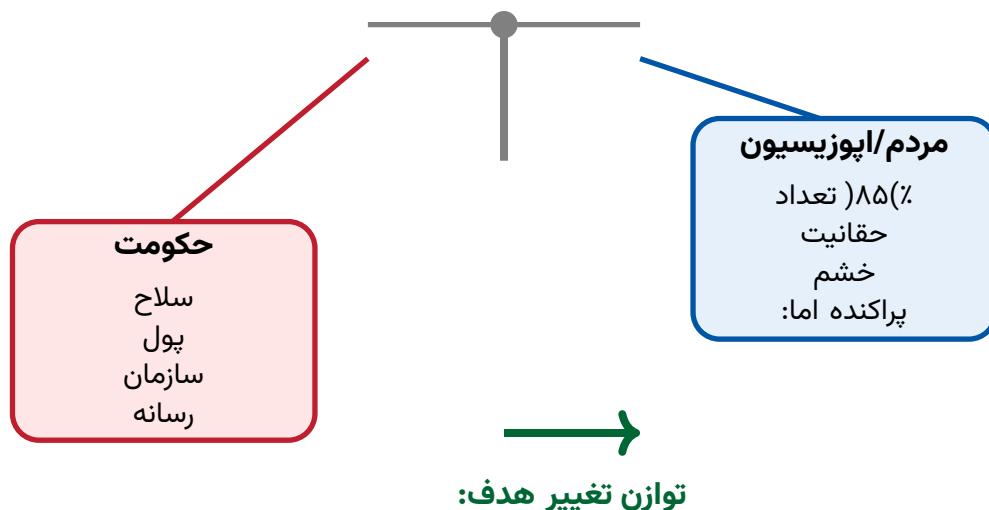
گذار موفق نیازمند اپوزیسیونی قوی، منسجم و مؤثر است. این فصل به دو سؤال کلیدی پاسخ می‌دهد: «چگونه ما قوی‌تر شویم؟» و «چگونه حکومت ضعیفتر شود؟» برای هر کدام، استراتژی‌های مشخص، تاکتیک‌های عملی و اولویت‌بندی اقدامات ارائه می‌شود. هدف نهایی: تغییر توازن قوا به نفع نیروهای آزادی‌خواه.

۱.۶ مقدمه: معادله قدرت

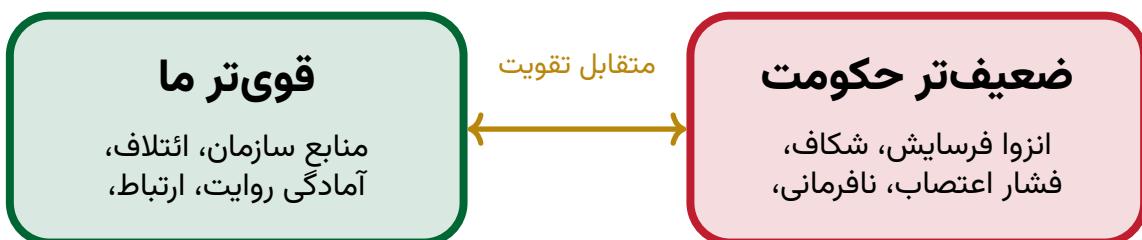
یک اصل ساده

«قدرت از کجا می‌آید؟ از پذیرش و همکاری مردم. وقتی مردم همکاری را متوقف کنند، قدرت فرو می‌پاشد. این رمز همه انقلاب‌های موفق است.»
— جین شارپ

۱.۱.۶ وضعیت فعلی توازن قوا

۲.۱.۶ دو محور استراتژی

۲.۶ بخش اول: چگونه ما قوی‌تر شویم؟

تغییر نیروهای تقویت اول: بخش

۱.۲.۶ ائتلاف‌سازی عملی

چرا ائتلاف ضروری است؟

مدل عملی ائتلاف‌سازی

گام‌های عملی برای ائتلاف

گام ۱: شناسایی شرکا (هفته ۱-۴)

- فهرست جریانات و افراد کلیدی
- ارزیابی: کی آماده همکاری است؟
- اولویت: کیفیت بر کمیت

گام ۲: گفتگوی اولیه (هفته ۴-۸)

- جلسات دوجانبه، غیررسمی
- یافتن نقاط مشترک
- شناسایی خطوط قرمز هر طرف

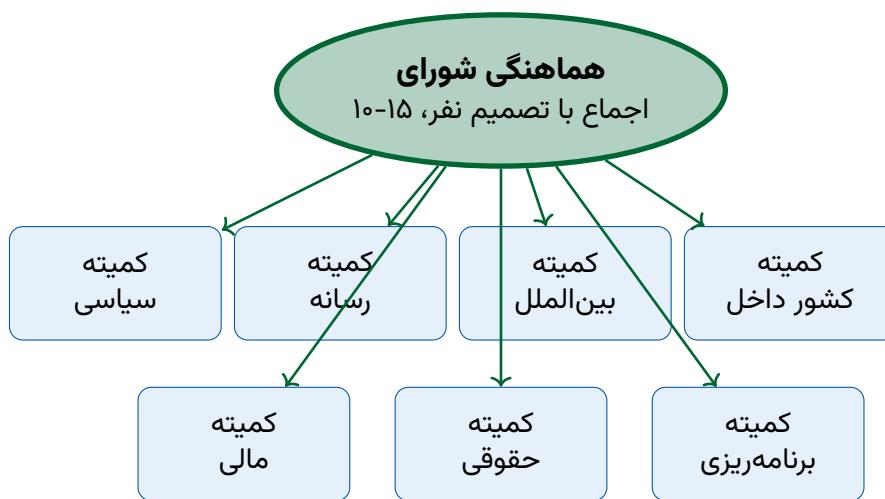
گام ۳: تدوین منشور (هفته ۸-۱۲)

- پیش‌نویس اصول مشترک
- بحث و اصلاح
- توافق بر حداقل‌ها

گام ۴: ساختار و اعلام (هفته ۱۲-۱۶)

- تشکیل شورای هماهنگی
- تقسیم وظایف
- اعلام عمومی ائتلاف

ساختار پیشنهادی شورای هماهنگی

مرتبه کمیته‌های در مشارکت + شورا در نماینده دو یا یک جریان هر عضو: جریانات

اصول کارکرد شورا

اصل	توضیح
رهبری چرخشی	ریاست هر ۳-۶ ماه چرخش کند
تصمیم با اجماع	موضوعات کلیدی نیاز به توافق همه دارد
شفافیت	جلسات (به جز امنیتی) علنی یا گزارش عمومی
استقلال جریانات	هر جریان هویت و فعالیت مستقل خود را حفظ می‌کند
تمرکز بر عمل	جلسات کوتاه، تصمیمات اجرایی
بازنگری دوره‌ای	هر ۶ ماه ارزیابی و اصلاح ساختار

۲.۲.۶. ساختارسازی سازمانی

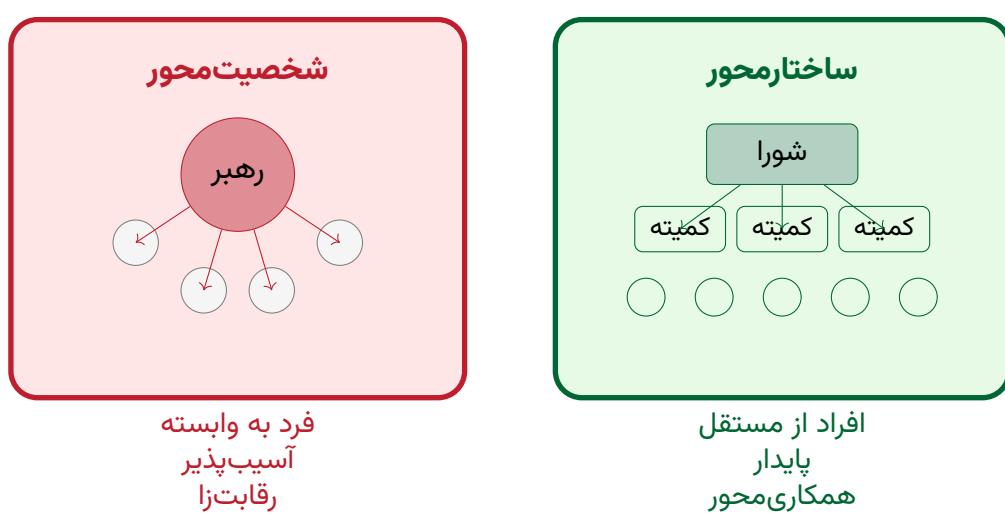
مشکل فعلی

اپوزیسیون ایران بیشتر «شخصیت‌محور» است تا «ساختارمحور»:

- چند چهره شاخص، بدون سازمان پشتیبان
- تصمیم‌گیری فردی، نه جمعی
- وابستگی به افراد، نه نهادها
- ضعف در اجرا و پیگیری

نتیجه: ناکارآمدی، رقابت شخصی، عدم تداوم

مقایسه: شخصیت‌محور vs ساختارمحور

عناصر یک سازمان مؤثر

۳.۲.۶ ارتباط با داخل کشور

اصل بنیادین

«اپوزیسیون بدون پایگاه داخلی، فقط یک کلوب گفتگو در تبعید است. گذار را نیروی داخل می‌آورد، نه خارج.»

چالش‌های ارتباط با داخل

امنیت
بازداشت خطر = ارتباط

اعتماد
اطلاعاتی نفوذ

درک فاصله
داخل ≠ خارج

ابزار
کنترل فیلترینگ،

راهکارهای عملی

استراتژی ارتباط با داخل

۱. ارتباط امن:

- استفاده از پیام‌رسان‌های رمزگاری‌شده (Signal)
- VPN و ابزارهای دور زدن فیلتر
- پروتکل‌های امنیتی (هویت مستعار، دستگاه جداگانه)
- آموزش امنیت دیجیتال به فعالان داخل

۲. شبکه‌سازی غیرمتمرکز:

- هسته‌های کوچک مستقل (۵-۱۰ نفره)
- ارتباط عمودی محدود (امنیت)
- ارتباط افقی گسترده (انعطاف)
- هر هسته خودکفا در تصمیم‌گیری تاکتیکی

۳. گوش دادن فعال:

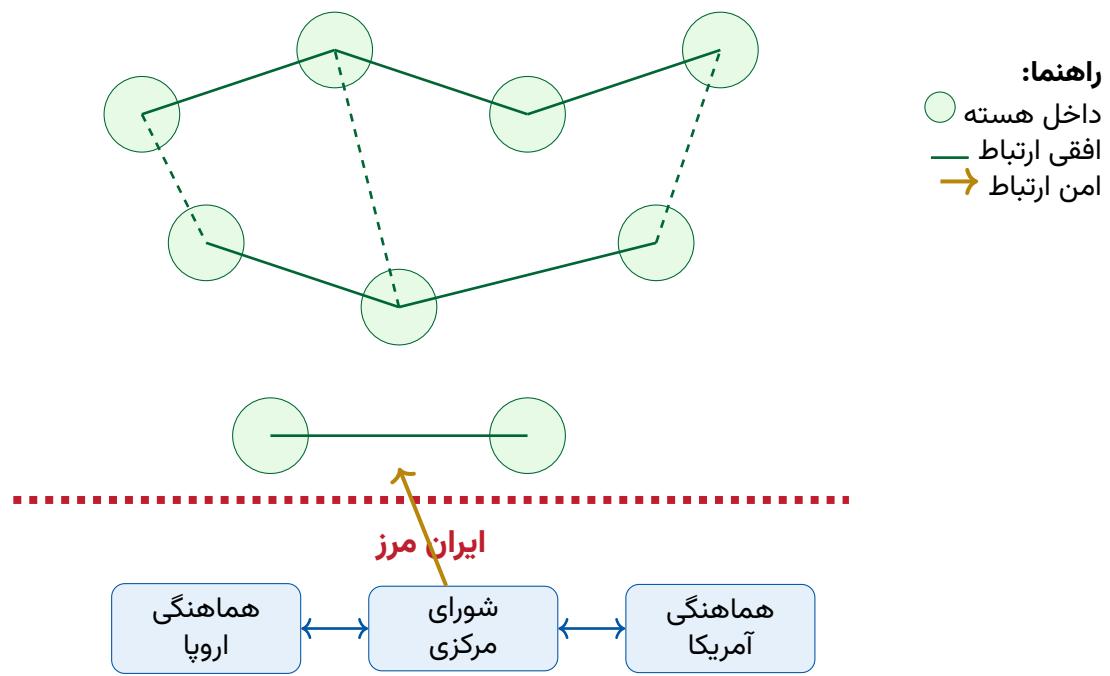
- نظرسنجی‌های امن از داخل
- تحلیل شبکه‌های اجتماعی
- گفتگو با تازه‌خارج شده‌ها

- اولویت: نیاز داخل، نه تصمیم خارج

۴. حمایت عملی:

- کمک مالی به خانواده‌های زندانیان
- وکالت و حمایت حقوقی
- صدا بودن برای بی‌صداها
- انتشار اخبار سرکوب

مدل شبکه مقاومت

۴.۲.۶ جذب منابع و امکانات

انواع منابع مورد نیاز

نوع منبع	نمونه‌ها	منابع تأمین
مالی	بودجه عملیاتی، کمک به فعالان	دیاسپورا، کمک‌های بین‌المللی، خیریه
انسانی	داوطلبان، متخصصان، کادرها	جذب از جامعه ایرانی، آموزش
فنی	IT امنیت سایبری، رسانه	همکاری با شرکت‌ها، متخصصان داوطلب
اطلاعاتی	تحلیل، داده، شبکه خبری	ارتباط با داخل، منابع باز
دیپلماتیک	دسترسی به دولت‌ها، لابی	ایرانیان در موقعیت‌های کلیدی

صندوق ملی حمایت از مبارزه

پیشنهاد: صندوق مشترک

تأسیس یک صندوق مالی مشترک و شفاف:
ساخтар:

- هیئت امنی مستقل (نه سیاسی)
- حسابرسی سالانه علنی
- معیارهای شفاف تخصیص

منابع:

- کمک‌های مردمی از دیاسپورا
- کمپین‌های جمع‌آوری کمک
- کمک‌های بین‌المللی (با حفظ استقلال)

مصارف:

- کمک به خانواده‌های زندانیان و جانباختگان
- هزینه‌های حقوقی و وکالت
- رسانه‌های مستقل
- فعالیت‌های سازمانی

۵.۲.۶ روایتسازی و ارتباطات

چرا روایت مهم است؟

قدرت روایت

«کسی که داستان را کنترل کند، آینده را کنترل می‌کند. نبرد ما هم نبرد روایت‌های است: روایت نظام (دشمن خارجی، فتنه، اغتشاش) در برابر روایت ما (آزادی خواهی، حقوق بشر، ایران برای همه)».»

عناصر روایت مشترک

چیست؟ مشکل
فقر سرکوب، دیکتاتوری،
بی‌آینده‌گی فساد،

چیست؟ راه حل
آزادی دموکراسی،
توسعه برابر، حقوق

آینده ایران
سربلند آباد، آزاد،
ایرانیان همه جای

هستیم؟ کی ما
ایران مردم صدای
خاص جناح یک نه

عمل به دعوت
کنید کمک بپیوندید،
کنید مقاومت

استراتژی رسانه‌ای

اولویت	محظوظ	مخاطب	کanal
بالا	ویدیو کوتاه، میم، خبر	عموم مردم، جوانان	شبکه‌های اجتماعی
بالا	محظوظ عمیق، گفتگو	علقه‌مندان، تحلیلگران	یوتیوب/پادکست
متوسط	برنامه خبری، مستند	نسل بزرگ‌تر، داخل	تلوزیون ماهواره‌ای
متوسط	مصاحبه، یادداشت	افکار عمومی جهانی	رسانه‌های بین‌المللی
پایه	اطلاعیه، منابع، آرشیو	همه	وبسایت رسمی

نکته کلیدی

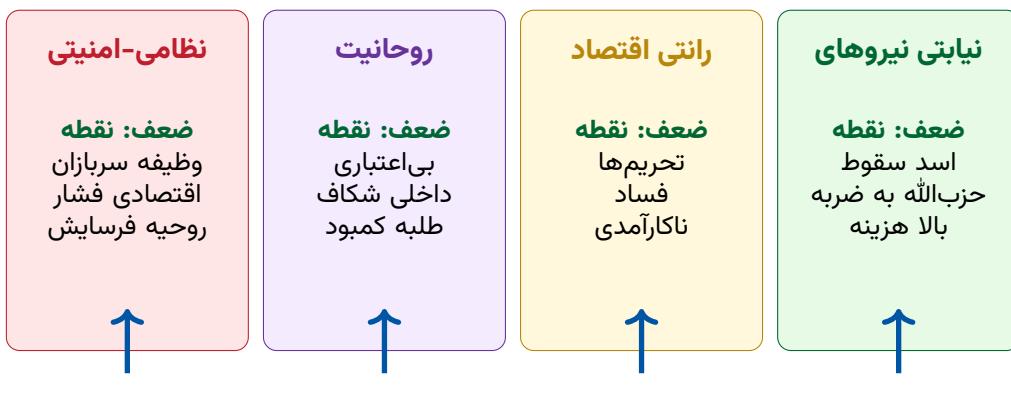
یکپارچگی پیام: همه جریانات ائتلاف باید پیام‌های هماهنگ بدهند. اختلاف در پیام = ضعف در ارتباط.

۳.۶ بخش دوم: چگونه حکومت ضعیفتر شود؟

نظام قدرت ستون‌های تضعیف دوم: بخش

۱.۳.۶ ۱. شکستن ستون‌های قدرت

به یاد بیاورید: نظام بر چهار ستون استوار است. هر ستون نقطه ضعف‌هایی دارد:

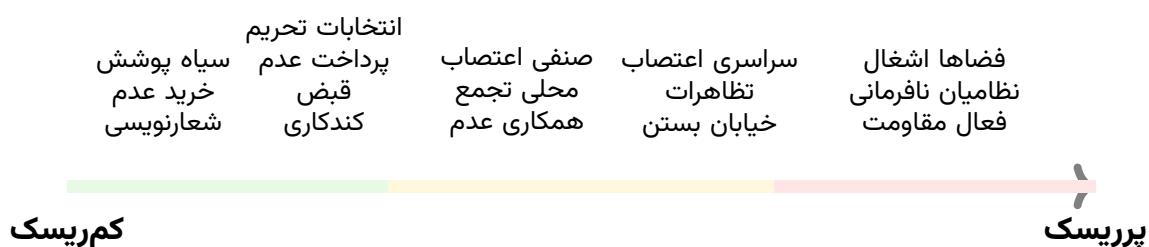

استراتژی برای هر ستون

تакتیک‌ها	استراتژی	ستون
پیام به سربازان، تضمین آینده، افشای جنایتکاران، فشار بر خانواده‌ها	ایجاد شکاف، تضعیف روحیه	نظامی-امنیتی
افشای فساد، حمایت از روحانیون منتقد، نقد علنى	تشدید باعتباری	روحانیت
تحریم هدفمند، اعتصاب، افشای فساد، خروج سرمایه	فشار مالی	اقتصادی
افکار عمومی، فشار بین‌المللی، قطع منابع	افزایش هزینه	نیابتی

۲.۳.۶ ۲. نافرمانی مدنی گستردگی

طیف نافرمانی: از کم‌ریسک تا پر‌ریسک

باشید داشته متنوع گزینه‌های همیشه کنید، تشدید تدریج به کنید، شروع کم‌ریسک با اصل:

کمپین‌های نافرمانی پیشنهادی

پنج کمپین عملی

کمپین ۱: «نمی‌خرم»

- تحریم محصولات شرکت‌های وابسته به سپاه
- روزهای خرید صفر
- فشار اقتصادی خرد اما گسترده

کمپین ۲: «صندلی خالی»

- تحریم کامل انتخابات
- عدم شرکت در مراسم حکومتی
- خالی گذاشتن استادیوم‌ها

کمپین ۳: «سه‌شنبه سیاه»

- هر سه‌شنبه پوشیدن لباس سیاه
- نماد همبستگی و یادبود قربانیان
- کمریسک، قابل مشاهده

کمپین ۴: «کندکاری»

- کارمندان: آهسته کار کردن
- کاهش بهره‌وری بدون ریسک اخراج
- فشار اقتصادی تدریجی

کمپین ۵: «صدای شب»

- شعار از پشت‌بام‌ها (شب‌ها)
- ناشناس، کمریسک
- یادآوری حضور مقاومت

۳.۳.۶ ۳. اعتصاب: سلاح برنده

چرا اعتصاب تعیین‌کننده است؟

اعتصاب سراسری می‌تواند نظام را فلجه کند:

- اقتصاد متوقف می‌شود

- درآمد دولت قطع می‌شود

- توان پرداخت به نیروها کاهش می‌یابد

- مشروعیت بین‌المللی نظام سقوط می‌کند

سابقه: اعتصاب نفت ۱۳۵۷ ضربه نهایی به شاه بود.

بخش‌های کلیدی برای اعتصاب

اعتصاب: اولویت

اقتصاد قلب = نفت ۱.

ضربه = سنگین صنایع ۲.

روزمره فلجه = توزیع ۳.

عمومی فشار = خدمات ۴.

آماده‌سازی برای اعتصاب

گام‌های آماده‌سازی

۱. شبکه‌سازی در محل کار: شناسایی افراد قابل اعتماد

۲. صندوق اعتصاب: ذخیره مالی برای روزهای بدون درآمد

۳. هماهنگی بین‌بخشی: اعتصاب همزمان مؤثرتر است

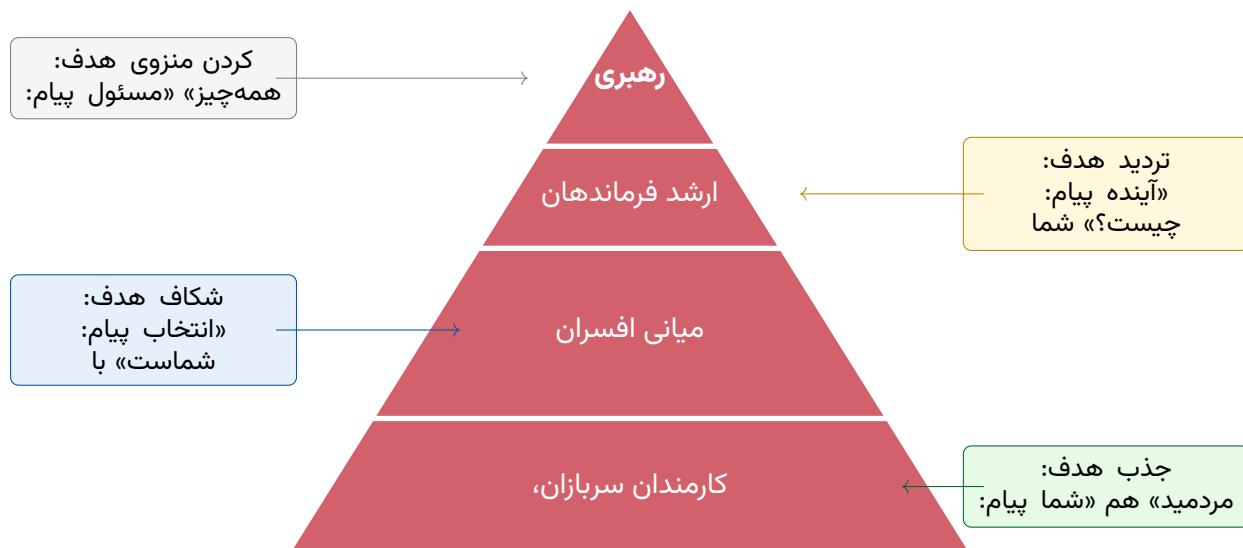
۴. ارتباط امن: کانال‌های هماهنگی

۵. حمایت خانواده: توجیه و آماده‌سازی خانواده‌ها

۶. برنامه جایگزین: اگر سرکوب شد، چه کنیم؟

۴.۳.۶ ایجاد شکاف در نظام

هدف‌گیری لایه‌های مختلف

پیام‌های کلیدی به نظامیان

نامه به سرباز ایرانی

برادر/خواهر سرباز،
تو هم فرزند این سرزمینی. خانوادهات هم از گرانی رنج می‌برند. آیندهات هم نامعلوم است.
از تو نمی‌خواهیم سلاحت را علیه فرماندهانت بگردانی. فقط می‌خواهیم:

- به هموطنانت شلیک نکن
- اگر می‌توانی، به کناری برو
- اگر دستور غیرانسانی دادند، اجرا نکن

قول ما: در ایران آزاد، کسانی که دستشان به خون مردم آلوده نشده، جایی دارند. ما انتقام نمی‌خواهیم، آزادی می‌خواهیم.
— ایرانیان آزادی‌خواه

کانال‌های رساندن پیام به نظامیان

مزیت	روش	کanal
گستردگی، هزینه کم	پیام مستقیم، محتوای ویروسی	شبکه‌های اجتماعی
عاطفی، مؤثر	پیام از طریق مادران، همسران	خانواده‌ها
حرفه‌ای، پوشش وسیع	برنامه‌های ویژه نظامیان	رسانه‌های فارسی‌زبان
مستقیم، ملموس	توزیع فیزیکی در پادگان‌ها	پمفت و اعلامیه
شخصی، مؤثر	با افسران شناسایی شده	تماس تلفنی

۵.۳.۶. فشار بین‌المللی هدفمند

تحریم هوشمند: افراد نه مردم

اصل تحریم هوشمند

تحریم‌های گسترده به مردم آسیب می‌زند و حکومت را قوی‌تر می‌کند. تحریم هدفمند:

- علیه افراد مسئول سرکوب
- مسدودسازی دارایی‌های شخصی
- منع سفر و ویزا
- تحریم خانواده‌های مقامات

هدف: هزینه شخصی سرکوب بالا برود، نه هزینه ملی.

لیست تحریم پیشنهادی

ردی	افراد	اقدام پیشنهادی
۱	رهبری و دفتر رهبری	تحریم کامل، ICC
۲	فرماندهان ارشد سپاه	تحریم، مسدودسازی دارایی
۳	قضات و دادستانها	منع سفر، تحریم
۴	مسئولان اطلاعاتی	تحریم، افشای هویت
۵	افسران میدانی سرکوب	شناسایی، مستندسازی

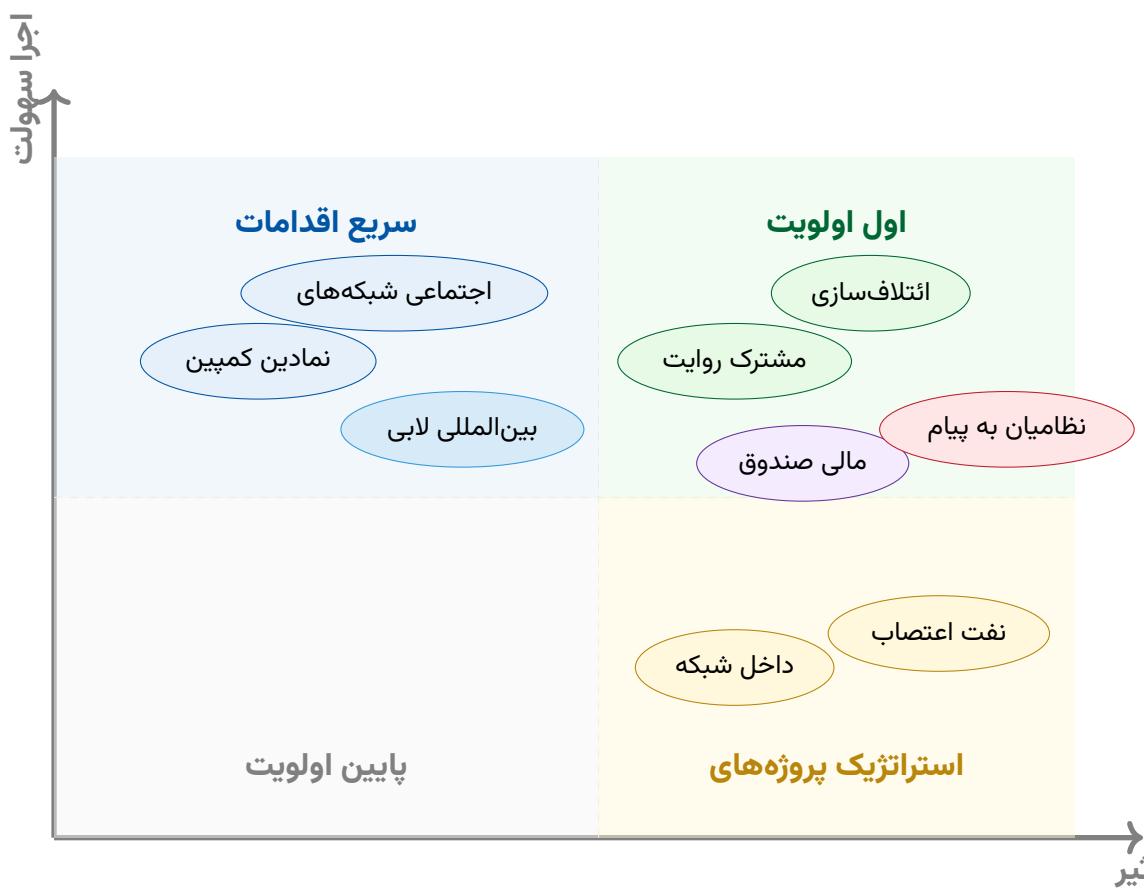
مستندسازی برای عدالت

پروژه مستندسازی جنایات

برای روز محاکمه، از الان باید مستندسازی کنیم:

۱. ثبت قربانیان: نام، تاریخ، محل، نحوه شهادت
  ۲. شناسایی عاملان: افسران، یگان‌ها، فرماندهان
  ۳. جمعآوری شواهد: ویدیو، عکس، شهادت
  ۴. آرشیو امن: ذخیره‌سازی در خارج از دسترس نظام
  ۵. همکاری با نهادهای بین‌المللی: ICC سازمان‌های حقوق بشر
- پیام:** «ما فراموش نمی‌کنیم. ما مستند می‌کنیم. روز محاکمه می‌رسد.»

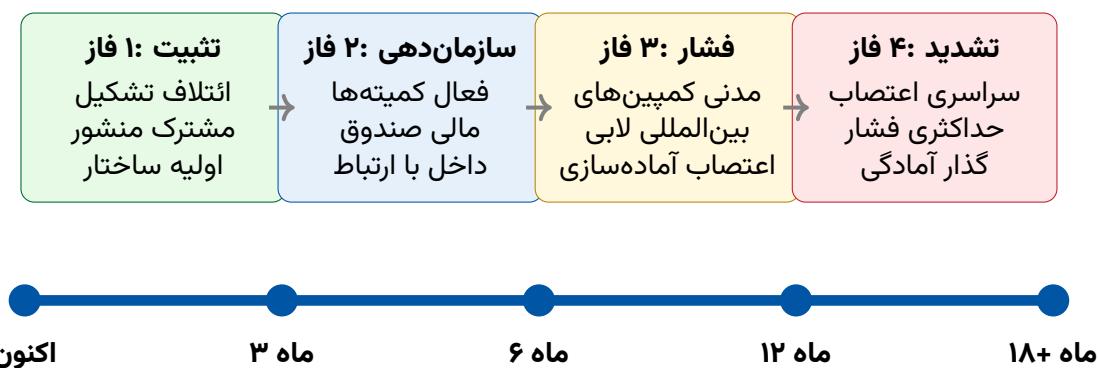
۴.۶ ماتریس اولویت‌بندی اقدامات

راهنما:

- ما تقویت
- ارتباطات
- اقتصادادی فشار
- منابع
- شکاف اندازی

۵.۶ جدول زمانی اقدامات

۶.۶ چک‌لیست اقدامات فوری

ده کار که همین الان باید شروع شود

۱. جلسه با ۳ جریان دیگر: گفتگوی اولیه برای ائتلاف
۲. پیش‌نویس منشور: ۵ اصل حداقلی که همه بپذیرند
۳. تیم رسانه‌ای: ۵ نفر برای هماهنگی پیام
۴. کانال ارتباط امن: با ۱۰ فعال داخل کشور
۵. صفحه جمع‌آوری کمک: برای خانواده‌های قربانیان
۶. لیست تحریم: ۵۰ نفر اول برای پیشنهاد به دولتها
۷. جلسه با نماینده کنگره/پارلمان: یک جلسه در ماه
۸. کمپین اولین: طراحی یک کمپین ساده و اجرا
۹. پیام به نظامیان: تولید ۳ محتواه ویدیویی
۱۰. جلسه هفتگی: تشکیل روتین هماهنگی

۷.۶ موانع و راه حل‌ها

راه حل	توضیح	مانع
رهبری جمعی چرخشی	هر جریان می‌خواهد رهبر باشد	رقابت رهبری
شفافیت، پروژه‌های کوچک مشترک	سابقه اختلافات، نفوذ	بی‌اعتمادی متقابل
مشترک، صندوق داوطلبگیری	پول، نیرو، ابزار	کمبود منابع
گوش دادن، ارتباط امن	خارج محوری	فاصله از داخل
امنیت، پشتیبانی، تابآوری	خطر برای فعالان داخل	سرکوب
پروتکل امنیتی، محدود کردن اطلاعات حساس	جاسوسی در اپوزیسیون	نفوذ اطلاعاتی
کوچک، موفقیت‌های روحیه‌دهی	مبارزه طولانی	خستگی و ناامیدی

۸.۶ شاخص‌های موفقیت

چگونه بفهمیم در مسیر درستیم؟

ائتلاف جریانات تعداد
اصلی جریان ۵+ هدف:

داخل مرتبط فعالان
نفر ۱۰۰۰+ هدف:

مالی منابع
X/؛ هدف:

رسانه‌ای پوشش
اصحابه/ماه ۱۰+ هدف:

مشترک اقدامات
کمپین/ماه ۱ هدف:

جدید تحریم‌های
نفر/سال ۵۰+ هدف:

۹.۶ جمع‌بندی فصل

پیام‌های کلیدی

- قدرت ما در اتحاد است: تنها هیچ‌کس نمی‌تواند، با هم می‌توانیم
- سازمان کلید است: از شخصیت‌محوری به ساختارمحوری
- داخل اولویت دارد: بدون پایگاه داخلی، فقط حرف می‌زنیم

۴. نافرمانی مدنی مؤثر است: با کمربیسک شروع کنید
۵. اعتصاب سلاح برنده است: بهویژه نفت و بازار
۶. شکاف در نظام ممکن است: پیام درست به افراد درست
۷. فشار بین‌المللی کمک می‌کند: تحریم هدفمند، نه گستردگی
۸. صبر و استقامت: این یک ماراتن است

سخن پایانی

«ما نه سلاح داریم، نه پول بی‌حساب، نه قدرت دولتی. اما چیزی داریم که آن‌ها ندارند: حقانیت، اکثربیت، و اراده. اگر متحده شویم و هوشمندانه عمل کنیم، پیروزی ممکن است. نه آسان، اما ممکن.»

– یک فعال مدنی

پرسش‌هایی برای تأمل

۱. کدام یک از اقدامات پیشنهادی را عملی‌تر می‌دانید؟ چرا؟
۲. بزرگ‌ترین مانع ائتلاف از نظر شما چیست و چگونه می‌توان برطرف‌شش کرد؟
۳. آیا فکر می‌کنید اعتصاب سراسری در شرایط فعلی ممکن است؟
۴. چه پیامی می‌تواند نظامیان را به تردید بیندازد؟
۵. شما شخصاً چه کاری می‌توانید انجام دهید؟

منابع این فصل

- شارپ، جین. از دیکتاتوری به دموکراسی
- شارپ، جین. ۱۹۸ روشنی خشونت‌پرهیز
- چنوفوث، اریکا. چرا مقاومت مدنی کار می‌کند
- آکرمن و کروگلر. نیروی استراتژیک خشونت‌پرهیز
- تجربیات جنبش‌های موفق (پیوست ب)
- راهنمایی‌های سازمان‌دهی اجتماعی

در فصل بعد، به مدیریت دوره گذار می‌پردازیم: چالش‌های «روز بعد» و چگونه از هرجومنج جلوگیری کنیم.

فصل ۷

تحلیل ریسک: چه می‌تواند اشتباه شود؟

خلاصه فصل

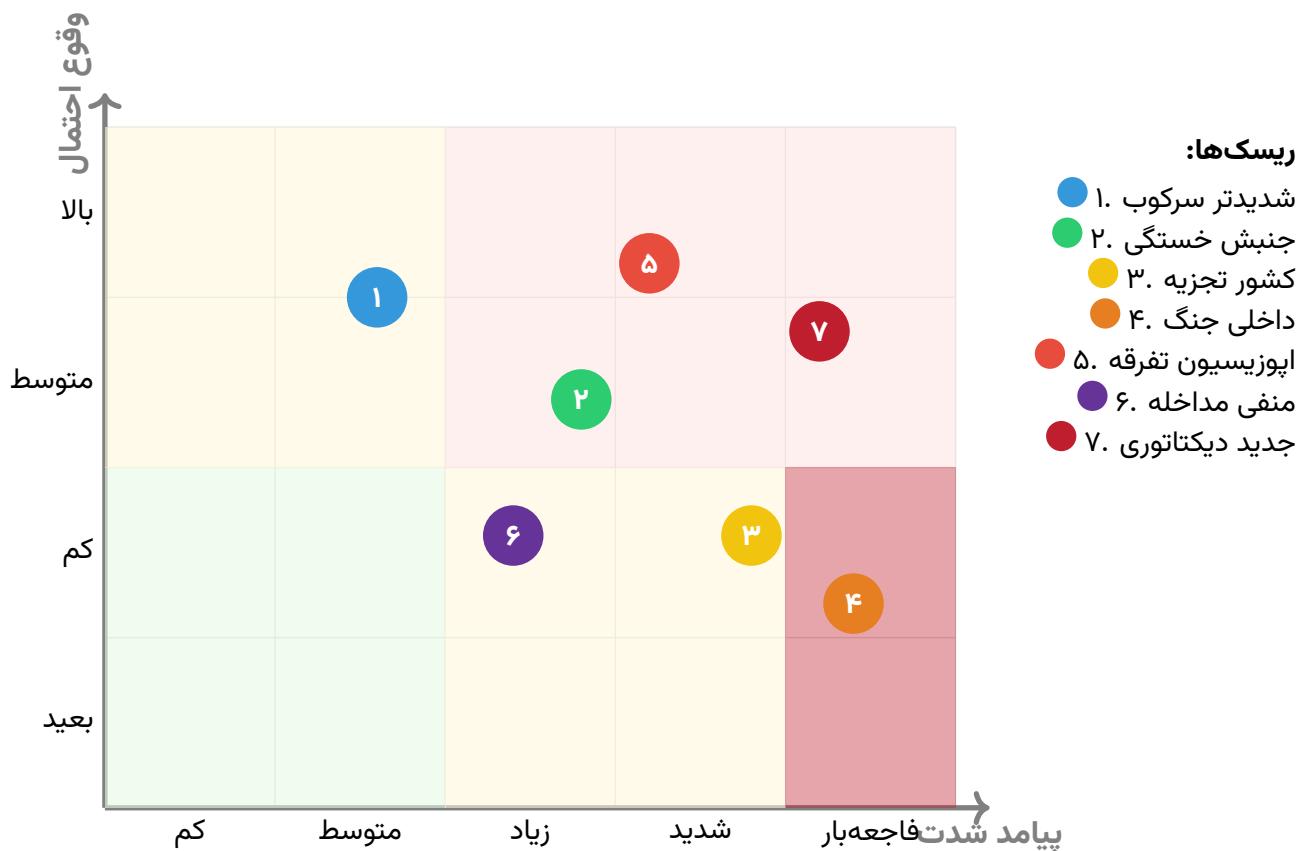
هر استراتژی با ریسک‌هایی همراه است. این فصل ریسک‌های اصلی مسیر گذار را شناسایی، ارزیابی و راه‌های کاهش آن‌ها را پیشنهاد می‌کند. از سرکوب شدیدتر تا جنگ داخلی، از مداخله خارجی تا بازگشت اقتدارگرایی - همه باید در نظر گرفته شوند. هدف: تصمیم‌گیری آگاهانه با چشم باز به ریسک‌ها.

۱.۷ چارچوب تحلیل ریسک

تعریف ریسک

ریسک = احتمال وقوع × شدت پیامد
یک رویداد با احتمال پایین اما پیامد فاجعه‌بار (مثل جنگ داخلی) ممکن است مهم‌تر از رویدادی با احتمال بالا و پیامد کم باشد.

۱.۱.۷ ماتریس ارزیابی

۲.۷ ریسک‌های اصلی: تحلیل تفصیلی

۱.۲.۷ ریسک ۱: سرکوب شدیدتر

دی‌ماه از خونین‌تر سرکوب: ۱ ریسک

توضیح	بعد
بالا - نظام نشان داده حاضر است	احتمال
متوسط تا شدید - دهها هزار کشته	شدت
اعتراضات جدید سرکوب با سلاح سنگین‌تر، قطع کامل ارتباطات	سناریو
تمرین‌های نظامی، تهدیدهای علني، قطع اینترنت	نشانه‌های هشدار

استراتژی کاهش ریسک

- تاکتیک‌های کمریسک: اعتصاب به جای تظاهرات

- پراکندگی: نه تجمع مرکز

- فشار بین‌المللی: افزایش هزینه سرکوب

- مستندسازی: برای محاکمه آینده
- آمادگی روانی: انتظار سرکوب داشته باشید

۲.۲.۷ ریسک ۲: خستگی و فرسایش جنبش

مردم نامیدی و خستگی: ۲ ریسک

توضیح	بعد
متوجه - مبارزه طولانی فرساینده است	احتمال
متوجه - توقف جنبش، نه فاجعه	شدت
سال‌ها مبارزه بدون نتیجه مردم خسته می‌شوند و کنار می‌کشند	سناریو
کاهش مشارکت، بی‌تفاوتی، مهاجرت گسترده	نشانه‌های هشدار

استراتژی کاهش ریسک

- پیروزی‌های کوچک: اهداف قابل دستیابی
- تنوع تاکتیک: خلاقیت، نه تکرار
- روحیه‌دهی: یادآوری دستاوردها
- چرخش کادرها: جلوگیری از فرسودگی
- امید واقع‌بینانه: نه وعده توخالی، نه نامیدی

۳.۲.۷ ریسک ۳: تجزیه کشور

ملی وحدت فروپاشی و تجزیه: ۳ ریسک

توضیح	بعد
پایین تا متوجه - اگر گذار بد مدیریت شود	احتمال
فاجعه‌بار - پایان ایران به شکل فعلی	شدت
ضعف مرکز + تحریک خارجی جدایی مناطق قومی	سناریو
گفتمان جدایی‌طلبانه، سلاح در مناطق، مداخله همسایگان	نشانه‌های هشدار

استراتژی کاهش ریسک

- تعامل با جنبش‌های قومی: از الان
- تعهد به تمرکز زدایی: پاسخ به خواستها
- روایت ملی فراگیر: ایران متعلق به همه
- دولت موقت فراگیر: نمایندگی همه اقوام
- دیپلماسی پیشگیرانه: با همسایگان

۴.۲.۷ ریسک ۴: جنگ داخلی

تمام عیار داخلی جنگ: ۴ ریسک

سناریوی کابوس

**احتمال: پایین اما غیرصفر
چگونه می‌تواند اتفاق بیفتد:**

۱. نظام سقوط می‌کند اما بخشی از سپاه مقاومت می‌کند
  ۲. گروه‌های مسلح مختلف برای قدرت می‌جنگند
  ۳. مداخله خارجی جنگ را تشدید می‌کند
  ۴. خشونت قومی یا مذهبی آغاز می‌شود
- پیامد:** صدها هزار کشته، میلیون‌ها آواره، ویرانی کشور

استراتژی جلوگیری از جنگ داخلی

- ائتلاف قبل از سقوط: توافق بر قواعد بازی
- دولت موقت فراگیر: همه سهم داشته باشند
- حفظ نیروهای مسلح: اصلاح نه انحلال
- جمعآوری سلاح: برنامه خلع سلاح
- حمایت بین‌المللی: برای ثبات
- پرهیز از انتقام: عدالت انتقالی متوازن

۵.۲.۷ ریسک ۵: تفرقه و شکاف در اپوزیسیون

اپوزیسیون در داخلی جنگ: ۵ ریسک

توضیح	بعد
بالا - سابقه تاریخی وجود دارد	احتمال
شدید - شکست جنبش از درون	شدت
رقابت بر رهبری درگیری علنی از هم پاشیدگی ائتلاف	سناریو
حملات رسانه‌ای متقابل، خروج از ائتلاف، تشکیل بلوک‌های رقیب	نشانه‌های هشدار

استراتژی حفظ وحدت

- رهبری جمعی: هیچ‌کس «رهبر» نباشد
- مکانیزم حل اختلاف: میانجی‌گری، نه جنگ رسانه‌ای
- تمرکز بر دشمن مشترک: جمهوری اسلامی
- توافق بر «قواعد بازی»: چه چیزی خط قرمز است
- شفافیت: اختلافات در جلسه، نه در رسانه
- بلوغ سیاسی: منافع ملی بر منافع جریانی

۶.۲.۷ ریسک ۶: مداخله خارجی منفی

مخرب خارجی مداخله: ۶ ریسک

توضیح	بعد
متوسط - منطقه پر از بازیگران رقیب	احتمال
متوسط تا شدید - بسته به نوع مداخله	شدت
همسایگان/قدرت‌ها از بی‌ثباتی سوءاستفاده می‌کنند	سناریو
حمایت از گروه‌های خاص، مداخله نظامی، تحریک تجزیه	انواع مداخله

روسیه
یا نظام از حمایت
آن بخش‌های

ترکیه
آذربایجان؟ از حمایت
شمال‌غرب در نفوذ

عربستان/امارات
خاص گروه‌های از حمایت
ایران ضد

اسرائیل
نظامی؟ حمله
اطلاعاتی عملیات

پاکستان
بلوچستان
مذهبی نفوذ

آذربایجان
آذربایجان؟ تحریک
مرزی تنیش

استراتژی مدیریت مداخله خارجی

- **دیپلماسی پیشگیرانه:** تعامل با همه از الان
- **پیام اطمینان‌بخش:** ایران آینده تهدید نیست
- استقلال اپوزیسیون: وابسته به هیچ قدرتی نباشیم
- حمایت بین‌المللی متوازن: نه فقط یک قدرت
- **آمادگی برای دفاع:** حفظ توانایی دفاعی در گذار

۷.۲.۷ ریسک ۷: بازگشت اقتدارگرایی

دموکراسی جای به جدید دیکتاتوری: ۷ ریسک

هشدار تاریخی

- بسیاری از انقلاب‌ها به دیکتاتوری جدید انجامیده‌اند:
- ایران ۱۳۵۷: از شاه به جمهوری اسلامی
  - مصر ۲۰۱۱: از مبارک به مرسي به سیسی
  - روسیه ۱۹۱۷: از تزار به استالین
  - کوبا ۱۹۵۹: از باتیستا به کاسترو

درس: سرنگونی دیکتاتور تضمین دموکراسی نیست.

توضیح	بعد
متوسط - اگر نهادسازی ضعیف باشد	احتمال
شدید - شکست کل پروژه دموکراسی	شدت
کودتای نظامی، ظهور رهبر پوپولیست، بازگشت بخشی از نظام	سناریوها
تمرکز قدرت، محدودیت رسانه، تعویق انتخابات	نشانه‌های هشدار

چگونه از دیکتاتوری جدید جلوگیری کنیم؟

۱. نهادسازی از روز اول: قانون اساسی موقت
۲. تفکیک قوا: نظارت و توانان
۳. محدودیت زمانی: دولت موقت باید تمام شود
۴. رسانه آزاد: دیدهبان قدرت
۵. جامعه مدنی قوی: مستقل از دولت
۶. نظارت بین‌المللی: چشم‌های بیرونی
۷. فرهنگ دموکراتیک: پذیرش اختلاف
۸. هوشیاری: دیکتاتوری تدریجی می‌آید

۳.۷ سناریوهای بدترین حالت

احتمال	پیامد	چگونه؟	سناریو
پایین (۵-۱۰٪)	صدها هزار کشته، میلیون‌ها آواره	فروپاشی + جنگ داخلی + مداخله خارجی	«سوریه‌ای شدن»
بسیار پایین (۳-۵٪)	پایان ایران، جنگ‌های منطقه‌ای	تجزیه به چند کشور، درگیری قومی	«یوگسلاوی‌زاپیون»
متوسط (۱۵-۲۵٪)	دیکتاتوری نظامی جدید	انقلاب انتخابات کودتا	«مصری شدن»
متوسط (۲۰-۳۰٪)	فقر، مهاجرت، بی‌ثباتی	گذار ناقص، بحران مزمن	«ونزوئلای شدن»
پایین (۵-۱۰٪)	حکومت افراطی، ترور	سقوط + خلا + افراط‌گرایی	«افغانی شدن»

پیام مهم

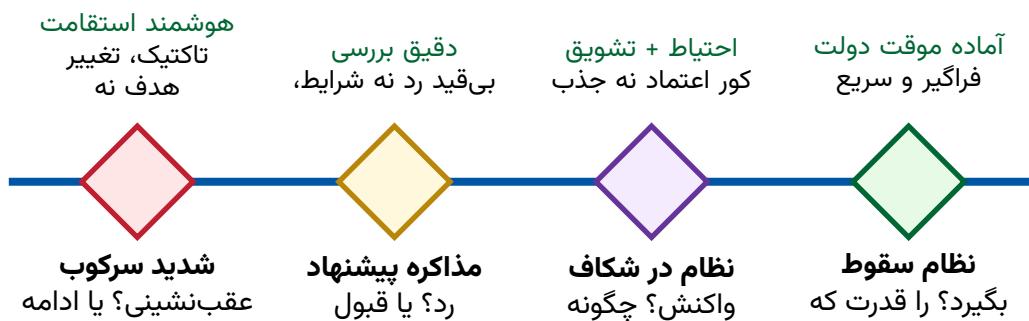
«این سناریوها برای ترساندن نیست، برای آماده شدن است. اگر از الان برنامه‌ریزی کنیم، می‌توانیم از بدترین‌ها جلوگیری کنیم. کسانی که ریسک‌ها را نادیده می‌گیرند، محکوم به تجربه آن‌ها هستند.»

۴.۷ ماتریس ریسک-پاسخ

ردیف	مسئول	پاسخ اگر وقوع	پیشگیری	شدت	احتمال	ریسک
۱	همه	استقامت، مستندسازی، ادامه اعتصاب	تاکتیک کم ریسک، فشار بینالمللی	شدید	بالا	سرکوب شدید
۲	شورای هماهنگی تاکتیکی	بازنگری استراتژی، استراحت	پیروزی کوچک، روحیه دهنی	متوسط	متوسط	خستگی جنبش
۳	دولت موقت	دیپلماسی فوری، حفظ ارتش ملی	گفتگو با اقوام، تمرکز زدایی	فاجعه	پایین	تجزیه کشور
۴	همه + بینالمللی	میانجیگری بینالمللی، آتشبس	ائتلاف، دولت موقت آماده	فاجعه	پایین	جنگ داخلی
۵	شورای هماهنگی	میانجیگری، بازگشت به حداقلها	رهبری جمعی، حل اختلاف	شدید	بالا	تفرقه اپوزیسیون
۶	کمیته بینالملل	جلب حمایت بینالمللی متوازن	دیپلماسی پیشگیرانه	شدید	متوسط	مدخله منفی
۷	جامعه مدنی	مقاومت مدنی، افشاگری	نهادسازی، نظارت	شدید	متوسط	دیکتاتوری جدید

۵.۷ نقاط تصمیم‌گیری بحرانی

در مسیر گذار، لحظاتی هستند که تصمیم‌گیری درست حیاتی است:

۶.۷ چکلیست مدیریت ریسک

چکلیست آمادگی برای ریسک‌ها

آیا این موارد آماده است؟

۱. طرح دولت موقت با ترکیب و ساختار مشخص

۲. توافق با جریانات قومی درباره تمکن‌زدایی

۳. مکانیزم حل اختلاف درون اپوزیسیون

۴. کانال‌های ارتباط با عناصر «خاکستری» نظام

۵. برنامه امنیتی برای دوره گذار

۶. طرح عدالت انتقالی (چه کسی محاکمه، چه کسی عفو)

۷. ارتباط با دولتهای کلیدی برای حمایت

۸. برنامه اقتصادی اضطراری

۹. تیم بحران برای تصمیم‌گیری سریع

۱۰. سناریوهای جایگزین اگر طرح اصلی شکست خورد

۷.۷ جمع‌بندی فصل

پیام‌های کلیدی

۱. **ریسک‌ها واقعی‌اند:** نادیده نگیرید، آماده شوید
۲. **پیشگیری بهتر از درمان:** بیشتر ریسک‌ها قابل کاهش‌اند
۳. **بدترین سناریو را ببینید:** برای آن برنامه داشته باشید
۴. **انعطاف داشته باشید:** شرایط تغییر می‌کند
۵. **از تاریخ بیاموزید:** دیگران این اشتباهات را کرده‌اند
۶. **امید واقع‌بینانه:** ریسک‌ها بالاست، اما قابل مدیریت‌اند

سخن پایانی

«هر کسی که وارد این مسیر می‌شود باید بداند: این راه پر از خطر است. ممکن است شکست بخوریم. ممکن است جان‌هایی از دست برود. اما آیا جایگزین بهتری داریم؟ ماندن در وضع فعلی هم ریسک دارد - ریسک تباہی تدریجی یک ملت. ما ریسک می‌کنیم چون امیدواریم، و چون جایگزین، ناممیدی است.»

پرسش‌هایی برای تأمل

۱. کدام ریسک را جدی‌تر می‌دانید؟ چرا؟
۲. آیا فکر می‌کنید جامعه ایران آمادگی پذیرش این ریسک‌ها را دارد؟
۳. چه کاری می‌توان کرد که ریسک جنگ داخلی کمتر شود؟
۴. چگونه می‌توان از «مصری شدن» (کودتای نظامی پس از انقلاب) جلوگیری کرد؟
۵. اگر بدترین سناریو اتفاق بیفتد، چه می‌کنید؟

منابع این فصل

- مطالعات موردی گذار ناموفق (پیوست ب)
- ادبیات مدیریت ریسک سیاسی
- تحلیل‌های مراکز پژوهشی
- تجربیات فعالان کشورهای دیگر

در فصل بعد، نقشه راه عملیاتی را ترسیم می‌کنیم: گام‌های مشخص از امروز تا روز گذار.

فصل ۸

نقشه راه عملیاتی: از امروز تا روز گذار

خلاصه فصل

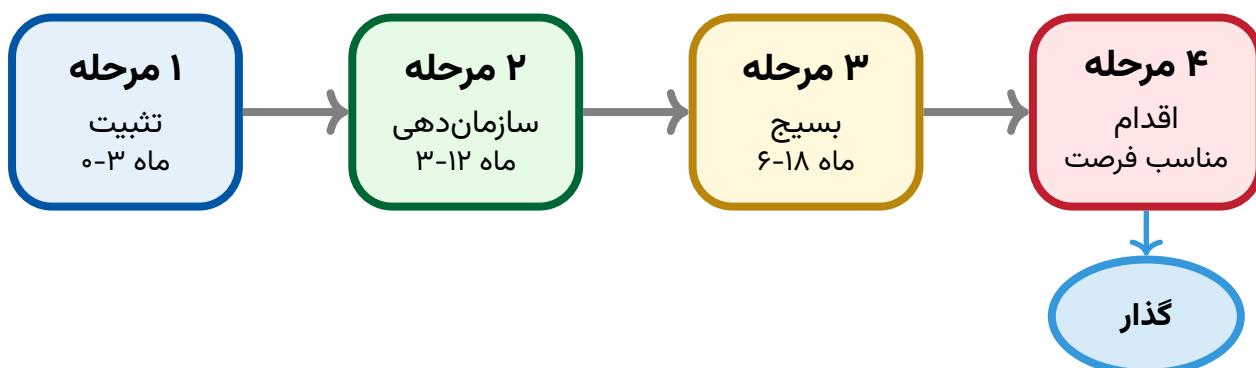
این فصل تمام تحلیل‌ها و استراتژی‌های فصول قبل را به یک برنامه عملیاتی مشخص تبدیل می‌کند. چهار مرحله با گام‌های مشخص، زمان‌بندی، مسئولیت‌ها و شاخص‌های موفقیت ارائه می‌شود. هدف: تبدیل «چه باید کرد» به «چه کسی، چه کاری، کی، چگونه».

۱.۸ مقدمه: از استراتژی به عمل

اصل کلیدی

«بهترین استراتژی بدون اجرا، فقط یک سند زیباست. بدترین استراتژی با اجرای عالی، بهتر از بهترین استراتژی بدون اجراست. حالا وقت عمل است.»

۱.۱.۸ چهار مرحله کلی

۲.۸ مرحله اول: تثبیت (۰-۳ ماه)

ائتلافسازی و تثبیت: ۱ مرحله

۱.۲.۸ هدف مرحله

ایجاد ائتلاف پایدار با ساختار مشخص و توافق بر اصول حداقلی

۲.۲.۸ گام‌های عملیاتی

گام	شرح	زمان	مسئول
۱.۱	شناسایی جریانات آماده همکاری	۲-۱ هفته	تیم پیشگام
۲.۱	برگزاری جلسات دوچانبه اولیه	۴-۲ هفته	تیم پیشگام
۳.۱	تدوین پیش‌نویس منشور حداقلی	۶-۴ هفته	کمیته تدوین
۴.۱	بحث و اصلاح منشور	۸-۶ هفته	همه جریانات
۵.۱	امضای منشور ائتلاف	۱۰-۸ هفته	رهبران جریانات
۶.۱	تشکیل شورای هماهنگی	۱۲-۱۰ هفته	جریانات عضو
۷.۱	تعیین کمیته‌ها و مسئولان	۱۲ هفته	شورای هماهنگی
۸.۱	اعلام علنی ائتلاف	۱۲ هفته	شورای هماهنگی

۳.۲.۸ خروجی‌های مورد انتظار

پایان مرحله ۱ - باید داشته باشیم:

- ✓ منشور ائتلاف امضاشده توسط حداقل ۵ جریان اصلی
- ✓ شورای هماهنگی ۱۵-۱۰ نفره تشکیل شده
- ✓ ۷ کمیته فعال با مسئولان مشخص
- ✓ بیانیه تأسیس علنی
- ✓ وبسایت و کانال‌های رسمی
- ✓ بودجه عملیات ۳ ماهه

۴.۲.۸ شاخصهای موفقیت مرحله ۱

۳.۸ مرحله دوم: سازماندهی (۱۲-۱۳ ماه)

گسترش و سازماندهی ۲: مرحله

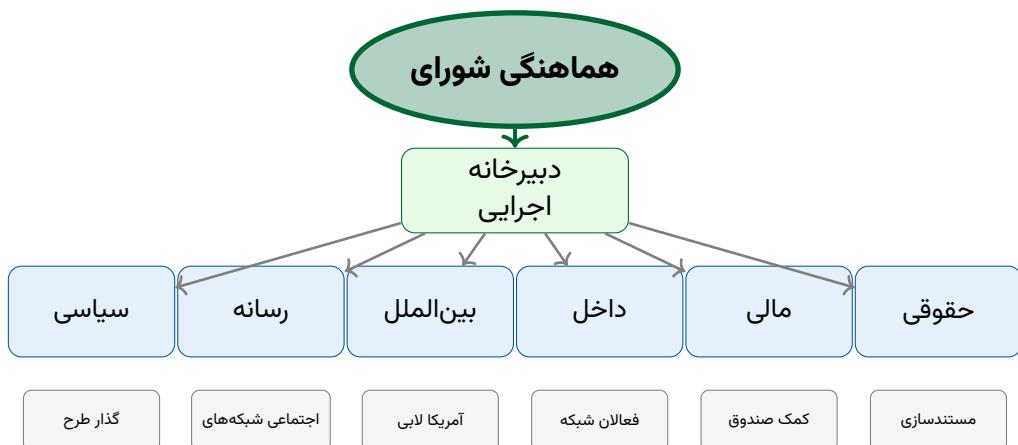
۱.۳.۸ هدف مرحله

تقویت ساختار، گسترش پایگاه، ارتباط با داخل، جذب منابع

۲.۳.۸ گام‌های عملیاتی

گام	شرح	زمان	مسئول
۱.۲	راه اندازی صندوق مالی مشترک	ماه ۴-۳	کمیته مالی
۲.۲	ایجاد شبکه ارتباط امن با داخل	ماه ۶-۳	کمیته داخل
۳.۲	راه اندازی رسانه مشترک	ماه ۶-۴	کمیته رسانه
۴.۲	تدوین طرح دولت موقت	ماه ۸-۴	کمیته سیاسی
۵.۲	برنامه لابی بین‌المللی	ماه ۱۲-۴	کمیته بین‌الملل
۶.۲	جذب و آموزش داوطلبان	ماه ۱۲-۳	همه کمیته‌ها
۷.۲	گفتگو با جنبش‌های قومی	ماه ۱۰-۶	کمیته سیاسی
۸.۲	تدوین طرح عدالت انتقالی	ماه ۱۰-۶	کمیته حقوقی
۹.۲	طراحی کمپین‌های نافرمانی	ماه ۱۲-۸	کمیته برنامه‌ریزی

۳.۳.۸ ساختار سازمانی توسعه یافته

خاورمیانه | اروپا | کانادا | آمریکا جغرافیایی: شاخه‌های

۴.۳.۸ خروجی‌های مورد انتظار

پایان مرحله ۲ - باید داشته باشیم:

✓ صندوق مالی فعال با حداقل X

- ✓ شبکه $+500$ فعال مرتبط در داخل کشور
- ✓ رسانه مشترک با $K+100$ مخاطب
- ✓ طرح کامل دولت موقت
- ✓ روابط فعال با $5+$ دولت کلیدی
- ✓ توافق با حداقل 3 جریان قومی
- ✓ $+1000$ داوطلب آموزش دیده
- ✓ طرح عدالت انتقالی تدوین شده

۴.۸ مرحله سوم: بسیج (۱۸-۶ ماه)

فشار و بسیج: ۳ مرحله

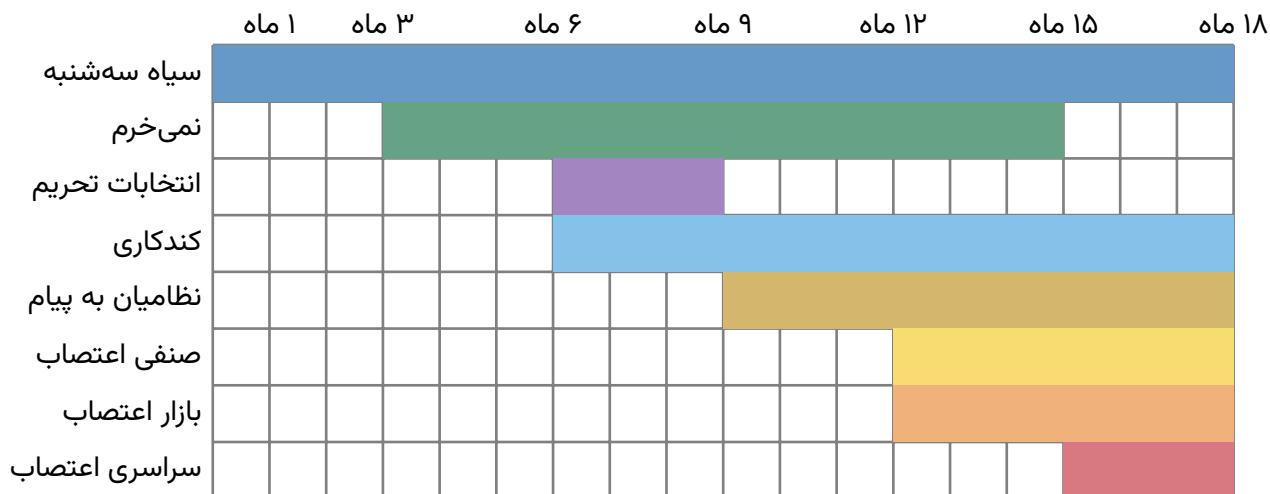
۱.۴.۸ هدف مرحله

اجرای کمپین‌های نافرمانی، افزایش فشار، آماده‌سازی برای لحظه تعیین‌کننده

۲.۴.۸ گام‌های عملیاتی

گام	شرح	زمان	مسئول
۱.۳	اجرای کمپین‌های نمادین	۹-۶ ماه	کمیته برنامه‌ریزی
۲.۳	آماده‌سازی شبکه اعتصاب	۱۲-۶ ماه	کمیته داخل
۳.۳	تشدید فشار بین‌المللی	۱۸-۶ ماه	کمیته بین‌الملل
۴.۳	کمپین پیام به نظامیان	۱۵-۹ ماه	کمیته رسانه
۵.۳	آموزش سازمان‌دهی محلی	۱۵-۹ ماه	کمیته داخل
۶.۳	تحريم گستردۀ انتخابات	موقعیتی	همه
۷.۳	اعتصابات صنفی هماهنگ	۱۸-۱۲ ماه	کمیته داخل
۸.۳	آماده‌سازی نهایی اعتصاب سراسری	۱۸-۱۵ ماه	شورای هماهنگی

۳.۴.۸ تقویم کمپین‌ها

۴.۴.۸ شاخص‌های آمادگی برای اقدام نهایی

چه زمانی آماده‌ایم؟

قبل از فراخوان اعتصاب سراسری، این شرایط باید محقق شده باشد:

حداقل	توضیح	شاخص
+۱۰۰۰	تعداد فعالان مرتبط	شبکه داخلی
+۳	بخش‌های آماده (نفت، بازار...)	آمادگی اعتصاب
۳ ماه حقوق	ذخیره مالی	صندوق اعتصاب
+۵	دولت‌های حامی فعال	حمایت بین‌المللی
+٪۸۰	جريانات هماهنگ	اتحاد اپوزیسیون

۵.۸ مرحله چهارم: اقدام (فرصت مناسب)

تعیین‌کننده اقدام: ۴ مرحله

۱.۵.۸ محرک‌های احتمالی

رهبری فوت
جانشینی بحران

حاد اقتصادی بحران
قحطی) (ابرتورم،

سرکوب رویداد
جدید) (کشتار

نظام در شکاف
انشقاق) (کودتا،

بین‌المللی فشار
نظامی) (تهدید

۲.۵.۸ پروتکل اقدام

وقتی فرصت رسید - ۷۲ ساعت اول

ساعت ۰-۶:

- جلسه اضطراری شورای هماهنگی
- ارزیابی وضعیت
- تصمیم: آیا لحظه رسیده؟

ساعت ۶-۲۴:

- صدور فراخوان عمومی (اگر تصمیم مثبت)
- فعال‌سازی شبکه داخلی
- تماس با دولتهاي کلیدی

ساعت ۲۴-۷۲:

- هماهنگی اعتصاب سراسری
- پوشش رسانه‌ای حداقلی
- پیام به نیروهای مسلح
- آماده‌سازی دولت موقت

۳.۵.۸ سناریوهای اقدام

A سناریوی

سراسری اعتصاب
خیابان +
حداکثری فشار =

B سناریوی

نظام در شکاف
اصلاح‌گران از حمایت +
بالا از گذار =

C سناریوی

ناگهانی فروپاشی
فوری موقت دولت +
خلأ کردن پر =

۶.۸ نمودار گانت کلی

۷.۸ شاخص‌های پایش پیشرفت

شاخص	توضیح	۳ ماه	۶ ماه	۱۲ ماه	۱۸ ماه
جریانات ائتلاف	تعداد جریانات عضو	۵	۷	۱۰	۱۲
فعالان داخل	شبکه مرتبط	۱۰۰	۳۰۰	۸۰۰	۱۵۰۰
بودجه	میلیون دلار	۰.۰	۰.۱	۳	۵
مخاطب رسانه	هزار نفر	۵۰	۱۵۰	۴۰۰	۱۰۰۰
داوطلبان	نفر فعال	۲۰۰	۵۰۰	۱۲۰۰	۲۰۰۰
کمپین‌ها	تعداد اجراسده	۱	۳	۸	۱۵
تحریم‌های جدید	تعداد افراد	۲۰	۵۰	۱۰۰	۱۵۰

۸.۸ چکلیست شروع فوری

ده کار برای شروع از همین هفته

۱. با ۳ جریان دیگر تماس بگیرید و پیشنهاد جلسه بدھید
۲. یک پیش‌نویس یک صفحه‌ای از «اصول مشترک» بنویسید
۳. ۱۰ نفر قابل اعتماد را به عنوان «تیم پیشگام» شناسایی کنید
۴. یک گروه Signal امن برای هماهنگی بسازید
۵. با یک فعال داخل کشور (امن) تماس بگیرید و گوش دهید
۶. یک صفحه جمع‌آوری کمک برای خانواده‌های قربانیان راه بیندازید
۷. با دفتر یک نماینده کنگره/پارلمان تماس بگیرید
۸. یک محتوای ویدیویی ۲ دقیقه‌ای با پیام ائتلاف بسازید
۹. جلسه هفتگی ثابت برای تیم پیشگام تنظیم کنید
۱۰. این چکلیست را با ۵ نفر دیگر به اشتراک بگذارید

۹.۸ جمع‌بندی فصل

پیام‌های کلیدی

۱. برنامه داشته باشید: بدون برنامه، فقط واکنش می‌دهید
۲. مرحله به مرحله: عجله نکنید، پایه را محکم کنید
۳. شاخص داشته باشید: بدانید در مسیر درست هستید یا نه
۴. انعطاف‌پذیر باشید: برنامه تغییر می‌کند
۵. از امروز شروع کنید: فردا دیر است

فصل ۹

جمع‌بندی: به سوی آینده

«آزادی هرگز داوطلبانه از سوی ستمگر اعطای نمی‌شود؛ باید توسط ستمدیده مطالبه شود.»
— مارتین لوثر کینگ جونیور

نگاه کلی به این فصل پایانی، چکیده‌ای از مهم‌ترین یافته‌های کتاب را ارائه می‌دهد و با ده پیام کلیدی، فراخوان عمل برای گروه‌های مختلف، و نگاهی امیدوارانه اما واقع‌بینانه به آینده ایران به پایان می‌رسد. هدف این فصل، تبدیل تحلیل‌ها به انگیزه عمل و ارائه چشم‌اندازی روشن از مسیر پیش‌روست.

عملیاتی از وضعیت کنونی ایران، چالش‌های گذار دموکراتیک، و مسیرهای ممکن برای رهایی از استبداد ارائه دهیم. اکنون زمان آن است که رشته‌های پراکنده را به هم پیوند دهیم و با نگاهی رو به آینده، این سفر فکری را به پایان برسانیم.

رویدادهای دی‌ماه ۱۴۰۴ نشان داد که جامعه ایران به نقطه‌ای رسیده که بازگشت به وضعیت قبل دیگر ممکن نیست. سرکوب هرچند خشن‌تر شده، اما توان بازتولید مشروعیت را از دست داده است. این کتاب تلاشی بود برای تبدیل این فرصت تاریخی به یک استراتژی منسجم.

۱.۹ ده پیام کلیدی

اگر خواننده از تمام این کتاب تنها ده نکته را به خاطر بسپارد، این ده نکته باید باشند:

۲۲۸ پیام اول: نظام در بحران ساختاری است

جمهوری اسلامی دیگر با یک بحران موقت یا قابل مدیریت روبرو نیست، بلکه با بحران ساختاری

مواجه است که از چهار منبع همزمان تغذیه می‌شود:

- بحران مشروعیت: حتی بخش قابل توجهی از پایگاه سنتی نظام از آن روی‌گردان شده

- بحران اقتصادی: تورم، بیکاری، و فقر به سطوح غیرقابل تحمل رسیده

- بحران کارآمدی: نظام قادر به حل هیچ‌یک از مشکلات اساسی جامعه نیست

- بحران جانشینی: خامنه‌ای پیر است و انتقال قدرت، زلزله‌ای درون حکومتی خواهد بود

نتیجه: سقوط نظام نه «اگر» بلکه «کی و چگونه» است.

۲۲۸ پیام دوم: سرکوب، پایان ماجرا نیست

تجربه تاریخی نشان می‌دهد که سرکوب خشن می‌تواند اعتراضات را **موقتاً** فرونشاند، اما:

- هر سرکوب، هزینه بعدی نظام را افزایش می‌دهد
- خشونت حکومتی، مشروعیت‌زدایی را تسريع می‌کند
- نسل جدید معتضدان از نسل قبلی رادیکال‌تر و مصمم‌تر است
- فاصله بین سرکوب‌ها کوتاه‌تر می‌شود

الگوی تاریخی: از ۱۳۷۸ تا ۱۴۰۱، فاصله بین خیزش‌های بزرگ از ۱۰ سال به ۵ سال و سپس به ۲ سال کاهش یافت.

۲۲۸ پیام سوم: اپوزیسیون باید متحد شود

بزرگ‌ترین ضعف جنبش مخالفان، **پراکندگی** است. اما این ضعف قابل رفع است:

- اتحاد به معنای یکی شدن نیست؛ **هماهنگی عملیاتی** کافی است
- حداقل مشترک وجود دارد: سرنگونی نظام، دموکراسی، حقوق بشر
- تجربه لهستان، چکسلواکی و آفریقای جنوبی نشان می‌دهد ائتلاف ممکن است
- رهبری لزوماً یک فرد نیست؛ می‌تواند **شورایی** باشد

فوری‌ترین نیاز: تشکیل «شورای هماهنگ گذار» با نمایندگان تمام جریانات اصلی.

۲۲۸ پیام چهارم: داخل و خارج باید متصل شوند

شکاف بین فعالان داخل و خارج از کشور یکی از موانع اصلی است:

- داخل قدرت بسیج توده‌ای دارد اما امکانات محدود
- خارج امکانات و آزادی عمل دارد اما مشروعیت میدانی کمتر
- هر دو بدون دیگری ناقص‌اند

راه حل: ایجاد کانال‌های ارتباطی امن، تعریف نقش‌های مکمل، و پرهیز از ادعای نمایندگی انحصاری.

۲۲۸ پیام پنجم: استراتژی ترکیبی، نه انتخاب یکی از چندتا

هیچ سناریوی واحدی به تنها یی کافی نیست:

- نافرمانی مدنی **به تنها یی** ممکن است سرکوب شود
- فشار بین‌المللی **به تنها یی** نظام را ساقط نمی‌کند
- شکاف درون‌حکومتی **به تنها یی** رخ نمی‌دهد

استراتژی برنده: ترکیب همزمان فشار از پایین (مردم)، فشار از بیرون (بین‌الملل)، و تشویق شکاف از درون (جناح‌های حکومتی).

۲۲۸ پیام ششم: «روز بعد» مهم‌تر از «روز سقوط» است

سرنگونی نظام نیمی از کار است؛ نیم دیگر جلوگیری از هرج و مرج است:

- سوریه، لیبی، و عراق نشان می‌دهند که سقوط دیکتاتور می‌تواند به فاجعه منجر شود
  - باید از امروز برای «روز بعد» برنامه‌ریزی کرد
  - نیاز به طرح امنیتی، طرح اقتصادی، و طرح سیاسی برای دوره انتقال
- کلیدی:** تهییه «طرح ۱۰۰ روز اول» شامل امنیت، اقتصاد، و ساختار موقت حکمرانی.

۲۲۸ پیام هفتم: نیروهای مسلح کلید گذار هستند

در تمام گذارهای موفق، موضع نیروهای مسلح تعیین‌کننده بوده:

- ارتیش و حتی بخش‌هایی از سپاه، یکدست نیستند
- سربازان وظیفه فرزندان همین مردم‌اند
- فرماندهان میانی منافعی متفاوت از رهبری دارند

استراتژی: پیام‌رسانی هدفمند به نیروهای مسلح، تضمین امنیت برای کسانی که کنار می‌کشند، و محکمه فقط آمران جنایت نه همه عوامل.

۲۲۸ پیام هشتم: زمان به نفع تغییر است

روندهای بلندمدت همه به نفع تغییر هستند:

- **جمعیتی:** نسل انقلاب در حال خروج، نسل Z در حال ورود
- **اقتصادی:** مدل اقتصادی نظام ناپایدار و رو به زوال
- **فرهنگی:** سکولاریزم‌سیون سریع جامعه
- **فنایری:** اینترنت و شبکه‌های اجتماعی کنترل اطلاعات را سخت‌تر کرده

اما: زمان خودبه‌خود نظام را ساقط نمی‌کند؛ باید از این روندها استفاده استراتژیک کرد.

۲۲۸ پیام نهم: خشونت‌پرهیزی استراتژی است، نه اخلاق صرف

تأکید بر خشونت‌پرهیزی صرفاً اخلاقی نیست، بلکه استراتژیک است:

- مبارزه مسلح‌انه، بهانه سرکوب بی‌رحمانه‌تر می‌دهد

• خشونت، حمایت بین‌المللی را کاهش می‌دهد

- آمار تاریخی: جنبش‌های خشونت‌پرهیز ۲ برابر موفق‌ترند

• خشونت، امکان پیوستن اقسام محافظه‌کار را از بین می‌برد

استثنای: دفاع مشروع در برابر سرکوب، متفاوت از حمله مسلح‌انه است.

۲۲۸ پیام دهم: پیروزی ممکن است

نظام‌های به‌ظاهر مستحکم‌تر از جمهوری اسلامی سقوط کرده‌اند:

- شوروی با بزرگ‌ترین ارتیش جهان فروپاشید

• آپارتاید با تمام قدرتش شکست خورد

- دیوار برلین که ابدی به نظر می‌رسید، یک شبه فرو ریخت

کلید پیروزی: ترکیب صبر استراتژیک، آمادگی برای فرصت‌ها، و اقدام قاطع در لحظه مناسب.

۲.۹ فراخوان عمل

تحلیل بدون عمل، تمرین ذهنی بی‌حاصل است. در این بخش، برای هر گروه از مخاطبان، اقدامات مشخص پیشنهاد می‌شود.

۱.۲.۹ برای شهروندان عادی داخل کشور

شما مهم‌ترین نیرو هستید. بدون مشارکت میلیونی شما، هیچ تغییری ممکن نیست.

۱. آگاه بمانید: اخبار را از منابع متعدد دنبال کنید؛ به پروپاگاندای حکومتی تن ندهید

۲. شبکه‌سازی کنید: با خانواده، دوستان، همکاران درباره آینده صحبت کنید

۳. نافرمانی کم خطر:

- عدم شرکت در انتخابات نمایشی

- حمایت نکردن از کسب‌وکارهای وابسته به حکومت

- تغییر سبک زندگی به عنوان اعتراض فرهنگی

۴. مستندسازی: اگر شاهد سرکوب هستید، با رعایت امنیت، ثبت کنید

۵. آماده باشید: وقتی فرصت آمد، تردید نکنید

هشدار امنیتی شما اولویت اول است. هیچ اقدامی ارزش زندان یا جان شما را ندارد. اقدامات کم خطر و جمعی مؤثرتر از قهرمان‌بازی فردی است.

۲.۲.۹ برای فعالان سیاسی داخل کشور

۱. شبکه‌های افقی: ساختارهای غیر مرکز و مقاوم در برابر سرکوب بسازید

۲. ارتباط با خارج: کانال‌های امن با اپوزیسیون خارج برقرار کنید

۳. کار صنفی: اتحادیه‌ها و تشکلهای صنفی، پوشش قانونی برای سازماندهی‌اند

۴. روایت‌سازی: روایت‌های امید و امکان تغییر را منتشر کنید

۵. آموزش: تجربیات جنبش‌های موفق را به دیگران منتقل کنید

۳.۲.۹ برای ایرانیان خارج از کشور

۱. لابی‌گری: با نمایندگان مجلس، سنتورها، و مقامات کشور میزبان ملاقات کنید

۲. رسانه: صدای داخل را تقویت کنید؛ در رسانه‌های محلی بنویسید و صحبت کنید

۳. تأمین مالی: از سازمان‌های حقوق بشری و رسانه‌های مستقل حمایت مالی کنید

۴. تخصص: مهارت‌های حرفه‌ای خود را در خدمت جنبش بگذارید (فناوری، حقوق، پژوهشی، مالی)

۵. اتحاد: اختلافات فرعی را کنار بگذارید و روی اشتراکات مرکز شوید

۶. آماده‌سازی: برای بازگشت و مشارکت در بازسازی آماده شوید

۴.۲.۹ برای رهبران و سازمان‌های اپوزیسیون

اقدامات فوری (۳-۰ ماه آینده)

آ. تشکیل جلسات مشترک با سایر جریانات (حتی با اختلاف‌نظر)

ب. صدور بیانیه مشترک درباره اصول حداقلی

ج. ایجاد کارگروه‌های مشترک (رسانه، دیپلماسی، حقوق بشر)

د. تعریف پروتکل ارتباط با داخل

اقدامات میان‌مدت (۱۲-۱۳ ماه آینده)

- آ. تشکیل «شورای هماهنگی گذار» با ساختار رسمی
- ب. تهیه «منشور گذار دموکراتیک»
- ج. ایجاد دفتر نماینده مشترک در پایتخت‌های کلیدی
- د. تهیه «طرح ۱۰۰ روز اول» برای دوره انتقال
- ۵. ایجاد صندوق مشترک مالی

۵.۲.۹ برای جامعه بین‌المللی

۱. دولتها:

- تحریم‌های هدفمند علیه ناقضان حقوق بشر را گسترش دهید
- از اپوزیسیون دموکراتیک به رسمیت و حمایت کنید
- از مذاکره با نظام بر سر مردم ایران خودداری کنید

۲. سازمان‌های بین‌المللی:

- گزارش‌دهی مداوم درباره نقض حقوق بشر
- آماده‌سازی مکانیزم‌های عدالت انتقالی
- حمایت از رسانه‌ها و جامعه مدنی ایرانی

۳. رسانه‌های بین‌المللی:

- پوشش مداوم وضعیت ایران
- تقویت صدای فعالان داخل
- افشاری روابط مالی مقامات با خارج

۶.۲.۹ برای عوامل و کارکنان نظام

پیام به شما

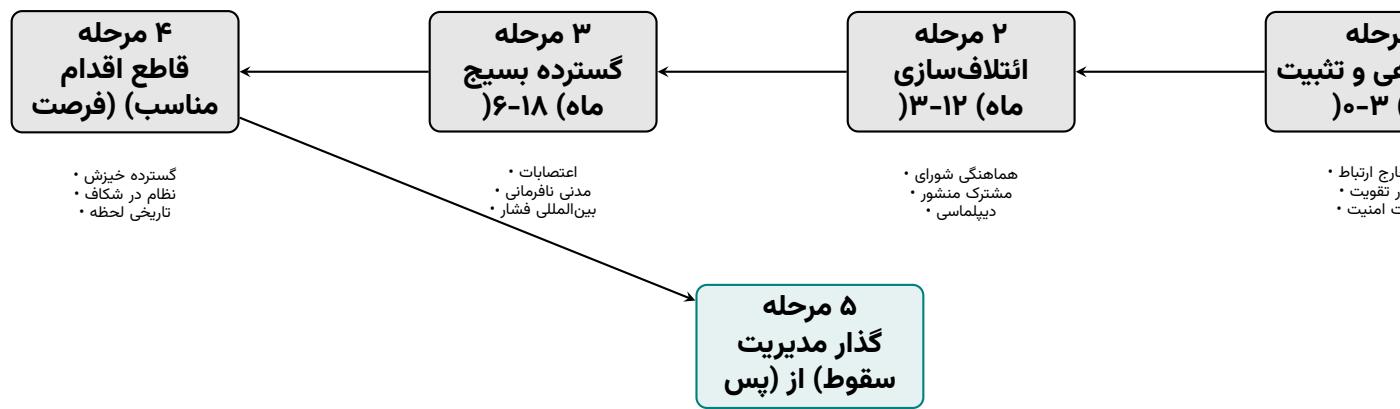
شما هم فرزندان این سرزمین هستید. بسیاری از شما نه از روی اعتقاد، بلکه برای نان خوردن در این نظام کار می‌کنید. می‌دانیم که انتخاب سختی دارید.

اما بدانید:

- این نظام رفتني است؛ سوال فقط «کی» است
- کسانی که در جنایات مشارکت کنند، محاکمه خواهند شد
- کسانی که کنار بکشند یا به مردم کمک کنند، مصون خواهند بود
- تاریخ، «اشتباه فرمان» را نمی‌پذیرد

گزینه‌های شما:

۱. حداقل کار: دستورات غیرقانونی را اجرا نکنید
۲. کمک پنهان: اطلاعات را به بیرون درز دهید
۳. خروج: در صورت امکان، کناره‌گیری کنید
۴. پیوستن: در لحظه مناسب، به مردم بپیوندید

شکل ۹: نمای کلی مسیر پیشنهادی گذار

۳.۹ خلاصه مسیر پیشنهادی

۴.۹ کلام آخر: امید واقع‌بینانه

واسلاو هاول، رئیس‌جمهور چکسلواکی «امید»، اعتقاد به این نیست که همه چیز خوب پیش خواهد رفت. امید، یقین به این است که کاری معنادار است، صرف‌نظر از نتیجه‌اش.»

در پایان این کتاب، می‌خواهم چند نکته شخصی‌تر را مطرح کنم.

اول، درباره امید: امید ما نباید بر توهمندی استوار باشد. نظام جمهوری اسلامی قدرتمند است، سرکوبگر است، و منابع زیادی دارد. سقوط آن نه آسان است و نه قطعی. ممکن است سال‌ها طول بکشد. ممکن است شکست‌های موقت در راه باشد.

اما این امید بر واقعیت‌ها هم استوار است: نظام‌های قدرتمندتر سقوط کرده‌اند. جوامع بسته‌تر باز شده‌اند. ملت‌های سرکوب‌شده‌تر آزاد شده‌اند. و مهم‌تر از همه، روند تاریخ به نفع آزادی است.

دوم، درباره مسئولیت: هیچ‌کس قرار نیست ایران را نجات دهد جز خود ایرانیان. نه آمریکا، نه اسرائیل، نه هیچ قدرت خارجی. آن‌ها می‌توانند کمک کنند، اما بار اصلی بر دوش ماست. این هم چالش است و هم افتخار.

سوم، درباره نسل‌ها: اگر نسل ما نتوانست این کار را تمام کند، نسل بعدی خواهد توانست. هر قدمی که برمی‌داریم، حتی اگر به نتیجه نهایی نرسد، راه را برای بعدی‌ها هموارتر می‌کند. جنبش زمینه‌ساز ۹۶ شد. ۹۶ زمینه‌ساز ۱۴۰۱ و ۱۴۰۱ زمینه‌ساز امروز و فردا.

چهارم، درباره قربانیان: این کتاب را به یاد تمام کسانی می‌نویسم که جان دادند، زندانی شدند، شکنجه شدند، یا مجبور به ترک خانه و کاشانه شدند. مهسا امینی، نیکا شاکرمی، کیان پیرفلک، محسن شکاری، و هزاران دیگر. نام‌هاییشان فراموش نخواهد شد. خونشان هدر نخواهد رفت.

پنجم، درباره آینده: ایران آینده می‌تواند و باید کشوری باشد که:

- همه شهروندانش صرف‌نظر از جنسیت، قومیت، مذهب، و عقیده برابر باشند
- حکومت از رأی آزاد مردم مشروعیت بگیرد
- قانون بر همه حاکم باشد
- رسانه‌ها آزاد باشند
- اقتصاد شفاف و رقابتی باشد
- با همسایگان و جهان در صلح زندگی کند

این روایا دست‌یافتنی است. اما تنها با کار، فدایکاری، و از همه مهم‌تر، اتحاد.

۵.۹ جمع‌بندی نهایی

پیام نهایی این کتاب

تغییر ممکن است.

تاریخ این را بارها ثابت کرده.

اما تغییر خودبه‌خود نمی‌آید.

نیاز به سازماندهی، استراتژی، و اقدام دارد.

زمان، اکنون است.

نظام هرگز به این اندازه ضعیف نبوده.

سؤال این نیست که آیا نظام سقوط می‌کند.

سؤال این است که ما چه نقشی در آن خواهیم داشت

و ایران پس از آن چگونه خواهد بود.

پاسخ به این سؤال، به ما بستگی دارد.

«آینده از آن کسانی است که به زیبایی رؤیاهایشان ایمان دارند.»

— الانور روزولت

سپاس‌گزاری

این کتاب بدون کمک و الهام از منابع فراوان ممکن نبود:

- از تمام پژوهشگرانی که درباره گذار دموکراتیک، انقلابها، و جنبش‌های اجتماعی نوشته‌اند
- از فعالان حقوق بشر که با خطر جان، سرکوب را مستند می‌کنند
- از روزنامه‌نگارانی که حقیقت را گزارش می‌کنند
- از تمام ایرانیانی که با وجود همه سختی‌ها، امید را زنده نگه داشته‌اند
- و از شهدا راه آزادی که بزرگترین بها را پرداختند

به امید روزی که این کتاب، سندی تاریخی از دوران گذشته باشد،
نه راهنمایی برای مبارزه‌ای ادامه‌دار.

پایان

بهار ۱۴۰۴

فصل ۱۰

جمع‌بندی: فراخوان عمل

«آزادی هرگز داوطلبانه از سوی ستمگر اعطا نمی‌شود؛ باید توسط ستمدیده مطالبه شود.»

– مارتین لوثر کینگ جونیور

نگاه کلی این فصل پایانی، پیام‌های کلیدی کتاب را جمع‌بندی و فراخوانی برای عمل ارائه می‌کند. گذار ممکن است، اما آسان نیست. نیاز به اتحاد، استقامت و هوشمندی داریم. **اکنون زمان عمل است.**

۱.۱۰ ده پیام کلیدی

مشروعیت، – است ساختاری بحران در نظام ۱. دارد. وجود تاریخی فرصت جانشینی. اقتصاد،

می‌کند. رادیکال‌تر و قوی‌تر را بعدی موج سرکوب، هر – نیست ماجرا پایان سرکوب ۲.

می‌توانیم. هم با نمی‌تواند. به‌نهایی جریانی هیچ – است ضروری اپوزیسیون اتحاد ۳.

حمایت‌کننده. خارج است، محور داخل – شوند متصل باید خارج و داخل ۴.

درون. از شکاف + بیرون + پایین از فشار – است لازم ترکیبی استراتژی ۵.

است. لازم امروز از گذار طرح – است سقوط» «روز از مهم‌تر بعد» «روز ۶.

کناره‌گیران. برای تضمین و هدفمند پیام‌رسانی – هستند گذار کلید مسلح نیروهای ۷.

ماست. نفع به فرهنگی و اقتصادی جمعیتی، روندهای – است تغییر نفع به زمان ۸.

مسلحانه. از مؤثرتر نافرمانی و اعتصاب – است استراتژی خشونت‌پرهیزی ۹.

است. عمل زمان اکنون کرده‌اند. سقوط قوی‌تر نظام‌های – است ممکن پیروزی ۱۰.

تشریح پیام ۳: چرا اتحاد؟

بزرگ‌ترین ضعف جنبش مخالفان، پراکندگی است. اما:

- اتحاد ≠ یکی شدن؛ **هماهنگی عملیاتی** کافی است

- حداقل مشترک وجود دارد: سرنگونی، دموکراسی، حقوق بشر

- تجربه لهستان و چکسلواکی: ائتلاف ممکن است

فوری‌ترین نیاز: تشکیل «شورای هماهنگی گذار» با نمایندگان تمام جریانات.

تشریح پیام ۶: چرا طرح «روز بعد»؟

سرنگونی نیمی از کار است؛ نیم دیگر جلوگیری از هرج و مرچ:

- سوریه و لیبی نشان دادند سقوط دیکتاتور می‌تواند فاجعه شود
- باید از امروز برای روز بعد برنامه داشت

نیاز به: طرح امنیتی + طرح اقتصادی + ساختار موقت حکمرانی
کلیدی: تهیه «طرح ۱۰۰ روز اول» شامل امنیت، اقتصاد، و دولت موقت.

۲.۱۰ آنچه آموختیم

نظام درباره

آسیب‌پذیرند قدرت ستون‌های
نیست نامحدود اما بالا سرکوب ظرفیت
دارد وجود درونی شکاف‌های
است راه در جانشینی بحران

اپوزیسیون درباره

باشد قوت می‌تواند تنوع
است ممکن حداقل‌ها بر ائتمان
است شخصیت از مهمتر ساختار
است حیاتی داخل با ارتباط

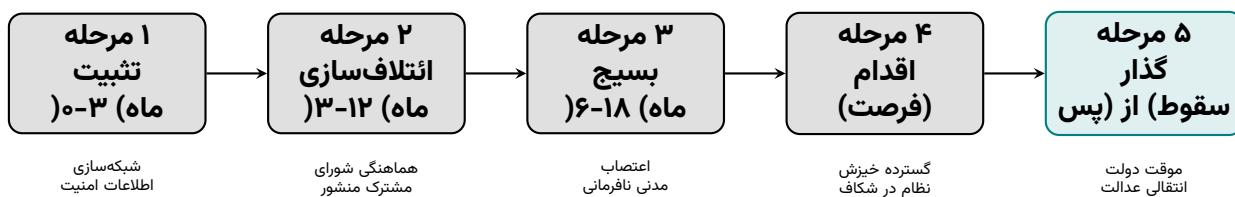
استراتژی درباره

است مؤثرتر چندجانبه فشار
است استراتژیک سلاح اعتصاب
لازم سناریوها همه برای آمادگی
است کلیدی انعطاف‌پذیری

آینده درباره

است ضروری موقت دولت طرح
باشد متوازن انتقالی عدالت
تنوع به پاسخ تمکز زدایی
دارد نهادسازی به نیاز دموکراسی

۳.۱۰ خلاصه مسیر پیشنهادی

شکل ۱.۱۰: نمای کلی مسیر پیشنهادی گذار

۱۴.۱۰ فراخوان عمل

۱.۱۴.۱۰ به هر ایرانی

به شما که این سند را می‌خوانید

شما هم می‌توانید نقش داشته باشید. نه همه باید رهبر باشند، اما همه می‌توانند کمک کنند:

- در داخل: امنیت‌تان حفظ شود. در حد توان نافرمانی کنید. شبکه‌سازی کنید.
  - در خارج: مستندسازی کنید.
  - اگر منابع دارید: صدای داخل باشید. تخصصاتان را در خدمت بگذارید.
  - اگر هیچ‌کدام: صدای خارج باشید. معتبر و رسانه‌های مستقل کمک کنید.
- هشدار امنیتی امنیت شما اولویت اول است. اقدامات کم خطر و جمعی مؤثرتر از قهرمان بازی فردی است.

۲.۱۴.۱۰ به رهبران اپوزیسیون

مسئولیت تاریخی بر دوش شماست

اقدامات فوری (۰-۳ ماه):

آ. جلسات مشترک با سایر جریانات (حتی با اختلاف‌نظر)

ب. بیانیه مشترک درباره اصول حداقلی

ج. کارگروه‌های مشترک (رسانه، دیپلماسی، حقوق بشر)

اقدامات میان‌مدت (۱۲-۳ ماه):

آ. تشکیل «شورای هماهنگی گذار» با ساختار رسمی

ب. تهییه «منشور گذار دموکراتیک» و «طرح ۱۰۰ روز اول»

ج. دفتر نمایندگی مشترک در پایتخت‌های کلیدی

یادآوری: به داخل گوش دهید. شما باید صدای داخل باشید، نه فرمانده.

۳.۱۴.۱۰ به نظامیان ایران

به سربازان، افسران و فرماندهان

شما هم ایرانی هستید. شما هم فرزند این خاک هستید.

بدانید که:

• این نظام رفتني است؛ سؤال فقط «کی» است

• کسانی که در جنایات مشارکت کنند، **محاکمه خواهند شد**

• کسانی که کنار بکشند یا کمک کنند، **مصون خواهند بود**

• تاریخ «اشتباه فرمان» را نمی‌پذیرد

گزینه‌های شما:

۱. **حداقل:** دستورات غیرقانونی را اجرا نکنید

۲. **کمک پنهان:** اطلاعات را به بیرون درز دهید

۳. **خروج:** در صورت امکان کناره‌گیری کنید

۴. **پیوستن:** در لحظه مناسب به مردم بپیوستید

قول ما: ایران آزاد به شما نیاز دارد – نه به عنوان سرکوبگر، به عنوان محافظ.

۴.۴.۱۰ به جامعه جهانی

سکوت در برابر جنایت، همدستی است

- تحریم‌های هدفمند علیه ناقضان حقوق بشر را گسترش دهید
- از اپوزیسیون دموکراتیک به رسمیت و حمایت کنید
- از مذاکره با نظام بر سر مردم ایران خودداری کنید
- برای روز گذار آماده باشید – ایران به کمک بازسازی نیاز خواهد داشت

۵.۱۰ کلام آخر: امید واقع‌بینانه

واتسلاو هاول «امید، اعتقاد به این نیست که همه چیز خوب پیش خواهد رفت. امید، یقین به این است که کاری معنادار است، صرف‌نظر از نتیجه‌اش.»

امید ما نباید بر توهمند استوار باشد. نظام قدرتمند است و سقوطش نه آسان است و نه قطعی. ممکن است سال‌ها طول بکشد.

اما این امید بر واقعیت‌ها استوار است:

- نظام‌های قدرتمندتر سقوط کرده‌اند – شوروی، آپارتاید، دیوار برلین
- روند تاریخ به نفع آزادی است
- نسل جدید ایران از نسل‌های قبل مصمم‌تر است
- و مهم‌تر از همه: ۳۰ میلیون نفر در دی‌ماه نشان دادند که **می‌خواهند** هیچ‌کس قرار نیست ایران را نجات دهد جز خود ایرانیان. این هم چالش است و هم افتخار.

پیام نهایی

تغییر ممکن است. تاریخ این را بارها ثابت کرده.

اما تغییر خود به خود نمی‌آید. نیاز به سازماندهی، استراتژی، و اقدام دارد.

سؤال این نیست که آیا نظام سقوط می‌کند.

سؤال این است که ما چه نقشی خواهیم داشت
و ایران پس از آن چگونه خواهد بود.

پاسخ به این سؤال، به ما بستگی دارد.

اکنون زمان عمل است.

«آینده از آن کسانی است که به زیبایی رؤیاها بیشان ایمان دارند.»

– الانور روزولت –

سپاس‌گزاری

- این کتاب را تقدیم می‌کنیم به:
- شهدای راه آزادی – مهسا، نیکا، کیان، محسن، و هزاران دیگر
- فعالان حقوق بشر که با خطر جان، سرکوب را مستند می‌کنند
- روزنامه‌نگارانی که حقیقت را گزارش می‌کنند
- و تمام ایرانیانی که با وجود همه سختی‌ها، امید را زنده نگه داشته‌اند

به امید روزی که این کتاب، سندی تاریخی از دوران گذشته باشد،
نه راهنمایی برای مبارزه‌ای ادامه‌دار.

پایان

۱۴۰۴ بهار

پیوست آ

نظریه‌های انقلاب و گذار دموکراتیک

هدف این پیوست این پیوست، چارچوب‌های نظری اصلی برای فهم انقلاب‌ها، جنبش‌های اجتماعی و گذارهای دموکراتیک را معرفی می‌کند. هدف، ارائه ابزارهای تحلیلی برای درک بهتر وضعیت ایران و طراحی استراتژی‌های مؤثرتر است.

۱.آ چرا نظریه مهم است؟

برخی ممکن است بپرسند: «در شرایط اضطراری، چه نیازی به نظریه داریم؟» پاسخ ساده است:

- نظریه، نقشه است: بدون نقشه، در بیابان سرگردان می‌شویم
  - نظریه، از تکرار اشتباه جلوگیری می‌کند: دیگران قبل این راه را رفته‌اند
  - نظریه، زبان مشترک می‌دهد: برای هماهنگی، باید یکدیگر را بفهمیم
  - نظریه، معیار ارزیابی می‌دهد: چگونه بفهمیم در مسیر درست هستیم؟
- هشدار هیچ نظریه‌ای نسخه آماده نیست. هر جامعه‌ای ویژگی‌های خاص خود را دارد. نظریه‌ها باید با شرایط ایران **تطبیق** داده شوند، نه کپی‌برداری شوند.

۲.آ نظریه ساختاری انقلاب (تدا اسکاچپول)

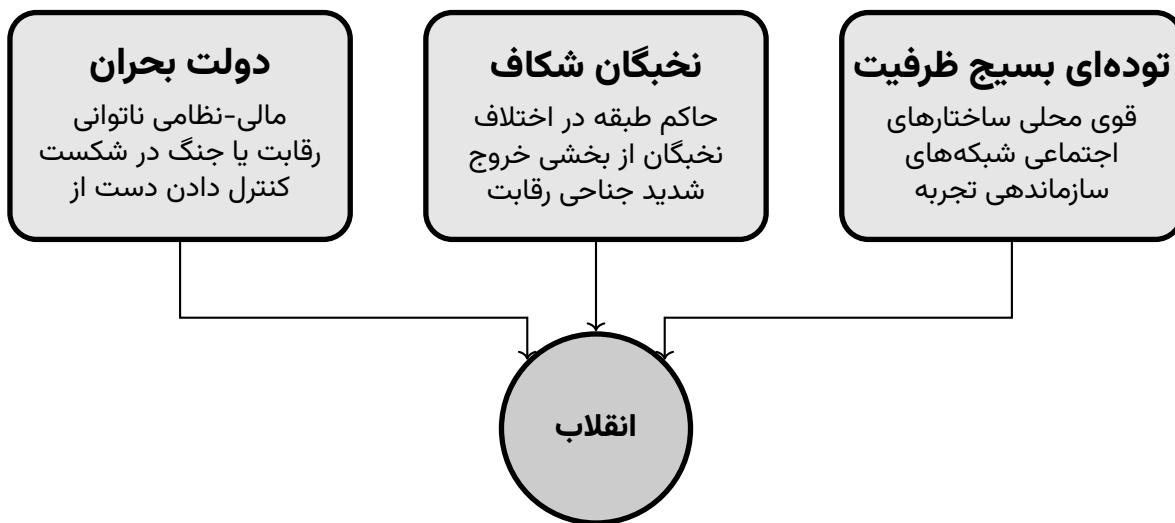
۱.۲.آ معرفی نظریه

تدا اسکاچپول (Theda Skocpol) در کتاب تأثیرگذار «دولتها و انقلاب‌های اجتماعی» (۱۹۷۹)، با مطالعه تطبیقی انقلاب‌های فرانسه، روسیه و چین، نظریه‌ای ساختاری ارائه داد.

ایده اصلی اسکاچپول

انقلاب‌ها ساخته نمی‌شوند، بلکه رخ می‌دهند. آن‌ها نتیجه ترکیب شرایط ساختاری خاص هستند، نه صرفاً اراده انقلابیون.

۲.۲.آ سه شرط ساختاری انقلاب

۳.۲.آ کاربرد برای ایران

توضیح	وضعیت ایران	شرط
بحران اقتصادی شدید، تحریم‌ها، ناتوانی در ارائه خدمات، کسری بودجه مزمن	بله	بحران دولت
تنش بین جناح‌ها، نارضایتی بخشی از روحانیت، شکاف نسلی در حاکمیت	در حال شکل‌گیری	شکاف نخبگان
تجربه ۱۳۸۸، ۱۳۹۶، ۱۴۰۱، اجتماعی، ساختارهای صنفی	بله	ظرفیت بسیج

جدول آ.۱: ارزیابی شرایط اسکاچپول در ایران

درس اصلی از اسکاچپول

- انقلاب زمانی رخ می‌دهد که دولت ضعیف شده باشد
- باید منتظر یا ایجادکننده «لحظه ضعف» بود
- شکاف در نخبگان حیاتی است – باید تشویق شود
- ظرفیت سازماندهی از پیش باید وجود داشته باشد

آ.۳ نظریه بسیج منابع (چارلز تیلی)

۱.۳.آ معرفی نظریه

چارلز تیلی (Charles Tilly) در آثار متعدد خود، بر نقش منابع و سازماندهی در جنبش‌های اجتماعی تأکید کرد.

ایده اصلی تیلی

نارضایتی همیشه وجود دارد، اما به اعتراض تبدیل نمی‌شود مگر اینکه منابع لازم برای بسیج وجود داشته باشد: پول، سازمان، رهبری، شبکه‌های ارتباطی، و فرصت سیاسی.

آ.۲.۳. مدل بسیج تیلی

آ.۳. پنج نوع منبع برای بسیج

وضعیت اپوزیسیون ایران	توضیح	نوع منبع
ضعیف در داخل، متوسط در خارج	پول، تجهیزات، فضا	مادی
قوی (جمعیت جوان و تحصیل‌کرده)	نیروی انسانی، تخصص، تجربه	انسانی
متوسط (سرکوب شده اما موجود)	شبکه‌ها، تشکل‌ها، اتحادیه‌ها	اجتماعی-سازمانی
قوی («زن زندگی آزادی»)	روایت‌ها، نمادها، هویت مشترک	فرهنگی
قوی (داخلی و بین‌المللی)	مشروعیت، حمایت عمومی، همدلی	اخلاقی

جدول آ.۲: منابع بسیج در اپوزیسیون ایران

آ.۴. ساختار فرصت سیاسی

تیلی و دیگران مفهوم «ساختار فرصت سیاسی» (Political Opportunity) را مطرح کردند:

بسته – سیاسی نظام بودن باز

بیثبات – حاکم ائتلاف بیثباتی یا ثبات

محدود – نخبگان در متحдан وجود

بالا – سرکوب به تمایل و ظرفیت

گشایش حال در اما محدود ایران: سیاسی فرصت

درس اصلی از تیلی

- نارضایتی کافی نیست؛ باید منابع داشت
- روی تقویت منابع ضعیف تمرکز کنید (مادی، سازمانی)
- منتظر فرصت باشید، اما آماده
- سازماندهی قبل از بحران باید انجام شود

۴.۱۹۸ روش مبارزه غیرخشونتآمیز (جین شارپ)

۱.۴.۱ معرفی جین شارپ

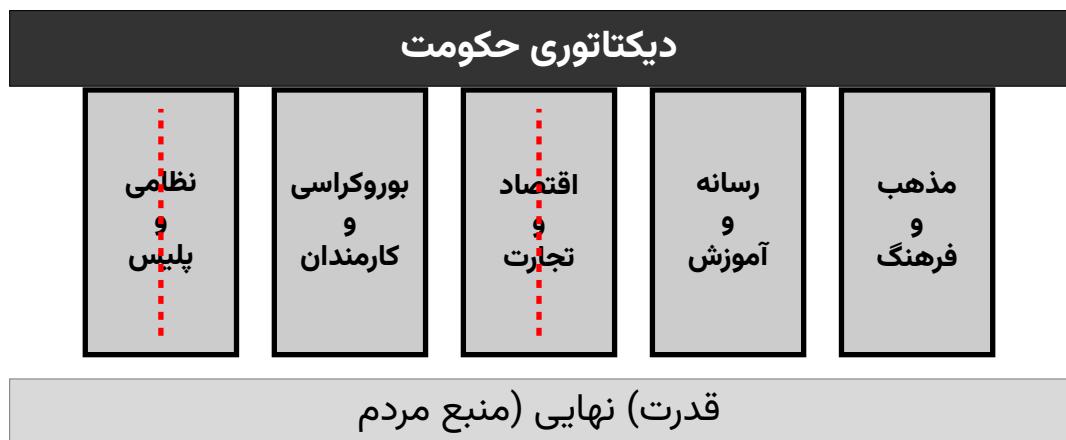
جین شارپ (Gene Sharp) بنیان‌گذار مؤسسه آلبرت اینشتین و نظریه‌پرداز برجسته مبارزه غیرخشونتآمیز بود. کتاب او «از دیکتاتوری به دموکراسی» (From Dictatorship to Democracy) به بیش از ۳۰ زبان ترجمه شده و الهام‌بخش جنبش‌های متعددی بوده است.

ایده اصلی شارپ

قدرت دیکتاتورها از اطاعت مردم می‌آید. اگر مردم اطاعت نکنند، قدرت فرو می‌ریزد. مبارزه غیرخشونتآمیز، استراتژی برای قطع منابع قدرت است.

۲.۱۴.۱ ستون‌های قدرت

شارپ معتقد است هر حکومتی بر چند «ستون» استوار است:

اگر ستون‌ها ترک بخورند، سقف فرو می‌ریزد.

۳.۴.آ روش مبارزه

شارپ ۱۹۸ روش مبارزه غیرخشونت‌آمیز را در سه دسته طبقه‌بندی کرد:

نمونه‌ها	تعداد	قاعده‌سازی
بیانیه، تظاهرات، راهپیمایی، نمادها، شعار، تحصن	۵۴ روش	
اجتماعی: تحریم، قهر، اعتصاب اجتماعی	۱۰۳ روش	صاب کارگری، تحریم مصرف، عدم پرداخت مالیات اطاعت مدنی، استعفا، بایکوت انتخابات
اشغال، اعتصاب غذا، حکومت موازی، نهادسازی جایگزین	۴۱ روش	شونت‌آمیز

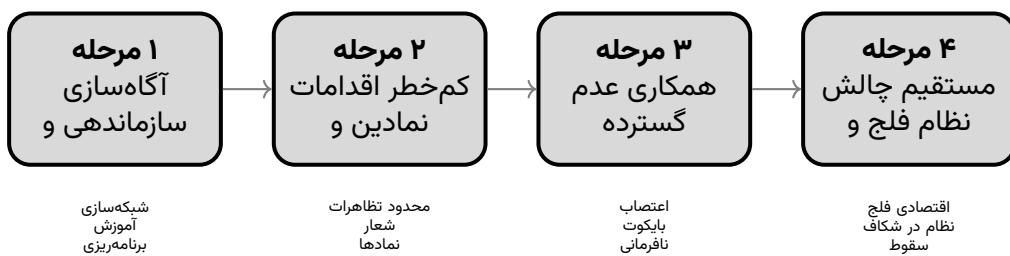
جدول آ.۳: سه دسته روش‌های شارپ

۴.۴.آ روش‌های مؤثر برای ایران

روش‌های با پتانسیل بالا در شرایط ایران

۱. اعتصاب عمومی – مؤثرترین سلاح، بهویژه در بخش نفت، حمل و نقل، بازار
۲. نافرمانی مدنی – عدم رعایت قوانین نامشروع (حجاب، سانسور)
۳. تحریم اقتصادی داخلی – عدم خرید از کسب و کارهای وابسته به حکومت
۴. کندکاری – کاهش عمدی بهره‌وری در ادارات و کارخانه‌ها
۵. اعتراض نمادین – شعارنویسی، لباس مشکی، خاموش کردن چراغ
۶. شبکه‌های موازی – صندوق‌های همیاری، آموزش غیررسمی، رسانه‌های مستقل

۵.۴.آ مراحل مبارزه غیرخشونت‌آمیز

- درس اصلی از شارپ
- خشونت به نفع دیکتاتور است – او در این زمین قوی‌تر است
  - هدف، قطع منابع قدرت است، نه حمله مستقیم
  - اعتراض، مؤثرترین سلاح است
  - مبارزه باید مرحله‌ای و استراتژیک باشد
  - تنوع روش‌ها مهم است – یک روش کافی نیست

۵. آنقلاب‌های محملی و رنگی

۱.۵.آ تعریف

«انقلاب‌های رنگی» به موج گذارهای دموکراتیک غیرخشونت‌آمیز در اواخر قرن بیستم و اوایل قرن بیست و یکم اطلاق می‌شود:

کشور	سال	نام	نتیجه
چکسلواکی	۱۹۸۹	انقلاب محملی	موفق
صریستان	۲۰۰۰	انقلاب بولدوزر	موفق
گرجستان	۲۰۰۳	انقلاب رز	موفق
اوکراین	۲۰۰۴	انقلاب نارنجی	نیمه موفق
قرقیزستان	۲۰۰۵	انقلاب لاله	نیمه موفق
بلاروس	۲۰۲۰	–	سرکوب

جدول آ.۴: انقلاب‌های رنگی

۲.۵.آ الگوی مشترک

سازمان یافته جوانان جنبش ۱. پورا) کمارا، (اتپور،

۲. اپوزیسیون گستردگی ائتلاف نفر) یک علیه (همه

۳. کاتالیزور به عنوان انتخابات. تقلب) (افشای

۴. خیابانی توده‌ای بسیج میلیونی) (تظاهرات

۵. بین‌المللی حمایت. دیپلماتیک) و (رسانه‌ای

۶. امنیتی نیروهای در شکاف سرکوب) از (امتناع

۳.۵.آ چرا برخی موفق و برخی ناموفق؟

عوامل موفقیت	عوامل شکست
ائتلاف گسترده و متعدد	پراکندگی اپوزیسیون
برنامه‌ریزی بلندمدت	اقدام خودجوش بدون استراتژی
شکاف در نخبگان حاکم	یکپارچگی حاکمیت
خودداری نظامیان از سرکوب	وفاداری کامل نیروهای مسلح
حمایت بین‌المللی قوی	ازدواج بین‌المللی اپوزیسیون
طرح روشن برای روز بعد	فقط مخالفت، بدون جایگزین

جدول آ.۵: مقایسه عوامل موفقیت و شکست

هشدار: محدودیت‌های الگو انقلاب‌های رنگی عمدتاً در نظام‌های «نیمه‌اقتدارگرا» موفق بودند که حداقلی از فضای سیاسی وجود داشت. جمهوری اسلامی بسته‌تر از صربستان یا اوکراین است.
بنابراین:

- انتخابات نمی‌تواند کاتالیزور اصلی باشد (چون کاملاً مهندسی شده)
- سازماندهی علنی ممکن نیست
- فشار باید از کانال‌های دیگر (اعتصاب، بحران اقتصادی) بیاید

۶.آ نظریه گذار دموکراتیک

۱.۶.آ مکتب «ترانزیتولوژی»

در دهه‌های ۱۹۸۰ و ۱۹۹۰، پژوهشگرانی مانند گیلرمو او دانل (Guillermo O'Donnell) و فیلیپ اسمیتر (Philippe Schmitter) نظریه «گذار دموکراتیک» را توسعه دادند.

ایده اصلی

گذار دموکراتیک معمولاً نتیجه مذاکره بین نیروهای حاکم و اپوزیسیون است. در بیشتر موارد، بخشی از نخبگان حاکم («نرم‌روها») با بخشی از اپوزیسیون («میانه‌روها») به توافق می‌رسند.

۲.۶.آ چهار بازیگر اصلی

۳.۶ آ سناریوهای گذار

نمونه	توضیح	نوع گذار (Pact)
اسپانیا، شیلی، لهستان	توافق نخبگان حاکم و اپوزیسیون	تحمیلی (Imposition)
پرتغال، یونان، آرژانتین	اپوزیسیون بدون مذاکره پیروز می‌شود	اصلاحات از بالا
تایوان، مکزیک	حاکمیت خود اصلاحات می‌کند	فروپاشی
شوریوی، رومانی	حکومت از درون فرو می‌ریزد	انقلاب
ایران، ۵۷، فیلیپین	تغییر بنیادین با بسیج توده‌ای	

جدول آ.۶: انواع گذار دموکراتیک

۴.۶ آ کاربرد برای ایران

ارزیابی امکان گذار مذاکره‌ای در ایران

موانع:

- فقدان «نرم رووهای» معتبر در حاکمیت
- ساختار ایدئولوژیک نظام که مصالحه را «خیانت» می‌داند
- سابقه سرکوب خونین که اعتماد را از بین برده

اما:

- بحran جانشینی می‌تواند فضا را تغییر دهد
- فشار شدید ممکن است برخی را به سمت مذاکره سوق دهد
- در لحظه سقوط، مذاکره برای «خروج امن» ممکن می‌شود

نتیجه: گذار مذاکره‌ای به تنها ی بعید است، اما ترکیب فشار + پیشنهاد خروج می‌تواند مؤثر باشد.

آ.۷ نظریه‌های جدیدتر

۱.۷ آ اریکا چنوهث: چرا مبارزه مدنی موفق‌تر است؟

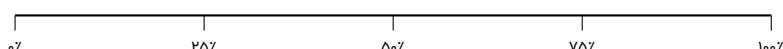
اریکا چنوهث (Erica Chenoweth) و ماریا استفان در کتاب «چرا مقاومت مدنی کار می‌کند» (۲۰۱۱) با تحلیل آماری ۳۲۳ جنبش بین ۱۹۰۰ تا ۲۰۰۶ نشان دادند:

موفق ۵۳%

غیرخشونت‌آمیز جنبش‌های

موفق ۲۶%

خشونت‌آمیز جنبش‌های

دلایل برتری مبارزه غیرخشونت‌آمیز:

۱. مشارکت بیشتر: آستانه ورود پایین‌تر (زن، پیر، معلول هم می‌تواند)
۲. مشروعيت بیشتر: سرکوب معتضدان مسالمت‌جو، حکومت را بدنام می‌کند
۳. شکاف در نظامیان: سربازان راحت‌تر از اطاعت سر باز می‌زنند
۴. حمایت بین‌المللی: جهان با معتضدان مسالمت‌جو همدلی می‌کند

قاعده ۵.۳٪: چنووٹ نشان داد که هیچ حکومتی در برابر مشارکت فعال ۵.۳٪ جمعیت در اعتراضات مداوم دوام نیاورده است. برای ایران این یعنی حدود ۳ میلیون نفر.

۲.۷.آ تیموتی گارتون اش: جامعه مدنی

تیموتی گارتون اش (Timothy Garton) بر نقش جامعه مدنی در گذارهای اروپای شرقی تأکید کرد:

- نهادهای مستقل (کلیسا، دانشگاه، اتحادیه)
- «زندگی در حقیقت» – امتناع از دروغ حتی در حوزه خصوصی
- ایجاد «جزایر آزادی» در دل نظام استبدادی

۳.۷.آ آسف بیات: غیرجنبیش‌ها

آصف بیات (Asef Bayat)، جامعه‌شناس ایرانی، مفهوم «غیرجنبیش‌ها» (Non-movements) را برای خاورمیانه مطرح کرد:

غیرجنبیش چیست؟

اقدامات جمعی میلیون‌ها نفر عادی که بدون سازماندهی رسمی، رهبری مشخص، یا ایدئولوژی واحد، از طریق عمل روزمره نظام را به چالش می‌کشند:

- زنانی که بدون حجاب می‌روند
- جوانانی که سبک زندگی غربی دارند
- کسانی که از قوانین نامشروع سرپیچی می‌کنند

این «سیاست حضور» است، نه سیاست اعتراض.

آ. چارچوب ترکیبی برای ایران

با ترکیب درس‌های نظریه‌های مختلف، چارچوب زیر برای ایران پیشنهاد می‌شود:

شكل آ.1: چارچوب ترکیبی چهارسطحی برای گذار

۹.آ جمعبندی: ده درس از نظریه‌ها

ده درس کلیدی از نظریه‌های گذار

۱. انقلاب‌ها رخ می‌دهند، نه ساخته می‌شوند – اما می‌توان برایشان آماده شد
۲. بحران دولت، پیش‌نیاز است – باید تشدید شود
۳. شکاف در نخبگان، حیاتی است – باید تشویق شود
۴. نارضایتی کافی نیست – منابع و سازماندهی لازم است
۵. مبارزه غیرخشونت‌آمیز مؤثرتر است – آمار این را ثابت می‌کند
۶. اعتصاب، قوی‌ترین سلاح است – ستون اقتصادی را هدف می‌گیرد
۷. ۵.۳٪ مشارکت فعال، کافی است – اما باید مداوم باشد
۸. ائتلاف گسترده، ضروری است – همه علیه یک نفر
۹. طرح روز بعد، حیاتی است – بدون آن، هرج و مرج می‌آید
۱۰. تغییر فرهنگی، زمینه‌ساز است – غیرجنبشها مهم‌اند

«نظریه بدون عمل، عقیم است. عمل بدون نظریه، کور.»

– منسوب به کارل مارکس
